

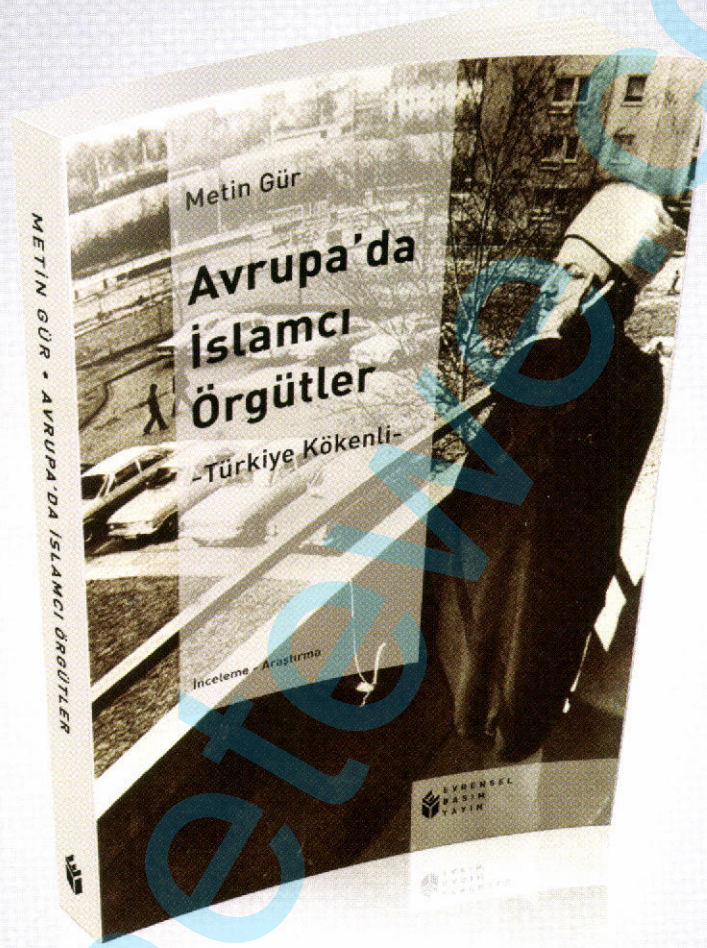
TEJİJ

Kovara Du Mehî Çandeyî Hunerî

Sal: 9 Hejmar: 60 • Rêbendan-Reşemî (Ocak - Şubat) 2013 • 5*

Metin Gür

Avrupa'da İslamcı Örgütler
-türkiye kökenli-

**EVRENSEL
BASIM
YAYIN**

T: +90 212 255 25 46 Pbx - info@evrenselbasim.com - www.evrenselbasim.com

- 2 Hiçbir şey söyleme onlara! – Tu tişteki ji wan re nebêje – Hakkı Özdal
 4 Sî û Çar Baskên Şikestî – 34 Kırılmış Kanat – Ayhan Geverî
 5 Ahmet Güneştekinin bangî 'Rarûbûn'ê dike – Ahmet Güneştekin 'Yüzleşmeye' çağırıyor – Masûm Elmas
 8 Taraf Melusina olunca – Dema ku Taraf bû Melusîna – Barış Avşar
 10 Kurtenêrîneke li ser Şergelebûna Arjen Arî – Arjen Arî'nin ardından – Sîdar Jîr
 12 Lorîna Arşevê Oskan – Ehmed Huseynî
 13 AKP'nin 10 yılı – 10 Salên AKP'ê – Nazan Üstündağ
 16 Martînê Bextewar: Ya hate serê min bila neyê serê gurê çîyan! – Başıma gelen düşmanımın başına gelmesin – Ömer Faruk Baran
 20 Ümit Kıvanç: Başbakan Roboskilleri kaybetti – Serokwezîr Roboskiyi ji dest dan
 24 Oyunaltı – Binlistik – Cuma Boynuvara
 26 Peyva dawîn – Son söz – Yıldız Çakar
 27 Dosya: AKADEMİDE 'KÜRT' SORUNU! – 2
 Harun Ercan, Güllistan Yarkin, Besime Şen, Özgür Müftüoğlu, Yücel Demirer
 37 Bajarê ku qaşo-modernîzmê bêhn jê çikandiye – Modern yapıların soluk aldırmadığı kent – Şîrîn Delal
 40 Bahman Ghobadi: Kürt sineması da benim gibi sürgünde – Sinemaya kurd jî wekî min li sirgûniyê ye – Suncem Koçer
 44 Şairê mezin Nalî û 'Kerê Wî' – Büyük şair Nalî ve 'Eşegî' – Perwîz Cihanî
 46 Zorunlu asimilasyondan gönüllü asimilasyona (mı?) – Ji pişaftina bi darê ber bi pişaftina jidil? – Abdullah Kıran
 49 Dermanê Nezanîyê – Cehaletin Îlacı – Sibhiyê Diyarbekrî
 50 'Sen bunun altından kalkamayacaksın!' – Tüyê nekarî di bin vî barî de rabî – Güler Yıldız
 52 Bölgesel Asgari Ücret mi? – Heqdesta Herî Kêm ya Herêmi? – Selin Pelek
 54 Li ser çavkaniya çirokên gelêrî û fablan – Halk hikâyeleri ve fabl kaynağı üzerine – Mihemed Jiyan
 57 Mazlumder'in Kürt Forumu – Forumu Kurd a Mazlumderê – Hasan Postacı
 58 Li dû dîdariyekê – Bir buluşmanın ardından – Dilawer Zeraq
 60 Fotoğrafla hatırlamak – Bi fotografê bi bir anî – Özcan Yaman
 63 Süleymaniye'den mektup – Ji Silêmaniyê name – Necmettin Salaz
 66 Xewna Qulingê – Turnanın Rüyası – M. Zahir Kayan
 69 Solow Govanî'nin resimlerinde dünyanın rengi – Di wêneyên Solow Govanî de rengê cihanê – Funda Yağlı
 72 Pirtûkxane

Helbest – Şiir: Bargiran Şanaz, Miheme Porrgebol, Zeynep Kurada, Mithat Kutlar, Reşo Rohanî
 Karikatürler: Halil İncesu

TÎR **j**

Sal: 9 Hejmar: 60 / Rêbendan – Reşemî 2013 Yıl: 9 Sayı: 60 / Ocak – Şubat 2013
 Kovara Du Mehî Çandeyî Hunerî İki Aylık Kültür ve Sanat Dergisi
 Li Ser Navê Doğa Basın Yayın Ltd. Şti. Doğa Basın Yayın Ltd. Şti. adına
 Xwedî: Songül Özkan Sahibi: Songül Özkan
 Berpîrsê Nivîseran: Bülent Ulus Yazışlı Mütürü: Bülent Ulus

Navnişan (Adres) Tarlabası Bulvarı, Kamerhatun Mahallesi, Alhatun Sk. No: 25 Beyoğlu / İstanbul Telefon 0212 255 25 46 Faks 0212 255 25 87
 Nûneriya Diyarbekir / Diyarbakır Temsilciliği: İstasyon Caddesi Özlem Apt. No: 16 Kat: 2 D: 9 Yayın Türü: Yerel Süreli
 web: www.tiroj.net • e-mail:tirojdersisi@gmail.com, info@tiroj.net
 Çapxane / Baskı: Ezgi Matbaacılık Sanayi Caddesi Altay Sokak No: 10 Çobançeşme / Yenibosna-İSTANBUL
 Abone Koşulları: 6 sayı: 25 ₺. 12 sayı: 50 ₺.
 Banka Hesap No: Doğa Basın Yayın Dağ. Tic. Ltd. Şti. İş Bankası Kuledibi Şubesi 1078 0185619
 Posta Çeki Hesabı: Doğa Basın Yayın Dağ. Tic. Ltd. Şti. 09673016

yeni bir yılın eşliğinde...

HİÇBİR ŞEY SÖYLEME ONLARA!

HAKKI ÖZDAL

Ulusal sorunun, çok uzun bir tarihsel döneme, üstelik kanlı çatışmalar eşliğinde yayıldığı İngiltere-İrlanda'ya ilişkin, bu iki halk arasındaki 'duygu ve algı' kopuşunu oldukça çarpıcı bir anekdotla başla-
yım. Terry Eagleton'un, popüler isimler ve kavram-
ları eleştirdiği [Aykırı Sımlar (Fish, Spivak, Zizek
ve Başkaları Üzerine Eleştiriler), Epos Y., 2006] kita-
bında aktardığı bu 'mini öykü', İngiltere'de bir bilgi
yarışmasına katılan ve özel ilgi alanı olan 'modern
İrlanda tarihi'nden sorular isteyen, İrlandalı Mick'in
yarışma 'performansı'na ilişkindir. İrlanda tarihine
ilişkin soruların tümünde Mick 'pas' hakkını kulla-
nır. Salondaki izleyiciler şaşkınlık, utanç ve alay dav-
ranışları göstermektedir. Bu esnada seyirciler arasın-
dan bir İrlandalının sesi duyulur: 'Günlerini göster o
heriflere Mick, hiçbir şey söyleme İngilizlere!'

2012, Kürt sorunu açısından Türkiye'de, her za-
man böyle 'neşeli' sonuçlara matuf olmayan bir zihin-
sel ayrışmanın ilk belirtilerinin görüldüğü bir yıl oldu.

2011 Martında, Suriye'nin Deraa kentinde yöne-
tim karşıtı gösteriler başladığında, dünyayla birlikte
Türkiye'de de Tunus, Mısır ve Libya'dan sonra Suri-
ye'de 'barışçıl', 'demokratik', 'silahsız' göstericilerin
başlarındaki ceberrut rejimi devirmek için ayaklan-
dıklarına inanıldı yaygın olarak. Libya'da 'muhafe-
fet' henüz bir iç savaş pozisyonu almamış, Batı'nın
desteği, gözle görülür olmasına rağmen, 'kimsenin
iç işine karışmıyoruz' ambalajı nedeniyle henüz as-
keri müdahale kararı noktasına gelmemiştir. Bahreyn
ve Yemen'de yaşananlar, Libya'da ulaşılan 'çözüm' ve
özellikle Mayıs 2011'den sonra Suriye'de tırmanmaya

başlayan terör, sabotaj, mezhepçi kısımlar ve karşı-
lıklı şiddet, tabloyu değiştirmeye başladı. Suriye'de
giderek bir 'vesayet savaşı'na dönüşen 'kriz', Arap
Baharı kod adıyla anılan operasyonun artık bölgeyi
biçimlendirme gücü açısından sınırdığı ve bu yüz-
den genişçe bir zamana yayılarak aynı coğrafyadaki
başka büyük 'sorun'ları geniş çemberinin anafo-
ruyla hareketlendiren bir katalizöre dönüştü. Tıpkı
1991'deki ilk müdahaleden başlayıp 2003'teki işgal ve
sonrasına giden süreçte Irak'ta olduğu gibi, Suriye'de
de ülkenin kuzeyindeki Kürt nüfusun, daha önce
inkâr edilen/görmezden gelinen varlıkları, bir şekil-
de harlanmış sosyal ateşin gücüyle düştüğü yerden
doğruldu. Aslında 2012'ye gelindiğinde, Türkiye'deki
de dahil olmak üzere tüm bölgedeki 'Kürt sorunu',
Suriye'deki bu krizden Kürt halkının elde edeceği
kazanım ve hakların, daha basit söylemek gerekirse
oradaki 'gidişat'ın ölçeğinde değerlendirilmek duru-
mundaydı. Ama bunu Türkiye kamuoyunun anlama-
sı için yılın ikinci yarısının hemen başında Suriye'nin
6 kent ve kasabasında yerel Kürt güçlerin kontrolü
ele geçirmesini beklemek gerekecekti.

Geride kalan 2012 yılının, Kürt özgürlük mücade-
lesinin tüm bölgedeki unsurları açısından en belirgin
etkeni Suriye'deki bu gelişmelerdi. Türkiye, zaten ad-
landırmada yaşanan uzun ve tedirgin kararsızlık-
tan bile 'ufku' az çok anlaşılabilir, ama nihayet 'Milli Bir-
lik ve Kardeşlik Projesi' adına 'erişmiş' reform sürecini
bir kenara bırakıp bazı çevrelerce 'güvenlik konsepti'
diye anılan 'geleneksel' pozisyonuna dönmüştü. 'Daha
yüksek teknolojiye sahip ve daha 'profesyonel' dedikleri,
yani "maaşla-sözleşmeyle, bile-isteye oraya gitti, evet

yine şehit ama gönülsüz değil" katı mantığının arkasında şehit-tepki denklemini küçük değerlerde tutmaya çalışan bir savaş gücü tasarlanması da bu 'geleneksel pozisyon'un 20 yıl sonra nasıl da aynı 'seçenek'lere mahkûm olduğunu gösteriyordu.

Oslo görüşmelerinin kamuoyunca öğrenilmesinden kısa bir süre sonra, Kürt hareketinin ve siyasi çevrelerinin İmralı bağıni koparıp bu cepheyi desantralize etmeyi uman, kararlı görünmeye çalışan bir 'kimseyi muhatap almama' gerilimiyle bu çevreler arasında bir 'sabırsızlık hoşnutsuzluğu' ve belki buna dayalı bir ayrışma ümit eden 'diplomatik' yönelim de aynı 'konsept'in yıldız haritasında görünmüştü!

Yasal alanda yapılan, çok sınırlı ve kimi zaman 'ulufe dağıtır', 'bahşeder' gibi davranılarak neredeyse onur kırıcı hale getirilen 'düzeltme'ler, yasal siyasi alana düzenlenen yaygın operasyon ve tutuklamaların yarattığı gerilimin yanında kavak tozu gibi uçmaktan başka işe yaramıyordu. Bunlar, 'Türk kamuoyu' ve AKP'nin, 'MHP'ye kaptırmak'tan çalınca korktuğu 'seçmen tabanı' için çok 'ileri' ve 'ezber bozan' reformlar olabilirdi. Ama sorunun 'cereyan ettiği' bölgede dolayısıyla daha yüksek önemde olan coğrafyada bir 'kamuoyu'ndan, yani Kürt halkının algısından söz edilecekse; 'seçmeli Kürtçe' dersin ya da birkaç üniversitede dil bölümlerin açılmasının üzerinde kimse'nin durmadığı ayan beyan ortadaydı. "Bakın TRT Şeş'i açtık" bahşediciliğinin, yıllar boyu bayrağına TRT Şeş'ten baş ka hiçbir şey yazamamış olması ve Kürt sorununun 'Milli birlik ve kardeşlik'e indirgenmiş hali zaten heves kırıcıydı. Bir de 2011'in bakiyesi olarak sarsıntılarını devam eden, başta Roboski trajedisi olmak

üzere, tutuklu vekiller-Hatip Dicle haksızlığı, Van depremi ve sonrasında yaşananlar, yasal temsilcilere yönelik medya marifetinin de kullanıldığı küçük düşürme kampanyaları, açlık grevleri ve onun karşısında takınılan *malum* tutumlar, devletin ve ona hükmeden erkin en somut nesnesi olarak Başbakan'ın konuya ilişkin tüm yorumları ve seçtiği sözcüklerin hoyratlığı ve bütün bunlarla birlikte batı kentlerinde yükselen milliyetçi homurdanmalar, Kürtler açısından, son noktada tercih etmeyecekleri, ama artık önlenemez hale gelmiş bir zihni kopuşun koşullarını yaratıyordu.

2012'de Kürt sorunu ekseninde, siyasi, askerî, diplomatik olarak, analiz edilmesi gereken pek çok 'gelişme' oldu elbette. Ama bu 'gelişme'lerden biri ve bir bakıma da tümünün bir sonucu olan o 'zihni kopuş', henüz tamamına ermiş olmasa da ilk belirtileriyle kendini neşrettiği için, geçtiğimiz yılın en dikkat çekici mirasıydı.

Bugün yeterince dikkat çekmiyor olabilir. Ama 30 yılı aşan çatışmalı sürecin ardından, en basit reformların bile, *Türk seçmeni'nin şu ya da bu yılda yapılacak bir seçimdeki davranışlarını etkilemek* oyalamasının farasına itelendiği bir yıl daha yaşamak, aynı sorunu yeni, çok daha büyük ve acı belirtileri üzerinden konuşmak zorunda bırakabilir bizi. Ve *"şampiyon demokrasi ihracatçısı"* batı, yani başımızdaki coğrafyalarda öylesine etnik-mezhepsel ayrışma, boğazlaşma enstrümanları yarattı ki, bu hastalık belasının içinde enfeksiyon kapmadan durabilmek eskisinden daha hayati bir öneme sahip artık. Herkes için. ✨

SÎ Û ÇAR BASKÊN ŞIKESTÎ

AYHAN GEVERÎ

wek pêxemberekî ku pêxembertiya wî
ji destê wî hatiye standin im îro
wek pêxemberek rasteqîn
lê li kuçe û sikakan tê gerandin
wek pêxemberek derewîn...
di metn û novelayan de çîroka min nîne
qey ez bê îffet û ar im?
dizanim wek Meryemayê pak û paqij im...
lê gava li ber bedenên qatilên zarokên xwe
hêdf hêdf dimeşim û li ser milên min canên bêcan...
ku wek sêniya nanê germ in her du milên min
hişk û qerimî.. lê bê helm û germayî...
Îsayê min ê ku li ser sêniya dilê minê qerimî
îro li Qilaban û Roboskiyê bênefes û bêcan e.
Îsayê Meryemê jî bêtin neşêt
ruha wî ji teyareyên reş bistînit..
dîsa jî tu dibêjî tu ne pak î ey qatilê canên bêcan...
ro Meryema zeman im
li ser milên min Îsayên cesedane.
hewariyên wî jî nayên hewara wî
bizane ku dê rojek bêt ku ew heqîqetên tu diveşêrî
dê li kuçe û caddeyan bête qêrkirin
wek selaya mirina te ey Firewnê zemanê min...

AHMET GUNEŞTEKÎN BANGÎ 'RARÛBÛN'Ê DIKE

MASÛM ELMAS

Deriyê Bihuştê, 220x500 TUKT, 2009

Her tim roj e. Nabe şev li wir. Tiştêk di tariyê de namîne, di şikeftên wê de! Asîmanê wê tim şîn û sayî ye. Çiyayên wê reng-coş in. Nebat û sewalên wê azad... Rustemê Zal û Herkul li gel hev dijîn li wir. Şahmaran bi Medûsa re, Melekê Tawis bi Zumurudê Anka re dijî... Hin jê kurd in, hin jê asûrî, hin misrî hin yewnan, romayî ne hin jê. Bi hev re kilaman dibêjin, aryayan guhdarî dikin bi hev re! Lîr û erbane, ribab û keman gotinên xwe li heman dikê digihînin deng... Wî jiyaneke ji hemî gelan; ji yên rastîn û yên xeyalî pêk tê saz kiriye û wêneyên wan çêdike. Di resmên wî de Roj her li jor e; yan sibehê li dar dixe

yan jî nûrojê; lê tu carî nabe şev. Melekê Tawis li ser texta xwe ya zîvîn bi rojê re di nav evîne de ye her!

Ahmet Gunestekîn, bi bandora bapîreke xwe ya ermenî, hê ji zarokatiya xwe de bi dû dîrokê ketiye, daye pey rojê! Bala xwe daye serpêhatiyên Mezopotamayê... Kilamên ku di şevbihêrkan de bihîstiye ji xwe re kiriye çavkaniya hunera xwe. Wî ew çîrok û lehengên wê her di paşila xwe de veşartîye û biçe ku jî bi xwe re birîye. Ew hema bibêje li temamî Tirkîye û Kurdistanê geriyaye; li ser mîtolojî, dîrok, çîrok, hunerên destan û xwarinên herêmkî lêkolîn kirine. Wî di nava 15 salan de, li nêzî 60 bajarî û bi 70 hunermendên bi xwe re

Rarûbûn, 300x800 A.C.K.P, 2012

İxaneta Yezdanan, 250X600, 2012

gerandiye, wekî pêşangeh, atolyeyên wêneyan û panel, zêdeyê 80 çalakiyên hunerî li dar xistiye. Wî bi hezaran zarokî re xebatên atolyeyê çêkiriye...

Ahmet Guneştekin, bi pêşangeha xwe ya bi navê "Karanlıktan Sonraki Renkler (Rengên li Dû Tariyê)" ya di sala 2003'yan de li dar xist, ji aliye hunermend, galerîst, dîroknasên hunerê, rexnegir û koleksiyoneran ve zêdetir hate naskirin. Bi wê pêşan-

gehê re Ahmet Guneştekin her bi her bû wênesazekî hemdem yê giranbiha. Di vê demê de di îstatîstîkên navneteweyî de cih girt. Yek ji wan, listeya "500 Kesên Herî Hêja" ya "ArtPrice" bû. Ahmet Guneştekin, di vê listeya her sal tê amadekirin de, ji nav 405.000 wênesazî de, di rêza 260an de cih girt. Pêre, tabloyên wî di asta wêneyên hunermendên cihanê de hate girtin û kirîn.

Ahmet Guneştekin, bi dû çend salên xizan û tenê, bi xebat û berhemên xwe gihîştîye dewlemendiyeke pir-alî. Hêza wî êdî têrê dike ku li hember zilm û zordestiyê dengê xwe bilindtir bike. Êdî ew bi hunera

Yavuz Bingol, Ahmet Guneştekin, Yaşar Kemal

xwe bi bangeke, qêrîneke dîrokî gazî dike. Ew dibêje, “Werin, em li Helepçeyê bi hev re rarû bibin. Em pîrsa şer, kuştin û windakirinê bikin.” Ew vê bangê jî paytexta hunerê ya Tirkîyeyê, jî Stenbola qedîm dike. Di pêşangeha xwe ya dawî de...

Hunermend Ahmed Guneştekîn, pêşangeha xwe ya pêşî ya ku di çarçoveya rêze-pêşangeha wî ya navneteweyî de bi navê “Yüzleşme (Rarûbûn)” dê were lidarxistin, li Tirkîyeyê da destpêkirin. Ji bo kokteyla 6ê sermawezê, him jî Tirkîyeyê û Kurdistanê, him jî ji welatên din, gelek kesên girîng hatibûn vexwendin. Îsmail Beşikçi, qeymeqamê Hewlêrê Nihad Salîm, wênekêş Ara Guler, wezîr Mehmet Şîmşek, Hasîp Kaplan, Coşkun Aral, Turkan Sabancı û Erol Aksoy jî di nav van kesan de bûn. Ji aliyê çapemeniya tirk ve, pêşangeh her çî qas bi bihayên tabloyan û mêvanên kokteylê yê medyatîk hate pêşkêşkirin jî bi saya çend nivîskar, rojname û televîzyonên xwedî-etîk, naverok û mîsyona wê jî derket pêş. Heta “New York Times”ê niv-rûpelekî xwe jî pêşangehê û naveroke wê re veqetand. Lê piraniya gelê Tirkîyeyê ku bi polîtîkayên nîjadperest mejiyê wan her bi her pûç dibe, wekî ev 100 sal e dikin, dîsa jî bo banga dengbilinkirina li hember zilm û zilimkariyê guh û çavên xwe girt. Lê Ahmet Guneştekîn jî rêya xwe venegeriya helbet. Wî û çend hevalên xwe jî bo vê bangê ango qêrîna jî bo gazîkirina “rarûbûnê”, çalakiyeke jî hêla vexwendîyan ve berfirehtir û taybettir amade kirin.

Di 12ê berfanbarê de, li qada pêşangehê xwarinek hate dayîn. Vê carê mêvan hê bi pûte hatin hilbijartin. Mêvanê rûmetî yê xwarinê Yaşar Kemal bû. Di xwarinê de wekî Mehdi Eker, Hasan Cemal, Xêro Abbas, Rojda, Gursel Tekîn, Dengîr Mîr Mehmet Firat, Osman Can, Sezgîn Tanrikulu, Galîp Ensarioğlu, Kenan Tekdag, Oral Çalışlar, Fehmî Kuru, Mustafa Karaalioglu, Neşe Duzel, Balççek İlter, Yavuz Bingol, Mahmut Ovrur, Orhan Miroglu, Metin Gunes, Gulden Kaya, Muhsin Kizilkaya, Ahmet Umüt, Bejan Matür û Nazim Alpman, nêzî 200 kesên navdar hebûn.

Li salona xwarinê hate xwarin, dîwana dengbêjan hate gerandin. Wan kilam gotin, Xêro Abbas û Rojdayê jî stran, Yavuz Bingol jî “Turku”... Axaftina Dengîr Mîr Mehmet Firat û Ahmet Guneştekîn bal kişand ser “biratiya wek-hev”. Mehdi Eker jî derket ser dikê du helbestan yek jê ya Cegerxwîn yek

jî ya Sezaî Karakoç bû. Yavuz Bingol bi tirkî got lê ew jî Mezopotamyayî bû! Dibe ku hunermend Ahmet Guneştekîn xwestibe bi bijartina vexwendîyan balê bikişîne ser vê jî. Di fikra wî de her çî armanc hebe jî wê şevê yê rûş bi rûyê xwe rû bi rû man. Bi kurtasî, ew kesên jî pîrr alîyan ve jî hev cûda, karin bi hev du re bêyî ku tu kes ya xwe di ser ya yê din re bigire, bi wekhevî ligel hev bin.

Ahmet Guneştekîn, bi pêşangeha xwe ya bi navê “Rarûbûn”ê jî bo azadiya gelan û bi taybetî jî ya kurdan, deriyekî din vekir. Gelên bindest yê Mezopotamya û Rojhilata Navîn vî deriyê hunerî dikarin jî xwe re bikin parastgeheke nû. Ahmet Guneştekîn ew derî û tiştên li dû, bi dîroka qedîm ya Mezopotamyayê, ya gelên wê xemilandiye. Ew dibêje, “Her kî niha çî be, ew berê jî vir bûne, jî vê axê, jî şaristanîyên vê erdnîgariyê bûne. Bingeh, tov li vir e. Heta jî nû ve ew şîn nede tu reşî natemir e!”

Ahmet Guneştekîn, him bi resmên xwe yê bûye mala lehengên efsane û mîtolojiyan, him bi peyker û xalîçeyên dîrok tê de dijî û him bi berhemên xwe yê dîmen-huner (video-art) bi zimanê gerdûnî-hunerî bang dike. Wî ev bang heta 3yê berfanbarê li Stenbolê kir. Niha jî amadekariya çûna paytexta Tirkîyeyê dike. Ji 22yê rêbendanê heta 30yê adarê ew ê banga xwe jî wir bike. Li Enqere, li cihê birêveberên pîrsgirêkên li Kurdistanê herî zêde lê dijîn, jî ser hunerê ew ê “Rarûbûn”êke mezin bê li dar xistin. Bandora wan berheman ew ê çawa be nayê zanîn lê rê li wir xelas nabe. Bi dû Enqereyê, Hewlêr, Wenedîk, Parîs û gelek bajarên cîhanê yê din hene... Ev bang, ev “Rarûbûn”, wê bidome... ☀

Heft Kesên di Baskê Nemrûdê Anka de, 250X410X30, 2012

BARIŞ AVŞAR

Avcı, hayatının avını kovalıyordu...

Ağaçlarla bir oluyor, rüzgarla aynı adımları atıyor, toprağı kendine siper ediyordu...

Hayatının avını yakalayacağına emindi. Büyük ve güzel bir av... Şöyle epeyce bir zaman karnını doyurmasını sağlayacak, gerçek bir ayaklı ganimet!

Sonra bir su sesi duydu. Şırlı şırlı akıp giden, içine huzur veren bir su sesi... Yaklaştı sessizce şırıltıya ve gördü onu: Melusina!

İşte oradaydı hayatının avı, gördüğü en güzel kadındı. Suyun içinde eşsizdi. Avcı anladı ki, avı bir hayvan değil, bu güzel kızdır. Onu almak kaderidir. Çıktı ortaya gösterdi kendini, kız da tuttu elini, onunla evlenecekti. Ancak bir tek şartı vardı: Avcı, bir daha kız yıkanırken ona asla bakmayacaktı! Umursamadı avcı, bu garip isteğı. Her şeye hazır, onunla olabilmek için, hemen söz verdi. Hayatının avı, hayatının anlamıydı artık...

Evlendiler avcı ve av... Mutlu mesut yaşadılar. Kadın erkeğe bolluk verdi, bereket verdi, boy boy çocuklar verdi, her şey çok güzeldi. Zaman geçti, mutlu mesut günlerin birinde bir gün, avcı uyandı erken, yoktu yanında karısı, kulağına geliyordu bir su şırıltısı... Yıllar önce verdiği sözü hatırladı o an birden. Karısına hâlâ bağlıydı kalben. Ama canım bunca zaman sonra ne olacaktı, ikisi arasında ne vardı ki saklı kalacaktı!

Avcı yürüdü yavaşça banyoya doğru. Karısını yıllar sonra su içinde görecekti. Onu alıp yine sevecek, sözünü tutmadığı için kendini affettirecekti...

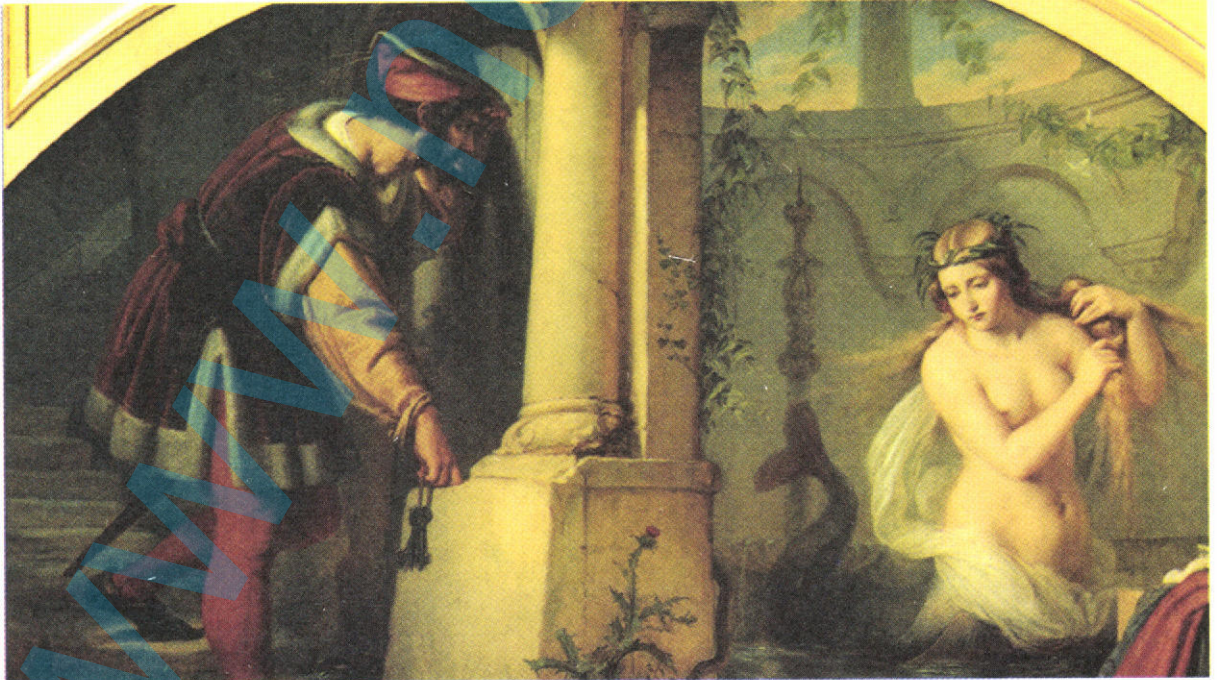
Açtı yavaş yavaş kapıyı, uzattı içeriye kafayı, bir an göz göze geldi karısıyla, bu onu son görüşü oldu!

Dünyalar güzeli Melusina, "hayatının en büyük avı", belden aşağısı ejderha bir mahlukattı... Kanatlandı birden onu görünce, kendini yukarıya doğru fırlattı mahluk... Ağlayarak bakakaldı arkasından zavallı avcı... O artık sadece yaralı bir avdı...

Taraf gazetesinin çıktığı ilk günleri hatırlayalım. 2007 sonbaharı...

Neler bilmiyorduk memleket hakkında o zaman? Ordu ve devlet içerisinde bugün Ergenekon namı ile anılmakta olan bir grubun gerçekleştirdiğı ve en hafifinden bir 28 Şubat öngören örgütlenmenin varlığını 'hissediyorduk' ama böyle, bugünkü gibi bilemiyorduk değil mi?

Taraf'la birlikte bu 'büyük plan'ın ayrıntılarını öğrenmeye başladık. Özden Örnek'in daha önce Nokta dergisinde yayınlanan günlükleri, *Balyoz Darbe Planı*, farklı 'çap ve isimlerde' diğer planlar, örgüt şemaları, 'bir numara' adayları... Bunların hepsi en açık haliyle ilk olarak Taraf'ta yazılıp çizilmeye başladı, doğrudur. Çıkalı henüz bir yıl falan olmuştu ki,

Julius Hübner, Güzel Melusina, 1844

Taraf'ın 'başka bir gazete' olduğu anlaşılıymıştı ya da 'gazeteden başka bir şey'...

Ve sonra Taraf bunları yazmaya devam etti. Balyozcu generallerin yanına neler eklendi?

- Deniz Gezmiş'ler ve onların şahsında bütün bir 68 Gençlik Hareketi ve onları takiben bütün bir Türkiye solu, 'darbeci' olup çıktı! Askeri darbelerin hep ilk hedefi olmuş örgüt ve akımlar askeri darbelerin 'fikir babası', 'örgütleyicisi', 'tezgahlayıcısı' ilan edildiler.

- Kürt siyasi hareketi de bu süreç boyunca, "aklına başına devşirip" PKK'yle, solla, devrim fikriyle bağlarını kesmeye davet edildi. Gâh, 'açılım zarfı' içerisinde güzellekle, gâh 'acı dille': "PKK Dağlıca'da, Gediktepe'de, Aktütün'de devlet içindeki Ergenekon kılığıyla birlikte çalıştı, buralara yapılan baskınlar bu bağlantıların ispatıdır, darbecilerin yolunu açmak için Cumhurbaşkanlığı referandumu, seçim arefesi gibi dönemlerde hep saldırılar yaptılar, derin devletle bu kadar içli dışlı bir silahlı hareket nasıl sizi özgürlüğe kavuşturursun?" diye sordular. Kürtler bu dümenlere artık kanmamalı, gözlerini açmalı, gerçek özgürlükçülerin yanında saf tutmalıydı!

- Bu memlekette 'her işin içinde bir iş vardı' ve 'her işin perde arkasını Taraf bilirdi'... 'Muhsin Yazıcıoğlu suikasti'ni Mirgün Cabas'a işletmeye varacak kadar gözü dönmüş bir, "elimizde belge varcılık" oynadılar ve insanların belgeleri nereleriyle okumalarını gerektiğini gösterdiler! Ancak "belge nerdeyse doğru da oradadır"ı haklarını yemeyelim, yine de iyi yerleştirdiler 'hedef kitle'ye...

Hedef kitle kimdi peki?

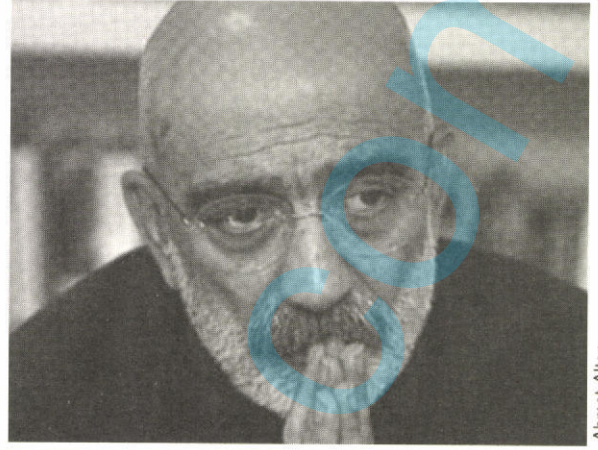
Memlekette ne olup bittiğine meraklı, politize olmuş/olacak ve "başka türlü" daha iyi bir ülke için bir şeyler yapmaya istekli herkes... Kürt (burada ulus ismi olarak değil 'politik' bir taraf olarak kullandık), İslamcı, devrimci, demokrat, liberal... Liberal? Evet doğru, liberal bir gazeteydi Taraf 'ana eksen' olarak. İçinde 'her türü' barındırabilecek kadar geniş mideli bir liberal gayya kuyusu!

"Yetmez ama evet" de buradaydı, "Hrant'ın arkadaşları" da, "Benim için ölme öldürme"ci bazı 'Kürt gençler' de, "tantanalı iftarlara hayır" diyen "Anti-kapitalist İslamcılar" da... Yanlış anlaşılmasın bu saydığımız 'oluşumlar' Taraf'tan doğdu demiyoruz, bunun için var olmadılar elbet. Ama hiç şüphe yok ki Taraf'ta olmak onlar için de önemliydi. Ki bu da doğaldır. İnandığı bir şeyler için mücadele eden insanların kendilerini 'farklı' ve 'önemli' bir kanalda görmek istemeleri kadar doğal bir şey olamaz! Genel bir 'yeni düzene yedekleme' ağı olarak çalışması Taraf'ın, onları ilgilendirmezdi.

Ama gün geldi devran döndü...

Balyoz ve Ergenekon avı "tirolle" yapıldı ve Silivri'ye tıkıldı avlananlar... Mahkeme kararları verildi, verilmeyenlerin de eli kulağında...

Ve ortaya çıktı ki tüm bu "Taraf olunanlar"ın ke-

Ahmet Altan

rameti anlı şanlı, 'özgürlükçü' AKP iktidarının aslı ve faslı; her alana hakim/düzenleyici/denetleyici/iş bitirici bir tek ve tartışılmaz "Türk tipi Başkan" yaratma sevdası imiş...

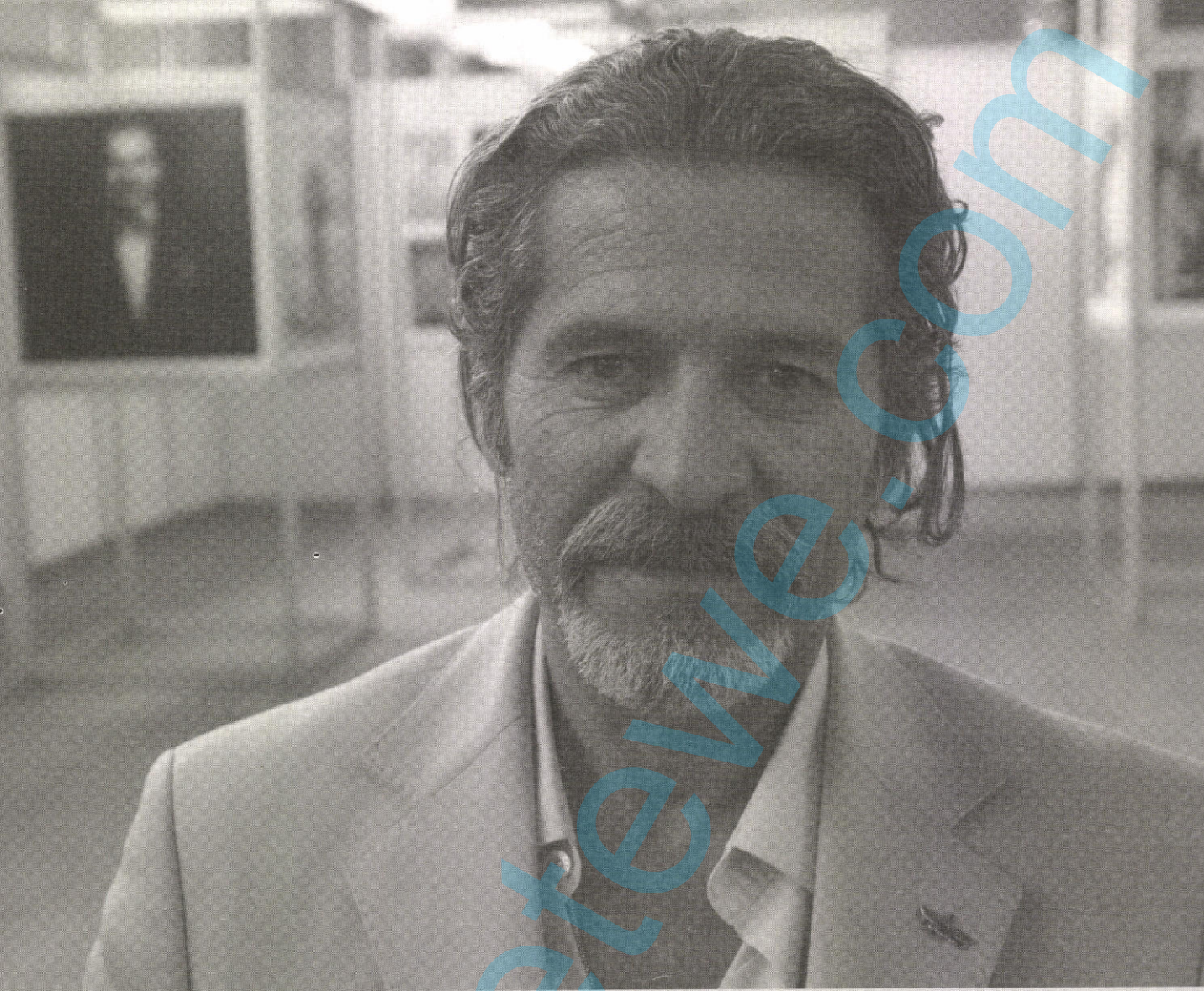
Bu arada, Kürtlerin onlarca, yüzlerce ve binlercesi... "Ergenekoncularla" aynılaştırılarak hapislere tıkıldı... Bunun altyapısını hazırlama şerefi de Taraf'a ve eşlikçilerine kısmet oldu, hiç kusura bakmasınlar. Sokaktaki herhangi bir adamın alınına kolayca darbeci yaftasının yapıştırılabildiği bir ülkede sadece Kürt olması yeterliydi başka birilerinin hapse atılması için. Ergenekon asla o kadar 'düşmedi' de halen!

Nihayet avcının Melusina'yı yıkanırken gördüğü sahneye, Roboski'ye geldi sıra!

Gözü kara, "askeri vesayet yıkıcıları"nın ezberi ve büyüğü o gün o 34 Kürt'ün bedenleriyle birlikte yandı, bitti, kül oldu! "Kanlı kalem Ahmet Altan"ın şahsında, "özgürlükler Türkiye'sine gidilen yola düşen bu bombaların" sıkıntılı muhalefeti başladı. Sonra nasıl olduysa bunca zaman baş destekçisi olunan iktidarın baş muhalifi olarak ve dahi romanını yazmak üzere ve dahi patronuyla da arasını bozmadan, ve dahi yeni ve gayet aşk dolu masallarını da yine patronunun yaynevinden yayınlamak üzere, ve dahi aylardır kendi gazetesinin içerisinde didişip durduğu 'hükümet destekçisi' takım arkadaşları ile de pek sevişerek, ve dahi okurlarına da "yavrularım" nameleri yakarak çekti gitti başmuharrir... Bunlar onun için gayet 'olabilir'di, hem öyle hem böyle olabilmek liberal bir 'durum'du. Ve 'liberalizm' zaten tarihte ilk kez mide bulandırmıyordu! Taraf'ta kalanlar bundan sonra buradaki sınırı arayacak zaten. "Çapları" yettiğince...

Ama tek başına Roboski değildi bunlara sebep elbet... Roboski'ye gelene kadar yaşanan bütün bir 'ego şarjı', ne oldum deliliği, yüzde 50'den gelen taşkın histeri... Hepsi buluştu Roboski'de... Orada Melusina'yı gördü avcı... Ve "Melusina olarak Taraf" çekiliyor sahneden şimdi...

Sadece şunu söyleyelim: Kürt'ün ölümü memleketin turnusol kağıdı olmaya devam ettiği sürece, liberal tetikçiliğin ömrü de 'bu kadar' olmaya mahkûmdur. Daha doğrusu liberal tetikçilik ancak Kürt'ü yok ederek devam etmeye kararlı bir iktidarın alternatif silahlarından. Suya düştüğünde de kanatlanıp uçup giden bir mahlukattır! ❀

KURTENÊRÎNEKE LI SER ŞERGELEBÛNA ARJEN ARÎ

SÎDAR JÎR

Yek ji tiştên herî zehmet ew e ku piştî helbestkarekî, mirov hewl bide wî vebêje û ya zehmetir jî ew e dîsa ku ew helbestkar şergeleyekî helbesta kurdî be. Lewma jî nizanîm ez ê çi çif û fetlonekan bidim xwe da ku bêyî giyanê nemir ê Arjen Arî aciz bikim, gotina xwe bi dawî bînim.

Her çi qas serboriyeke nemir Arî ya bi qasî temenê min hebe jî di helbesta kurdî de, min cenabê wî ber bi salên 2000'î, ango dawiya salên 90'î nas kir. Di çax û benda xwe ya helbestkariyê de, ligel tîpolojiyeke xwe ya wekî fenomeneke di civaka kurdan de, her serkêşek bû li serbajarê kurdan Amedê. Di vir de, ez dixwazim balê bikêşim ser xisûsiyeteke nemir a ku di mijara nivîsandin û wêjeya kurdî de ku çi qasî hişk û tund bû û kelemekî dijwar bû di çavên xwînmijê helbesta kurdî de. Di salên 90'î de cemaeta nivîskarên li Amedê her û her bi tirkî û tirkînûsan dihate nasîn û pênasekirin. Heta ku Arjen Arî wekî lehengekî pêşeng (bêguman kesên din jî hebûn, lê Arjen Arî ji bo me nimûne bû) li hemberî jahrdana me ya bi tirkî û tirkînûsiya ku di nava hewldana rapêçana giyanê me yê kurdî de rabû û li dij wê rewşê bû kelem û astengê herî dijwar ev rewş wiha bû.

Ji bo bilindkirina rûmeta kurdî xebitî

Dema ku qala vê yekê dikim, her çi qas têkiliyeke rasterast bi siyaseta kurdan ve ne girêdayî be jî, helwesteke rewşenbîrane ye tiştê ku ez ê qal bikim. Belê, di salên 90'î de dema ku kurdî hê jî qedexa bû û bi taybetî li Amedê sazî û dezgehên (ne bi bandor bin jî) yê nivîskarî û rewşenbîrî hebûn. Bes ev nayê wateya ku kesên kurd di wan deran de çalak bûn. Berovajiya wê kesên ku heta niha ji giyan û can û îmana kurdan û kurdî vedixwarin her li ser navê kurdan û nasnameya kurdan, kurd dipişaftin. Gelek kesên ku bi tirkî dinivîsîn, li wan deran wekî mêvanên rûmetê û li ser navê Amedê û li ser navê kurdan dihatin nasîn û pênasekirin. Di vê kêrtikê de di nîveka duyem a salên 90'î de, komek nivîskarên kurd ên ciwan (hema bibêje temenê piraniya wan di binya 30'yî de bû) bi awayekî xwezayî (dibe ku ne xwezayî be jî) li hember "xwediyên xwe" yê ku ew bi tirkî waftîz dikirin, li dora Arjen Arî bûn çeperekî xurt ê kurdî.

Her roj, her kêlî ew heyecana ku me dida hev bêhtir dibû, coşa ku şoreşên me di nava pirtûkên xwe yê "qedexa" û "paşverû" de pêk dianîn di destpêka salên 2000'î de êdî di nava çar dîwarên odeyên me yê xebatê de bi cî nedibû, ew der jê re teng dihat û di serî de li hember Arjen Arî (ji ber ku em bûbûn çeperên li dora wî ew jî ji bo me sembolek bû) û gelek hevalên me yê din ên nivîskar êrîş û serdegirtin, hepis, îşkence, biçûkxistin, destdanîna ser berheman jî tundtir bû.

Arjen Arî, gotineke wî tu caran wê neye jibîrkirin, dema ku komek nivîskar û rewşenbîrên kurd li Qoserê têne binçavkirin û piştî têne girtin û hin ji wan têne sirgûnkirin; ji dozger re gotina herî hişk bi van peyvên û bi hêrs dibêje; "Heger hûn tiştêkî binin serê hevalên me yê nivîskar, an jî wan bidin girtin hûn ê wê demê bibînin ku ev agahî wê çawa li ser serê we were rûxandin!" Belê, Arjen Arî jî baş dizanibû ku çima wê gotinê dibêje û her wisa dîsa baş dizanibû ku hevalên wî yê ciwan ew ê werin girtin jî lê dîsa ev gotin bi wêrekî digot. Ji ber ku wan nivîskarên ciwan ku hatin girtin û sirgûnkirin û yê din hemû bi carekê re (belkî gelek ji wan jî bi helbestên Arjen) vegeyiran ser lan û kana xwe ya kurdî.

Bibû pîreyek di navbera nîfşê duh û îro de

Ji bilî van mînakên jî risteke din a Arjen Arî hebû di wêjeya kurdî de (bi taybetî di ya Bakur de). Ew jî ev bû ku Arjen Arî pîreyek bû di navbera nîfşê heyî û yê beriya niha de. Lewma jî tim lingekî wî li nava nîfşê beriya me bû û yek jî tim bi me re dimeşiya.

Digel her tiştî jî Arjen Arî hay ji tiştêkî hebû. Dizanibû ku çima ew qas xortên kurd (hejmaran wan ne bi dilê me be jî) ji tirkînan vegeyiran û li dora Arjen Arî bûn çeper. Lewma jî Arjen di her kêlîkê de dikaribû veguheziya nasname û demek cuda jî. Heger yek ji nivîskarên hevalên wî bûya (çi jê ciwantir çi jî hevtemenên wî) bi aqlîselîmiya giran û xweşbêjeyî, lê heger kesên li derdora wî ciwanekî kurd û kurdîhez bûya jî, wê demê Arjen Arî ji bo wan ciwanan dibû xwedawendê hezê yê kurdî û helbesta kurdî... Gelo ev xisûsiyeta nemir Arjen Arî dikare ji helwesta nivîskarên ciwan ku li dora wî bûn çeper û ew hem li Kurdistanê û hem jî li metropolên Tirkiyeyê kir semboleke xurt a kurdî, were veqetîn?! Ne bawer im, sedî sed bi ser hev ve ne, yek a din tamam dike. Ji lew re di serî de nivîskarên ciwan li dora Arjen, li hember tirkînanên ku xwîna kurdan û kurdî jahrî dikirin civiyan. Piştî jî bera bera û bi hejmareke qitûtî lê serwest xwendevan jî li dora Arjen civiyan.

Hunermendên ciwan helbestên wî kirin stran, keç û xortan gelek caran çarînen wî wekî peyamên taybet ji hev re şandin. Arjen Arî ango bi gotineke din, kurdî û helbesta kurdî hate vê astê. Ji serdemeke ku li Amedê kurdî qedexa bû, dev ji wêjeya kurdî berde, piştî demekê (bêguman ev yek bi têkoşîna siyaseta her awayî ya kurdan jî pêk hat) Arjen Arî û hevalên xwe kirasê kurdî û rengîn ku ji welatê xwe re fesilandin êdî hêdî hêdî bi ser xeml û bejnê de kirin. Ciyên ku axaftina kurdî di nava malbatê de lê qedexa bû piştî têkoşîneke siyasî, Arjen Arî û hemû şêrgeleyên kurdî ala ziman û wêjeya xwe hildan ser bircên xwe.

Her çi qas ku kes li civata Arjen zêde bûn, wî bêhtir ji wan hez kir û di heman demê de kurdîhezan ew kir wekî sembola hezê û hezkirinê jî. Lewma jî bi hêsanî dikare were gotin ku yek ji wan kesan e ku helbestên wî herî zede li ser zimanan e ji nîfşê heyî.

Belê, her çi qasî vegotin û pênasîna Arjen Arî zehmet be jî wekî hevalbend û dostekî wî yê demên min qal kir, Arjen bi kurtasî wisa bû li gel çelengiya xwe ya bi rîha mîranî û porê her dem dirêj û li gor raya min ji ber van sedeman Arjen Arî şêrgeleyek bû... ❀

LORÎNA ARŞEVÊ OSKAN

Çima tu ew qasî ji birînên min hez dikî helbestvano!?

Va ye stêrkekê, esmanekî tawanbar, bi qurbana êşa te dikim helbestvano!

Va ye frişteyekê li ber serê te, li ber lingên te digurînim helbestvano!

Va ye alên xwe yên spî ji bêbextiya êşê re bilind dikim helbestvano!

Va ye di dawa bêrîkirina helbestê de wek miriyekî rûdinim helbestvano!

Va ye destmala rondikên xwe bi rengên gernameya koçberan dixemilînim helbestvano!

Va ye çiyayên dilê te ji bîna dermanan û ji tîna şaristaniya bajaran direvînim helbestvano!

Va ye zilaman, rêçên tirsnak, karwanên sergerdan û şivanên dozê

Di bêhûdeyîya bêhûde de dikanînim helbestvano!

Va ye ez û tu û kefenên tozê bi hev re, di govenda gumanê de direqîsin helbestvano!

Va ye Amûdê di himbêza te de digirî,

Dirbêsiyê li nalîna dilê min guhdarî dike helbestvano!

Va ye dergehên laşê xwe,

Pencereyên bîra xwe ji êşê re vedikim

da ku bi hêminî, tu derbasî xaçepirsa xewnê bibî,

Va ye şevan ji te re vedikim

da tu jî, bi gurmegurm, derbasî nimêjgeha jehrê û derbasî dîroka peyvê bibî helbestvano!

Ehmed Huseynî

AKP'NİN 10 YILI...

NAZAN ÜSTÜNDAĞ

AKP iktidara büyük umutlarla birlikte geldi. Öncelikle, AKP'nin toplumsal tabanı ezilenlerden oluşuyordu ve Kemalizmin şerrinden en fazla etkilenmiş inançlı kesimin iktidara gelmesinin Kemalist orduyu ve ulusalcı derin devleti tasfiye edeceği bekleniyordu. Söylemsel düzeyde AKP, demokrasi, haklar ve özgürlükler dilini benimsemiş gözüküyordu ve inançlıların üzerindeki baskılara karşı mücadelesinde diğer ezilen kesimlerin çıkarlarını da gözeteceğine inanılıyordu. Ayrıca AKP, iyi komşuluk ilişkileri kurmaktan söz ediyordu ve Orta Doğu coğrafyasında adil ve demokratik bir liderlik oluşturma yolunda adım atacağını vadediyordu. Siyasetten az buçuk anlayan herkes, Türkiye'nin demokratikleşmesi ve 'liderleşmesinin' ancak ve ancak Kürt sorunu çözülürse gerçekleşebileceğini biliyordu. İşte bundan dolayıdır ki tüm aksi işaretlere rağmen, yakın zamana kadar birçokları AKP'nin -2005'te sözünü verdiği gibi eninde sonunda Kürtlerle masaya oturacağına inanmak istedi.

TMK ile ırkçılığa yasal zemin

AKP'nin Kürt politikası bugün anlatılanın aksine 2009'u dahi beklemeden, ta 2006'da AKP iktidara

geldikten çok kısa bir zaman sonra kendini ortaya koydu. Bir kez daha tüm savaş kanunları hiçe sayılarak kimyasal silahlarla katledilen gerilla cesetlerinin Diyarbakır'a ulaşmasıyla başlayan olaylarda ölenlerin ardından Başbakan Erdoğan, önce o hiç ama hiç unutmayacağımız "kadın da olsa çocuk da olsa gerekenler yapılacaktır" cümlesini sarf etti. Ardından da Türkiye'de hakiki de bir sivil yaşamın tesis edilmesinin imkânlarını bitiren Terörle Mücadele Kanunu (TMK) yasallaştı. TMK ile birlikte Avrupa Birliği ile müzakere sürecinde değişmiş tüm kanunlar daha da sertleştirilerek geri getirildi. Çok uzun uğraşlar ve emeklerle kurulmuş Kürt sivil toplum örgütleri, kısa bir nefesin ardından yeniden cendereye sokuldu. TMK, özellikle Kürtleri hedef aldığı aşikâr olan maddeleriyle (yüzünü kapayarak eylem yapmayı yasaklayan veya "terör örgütüne" üye olmasa dahi örgütün amaçlarını paylaşanları terörist sayan maddeler gibi) Türkiye'de ırkçılığı yasal bir zemine oturttu.

Sonrasında olanlar çoğumuzun hafızasında; onlarca çocuğun, siyasetçinin ve gazetecinin tutuklanması; azarlamalara, sansürlere ve işten çıkarmalara tabi tutulmaları. Geçmişle yüzleşeceğini vadeden bir Başbakan ve geçmişin hayaletlerini yeniden uyandı-

Halil İncesu

ran hukuki ve gayri hukuki düzenlemeler... Kürtçe isimlerin iade edileceğini söyleyen, Kürtçe televizyon kuran bir hükümet ve Kürtçeyi tekrar tekrar bilinmez bir dil olarak fişleyen mahkemeler. Baskınlar, tutuklamalar... Tekrar azarlamalar, bağırımlar, çağırımlar... Tüm kamusal alanı, tek bir sese, Başbakanın sesine indirgeyinceye kadar daraltan yasak, sansür ve korkutmalar... 10.000 kişiye varan tutuklamalar. Ve nihayetinde, Roboski...

AKP'nin son on yılda Türkiye'de incelikle kurduğu düzenin dayandığı en önemli temel, Kürtlere yönelik kurumsallaşmış ırkçılık ve savaş politikası elbette. Ancak bu savaş politikasını, AKP yönetiminin dayandığı diğer iki temele bakmadan anlamak mümkün olmaz. Bu diğer iki temelden biri doğa, diğeri ise dil yağmacılığı. Bu üçünün (Kürtlere, doğaya ve dile karşı savaş) senkronizasyonu AKP'nin neoliberal makinasının kesintisiz çalışmasını garanti altına alıyor, AKP yandaşları ise bu makinaya köşelerinden büyüklü kelimeler üfleyerek yaptığı büyük hasarı görünmez kılıyor.

Mekân ve dil gaspı!

Bilindiği gibi AKP son on yıl içinde 80 yıllık Kemalist rejimin kurumsallaştırmış olduğu birçok sembolü, alışkanlığı, fikri ve inancı yerinden etti. Askerleri yargıladı, ulusalcıları cezalandırdı. Kemalist rejim öyle büyük acılar yaratmış, öyle akla gelmez baskılara imza atmıştı ki, ardından yas tutanı pek kalmadı. Ancak AKP'nin T.C.'nin 80 yıllık tarihine karşı giriştiği çatışmanın sadece iktidarla olduğunu düşünenler büyük bir yanılgıya uğradı. AKP Türkiye'de aynı zamanda mekânın, dilin ve en önemlisi mücadelenin de tarihiyle büyük bir savaşa girişti. Türkiye'de doğaya dair olan her şeyin; AKP iktidarının rant arayışına, yeni bir sermaye sınıfı yaratma çabasına ve Dubai tarzı modernizm anlayışına kurban gitmesinin hikâyesini bir başka sefer tartışmak üzere kenara koyarsak,

AKP'nin Türkiye'deki en geniş çaplı icraatının kentsel dönüşüm olduğunu söylemek gerekir. Kentsel dönüşümün birçok boyutu ve anlamı var. Ancak şu an için sadece tek bir sonucundan bahsetmek yeterli. Kentsel dönüşüm öncelikli hedef olarak Türkiye'nin dört bir yanında bulunan gecekondu mahallelerini, kente büyük acılar, emek, kan ve mücadele ile ait olmuş, büyük bedeller ödeyerek yer tutmuş kesimlerin evlerini seçti. Yani AKP bir yandan şehri yağmalayıp, ucuza alıp, sermayeye peşkeş çekip, yeniliğin fetişleştirildiği estetik anlayışı ve merkezileştirilmiş kent hukukuyla mekânı yeniden inşa ederken, diğer yandan da ezilenlerin mücadele tarihini yok etti. Kentselde birikmiş olan hafızayı, o hafızanın işlenmiş olduğu haritayı temizledi. Eğri büğrü sokaklarda, binbir çileyle aile apartmanına dönüştürülmüş, hayaller ve borçlar bitmediği sürece duvarları da bitmeyen meskenleri, TOKİ düzeyine sığdırdı. Belediye, hükümet, zabıta, aile, mahalle ve siyasi partiler ekseninde kotarılmış hayatların tamamı mekânlarından ve geçmiş mücadelelerinden kopartıldı ve AKP'ileşti.

AKP'nin mekânla olduğu gibi dille olan savaşı da mücadele tarihini yok etmek üzerinden ilerledi. AKP, muhalefetin biriktirmiş olduğu tüm lügati tarumar etmek konusunda görülmemiş bir başarı gösterdi. Türkiye'de uzun yıllar sol muhalefet mücadelesinin başvurduğu tüm kavramlar, yüzleşme, demokrasi, insan hakları, baskı, şiddet, adalet, özgürlük vs. AKP tarafından gasp edildi. Bu kavramlar anlamını yitirdi ve birer iktidar manevrası haline geldi. "Yüzleşme mi dediniz? İşte Dersim özü... Adalet mi dediniz? Peki Ergenekon yargılanmıyor mu? Baskı mı dediniz? Peki askerler sivil otoriteye bağlanmadı mı? Anadil mi dediniz? İşte televizyon" dendi. Bu söz karmaşasında Türkiye muhalefeti gittikçe daha duygusal, daha küskün, yorgun, melankolik bir dile hapsetti kendini. Latin Amerika'da darbe sonrası ortaya çıkan büyüklü gerçekçilik akımını

hatırlatırcasına ama tam tersine, *buğulu bir gerçeklik* içine boğdu yaşamı. Gözle görünen ve bilinen, bu yeni dilde görülmez ve bilinmezleşti. AKP, 1990'larda ve 2000'in ilk yarısında biriktirilmiş onca hak ve adalete dair kelimeyi mücadele tarihlerinden koparınca, dil tamamıyla keyfi kullanılan bir bohça haline geldi. İsteyen bohçadan istediğini çıkardı, istediği anlama yamadı. Kim en çok bağırırsa onun sattığı alındı. Dil de mekân gibi temize çekildi!

Kıscacı AKP'nin neoliberal düzeni, Türkiye'de Kemalizm ve devlete karşı girişilen tüm direniş mücadelesini hiçleyerek, tarihsizleştirerek unutturmaya dayanıyor. Mekânlar ve dil gasp edilerek hafızasızlaştırılıyor. 80 yıllık tarih sanki Kemalizm ile inançlıların, başı açıklarla kapalıların bir mücadelesiymiş gibi tekrar yazılıyor. Bu sayede Kemalizm bir parantez haline geliyor ve "Osmanlı" öznesi tekrar tesis edilerek tarihi yaşamına geri döndürülüyor. Kürtler, Aleviler, Romanlar hatta Müslümanlar ise bu kimlikle özdeşleşebildikleri, yani ancak AKP'li oldukları ölçüde hak sahibi olabiliyor. Türkiye'nin tamamen iktidarlaştırılmış coğrafyasında; siyasetlerinden, mücadele ve direnişlerinden ayırtıkları ölçüde iktidarda kendilerine yer bulabiliyorlar.

Birçoğumuz Türkiye'de son birkaç yılda yaşananların 1990'larda yaşananlardan daha ağır olduğunu söylüyoruz. Oysa 90'lar köy boşaltmaların, faili meçhullerin, katliamların, kaybetmelerin, büyük çatışma ve kayıpların yaşandığı ağır savaş yıllarıydı. Nedir şimdi daha kötü olan?

1980'ler Türkiye'si sıkıyönetimlerin, olağanüstü hallerin yıllarıydı; 1990'lar ise derin devletin, yani ordu, mafya, gladyonun. Bu yıllar boyunca kendimize anlattığımız devlet hikâyesinde iki motif egemendi. Birincisi, devletin şiddeti, baskısı, ayrımcılığı ve ırkçılığı yasadışı olarak örgütlenmişti. İkincisi, bu devletten yarı bağımsız yasadışı örgütlenmenin yaptıkları Türk halkı tarafından bilinmiyordu. AKP iktidarı bu yasadışı örgütlenmeyi tasfiye etti. Artık devlet derin değil, ordu sivil otoritenin kontrolü altında ve Kemalist ulusalcılık ideoloji olarak iflas etti. Öte yandan, Türk halkı Kürtlerin ezilmişliklerini ve baskısını bilmekle kalmıyor, 2006'daki ayaklanmalarda yaşanan ölümlerle başlayarak, olan biteni naklen seyrediyor ve tutuklanmalara, yasaklamalara, çatışmalara rıza veriyor. Hakikat şu ki, Türkiye Cumhuriyeti derinliğinden, Kemalizminden ve oligarşisinden soyununca geriye saf bir sömürge imparatorluğu kaldı.

AKP liderliğinde oluşturulan sömürge imparatorluğu emperyalist hırsları olan, kendi egemenliğinin altını süreklî çizen, deniz aşırı ülkeleri -kimini yakından kimini uzaktan- yönetmeye hevesli, Orta Doğunun tüm geleceğini benmerkezci okuyan, kendinden başka her şeyi küçük gören bir imparatorluk. Kürtler başka her şeyi küçük gören bir imparatorluk. Kürtler örneğin, tehlikeli olduğu için ya da vatan bölünme tehlikesi içinde olduğundan değil baskılar, yasaklama-

lar, tutuklamalar. AKP'li Türk egemen kimliği, bütünlüğünü, Kürtlerin alternatif siyasi örgütlülüğü, ahlakı ve yasasını yok etmekten alıyor. Bu yüzdendir ki Kürtçe savunmaya izin verilebilir, ancak şartlara bağlı olarak. O son derece keyfi şartlar devletin ve yasanın Türklüğünün altını çizdiği için gerekli.

Giorgio Agamben modern devletin doğasını tartıştığı üçlemesinde, modern devletin egemenliğini "olağanüstü hal" ilan edebilme ve kuraldışıyı tanımlama gücünden aldığını söyler. Devlet bu tür durumlarda kendi kanununu ihlal etme yetkesine sahiptir. Yasayı ihlal etme gücünün ta kendisi devleti diğer herkesten ayırarak egemen kılar. Polis ve asker modern devlet ve hukuk için önemi de bundandır. Devlet yasası olağanüstü olmayan durumlarda da kendine alternatif yasallıkları, varoluşları ve imkânları yok etmek için gene kendi koyduğu kanunları asker ve polis aracılığıyla askıya alır, polis ve asker gücüne başvurarak şiddet uygular. Kimi zaman "sıkıyönetime" kimi zaman "derin devlete" havale ettiği binbir çeşit kanunsuzlukla, kendi kurduğu kategorileri bozan düşünce ve pratikleri yok eder.

Faşizm ve aynılaştırma

Agamben'e göre faşizm, hukukun ve şiddetin, olağandışı olan ile normal ve gündelik olanın ayrışamaz biçimde ve bütünüyle üst üste binmesinin adıdır. Faşist düzende iktidarda konumlanmış kimlik öylesine tekleşmiştir ki, en ufak bir farkı bile büyük bir tehdit olarak görür. Herkesi aynılaştırmaya ve iktidara ortaklığa çağırır. İktidara ortak olmamak suç haline gelir. Farklı olmak ihanetle eşitlenir. Ancak farklı olanı yok etmek için sıkıyönetim ya da derin devlete ihtiyaç duyulmaz. Hukuku askıya almak yerine yeni yasalar icat edilir. Her yeni yasa, devlete ve kolluk güçlerine yeni olanaklar sağlar, onları yasa koyucu hale getirir. Her fark başka bir yasanın kapsamına girer ve cezalandırılır. Yasakoyucular polisleşir. Faşizmde polis ve yasama, kanun ve şiddet aynılaştır.

10.000 kişinin üç yıl içinde tutuklandığı, vajinadan televizyon dizisine, üniversite öğrencilerinin protestosundan sezeryana, her konunun başbakan ve bakanlar tarafından ele alınıp, her beğenilmeyene bir kanun düzenlendiği bir ülkede, Agamben'in Almanya'yı ele alarak yazdığı metni okumak hakikaten de yol gösterici oluyor. 10 yıl önce Erdoğan'la beraber siyaset yapan Deniz Baykal, Ahmet Türk ya da Cem Uzan'ın akıbetlerini düşünmek de... Başbakan Tayyip Erdoğan adı lazım değil birilerini aratmayacak şekilde hergün 10 küsur televizyon kanalından 45 dakika boyunca o gün onu kızdırmışların isimlerini sayıyor... Başka bir yerlerde birileri hapse konuyor.

Alman faşizminin tanıdığı Walter Benjamin'in sözleriyle bitireyim. Benjamin ezilmişlere sanki yarın faşizm gelecekmış gibi direnmeyi öğütler. Bir de sanki yarın kurtuluş günümüzüş gibi... ✨

YA HATE SERÊ MIN BILA NEYÊ SERÊ GURÊ ÇIYAN!

GOTÛBÊJ: OMER FARUK BAKAN

Martînê Bextewar

O.F. Baran: Ooooo Martîn, merheba!

Martînê Bextewer: Merheba?

O.F. Baran: Tu û van deran? Te xêr e, tu li vir çi digerî law?

Martînê Bextewer: Ez hîn jî li bexteweriyê digirim. Dibêjin li Stenbola xopan mirov dikare bextewer bibe. Tu çi bixwazî heye. Wisa dibêjin...

O.F. Baran: Li vir her tişt heye, jin hene jinik hene, can hene canik hene lê tu çito bikî boş e, li vir bextewerî bi dest meriva nakeve Martîn. Ne tu kurmanciya min fehm dikî, ne wisa?

Martînê Bextewer: Ez fehm dikim. Ez ji Kewserê, Kewsera kurdaxî fêrî kurdî/kurmancî bûm... Ez ji wê tilingiyê fêrî gelek tiştan bûm. (dikene)

O.F. Baran: Waaaa. Eger eyb û qûsira xwe tune be, de bes bikene lo, eger li te nabe tade, ka ez dixwazim çend tiştan ji te bipirsim hevalê Martîn, dibe?

Martînê Bextewer: Tu çima dibêji heval! Ev pey-

veke nû ye ji bo min. Gustav hevalê min bû, Alberto hevalê min bû, lê ez û te em hevalên kîjan newalê ne? Ez te nas nakim bira. Lê dîsa jî ne xem e, ka pirsên xwe bibêje.

O.F. Baran: Va te û nivîskarê xwe we çawa hev du nas kir? Tu çûyi ketî xewn û xwîna wî yan ew hat li dû şopa te ket? Çawa bêjim, yanî fikra romanê çawa çêbû?

Martînê Bextewer: Min û nivîskêr, yanî cenabê Jan Dostê Seyda, me li fabrîkeyeke şûşesaziyê li bajarê Essena Almaniyayê hev du nas kir. Jan Dost divabû bixebite heta ku karibe bibe hemwelatîyê min, yanî hemwelatîyê Almaniyayê. De nivîskarê reben wê çi bike! Rabû hat li fabrîkeyekê sê mehan xebitî. Li wir me hev nas kir, li ber qayîşa ku digeriya û wî sandiqên tijî şûşe ji ser qayîşê radikirin û li erdê rêz dikirin... Rojê heft ton şûşe wî rebenî bar dikirin. Wî pêşî Gustav dît, Gustavê kolefiroş, ew ê rîsor. Ew ê pirrbêj û gewaze. Tu nas dikî ne?

O.F. Baran: Erê, çawa nas nakim?! Ser û guh ji me kirin!

Martînê Bextewer: Ha ha, rehme li dê û bavê te be ew ê ser û guhan ji meriyan dike. Wî û Jan Dostê reben hev du nas kir û li gor gotina Gustav, Jan Dost xwe li wir mîna koleyekî hîs dikir. Îcar mêrik romanivîs e û xwest romanekê koletiya nûjen binivîse. Xwest Gustav ji xwe re bike lehengê sereke, lê min dor ji Gustavê rîsor stend.

O.F. Baran: Himm... Di Mijabadê de jî rûpel hebûn, em bêjin defter, defterên Badîn. Nizam tu nas dikî wî yan nas nakî? Ji defterên wî êş û kul û keder difûriya. Tevde xem, tevde heyateke reşbîn, tevde têkçûn. Îcar gava Jan Dostî defter dane destê te tu serbest berdayî yan jî xwe negirt got "bes e reşbînî, tu tenê bexteweriyê binivîsine"?

Martînê Bextewer: Tu karê min û Jan Dost bi hev nîne. Wî tenê navê xwe li ser qaba pirtûka min danîye. Eger bi ya wî ba wê tişteki din binivîsanda. Roman, nivîs, hesp e lê hefsarê xwe nade destê tu siwaran ji bilî xeyalekî bi hêz. Erê tu dibêji bextewerî... Ez

nizanim tu qala kîjan bexteweriyê dikî? Min jî kul û derd nivîsîne. Kêf heye erê, lê ew kêfeke di kirasê jan û kederan de ye bavê mino. Bextewerîya çi halê çi?!

O.F. Baran: Ez dibêjim Jan Dostî niha got: "Ez bêjim Şoreşê Bextewer, Artînê Bextewer xelkê bike tiqetiq bi me bikene." Kurd û bextewerî, hirc û govend, dûwan û şivan, filan û bêvan! Yanî asas kurd û bextewerî bi rastî jî li hev nayên. Lewma wî tu ji wî welatî dûr rakirî rêxistî şandî der û deverên me, ne wisa, li welatê me Serhedê kesî bextewer tune çiku?

Martînê Bextewer: Pirsra bexteweriyê di serê her mirovî de ye, ji Adem bigire heta mirovê ku îro ji dayik bûye. Ma Adem çima sêv xwar? Ne ku bextewer bibe? Ma çi hatibûyê! Kêf kêfa wî bû, Hewwayê di bin de û bihuşteke reş û pehn. Dîsa jî ne razî bû... Rabû kete pê bexteweriyê û te dît çi hate serê wî. Dinya û zeman lê geriya û li ser rûyê erdê rezil û riswa bû, bes çi! Sêv xwar û eniya xwe da eniya afrînerê xwe. A ev bi xwe bexteweriyê: Berxwedan. Tu dibêji kurd û bextewerî! Min têra xwe kurd li Helebê jî dîtî, di karwanê ku pê re çûme Bazîdê de jî û li wê xana sosret jî min gelek kurd dîtî. Kurd wek takekes, mirovekî bextewer e, yanî ehlî kêf e, lê wek millet, miletekî bê şans, bextreş û reben e. Çi sirr e, ez jî nizanim. Bes heye, sirrek heye.

O.F. Baran: Rast e, lê ka em dikarin bêjin dawîya dawî Martîn jî kurd e?

Martînê Bextewer: Na, ez ne kurd im. Heta ez ne alman im jî. Bavo heyran ez xwe bi neteweya xwe nadin nasîn. Ma te nedît bê Hans çi ji min re gotibû? Nasnameya bazan ezman e ezman! Ez jî baz im, ne qijik im, baz im baz, bi tenê difirim û ref mef ne xema min in. Ref li ku be ez jê direvim, dûr dikevim. Kovî me ez kovî, te fehm kir.

O.F. Baran: Ma tu çira xwe diqeherîni kekê heyran, xulqî xwe teng meke, kes kesî bi zorê nikare bike kurd. Bes li ser wê dibêjim, yanî mesela mîna meseleya Hel-lacê Mensûr, Xwedê ew çêkir, ew afirand, xuliqand. Û wî jî afrînerê xwe di dilê xwe de his kir û got "enel heq". Ê te jî afrînerê te tu ji peyvên kurdî çêkirî, bavê te kurd e, ka ji te tê tu bêji "enel kurd"?

Martînê Bextewer: Enel mirov! Ez vê dibêjim. Ez ji qalîkê xwe derketime. Ez şaberûyeke ji qêlik derketime. Û nû tehma min hatiye naskirin. Mine-ta bavê min, yanî nivîskarê ku ez afirandime li min tune. Tu werî ya rast min ew afirandiye, ez ê alman, kurê bajarokê Herne li rojavayê Almanayê, min Jan Dost afirandiye. Çawa? Heq e, pirseke di cih de ye, lê te nekir. Xwedê dibêje: Ez gencîneyeke veşartî bûm, min afrîde û mexlûqat afirandin da ku ez werim nas-kirin. Yanî ku ne mirov bin, Xwedêtiya Xwedê jî vala ye, yanî kî dê vê gerdûna xweşik û xwedayê wê bi bîra

xwe bîne ku ne mejiyê mirovan û xeyalê wan be. Ez û Jan Dost jî weha ne, ku ne ez bim, ne çîroka min be, ne gera min a li bexteweriyê be, ew ê karibe çi bike? Em veşerî "enel kurd" a te, yanî ji bo min nasname wek min berê jî got, ezman e, ez baz im, û ji fira di refan de hez nakim. Ez di rêya wergerê re dikarim bi çînî û japonî jî xeber bidim. Îcar divê ez bibêjim ku ez bûme japonî! Na bavo na! Min nexe qalibê neteweyekê. Neteweya min tune. Ma te nedît zimanê min çû, pûç bû. Ne ziman lê xeyalê min amûrê derbirîne ye li ba min.

O.F. Baran: Himm, te cewabeke pir felsefîk da Martîn. Yanî netîce em giş insan in, giş mîna hev in ma?

Martînê Bextewer: Na em ne mîna hev in! Ên zilmê dikin ne mîna yên ku di bin darê zilmê de ne, ferq ev e. Lê kî zilmê nake!

O.F. Baran: Te nan xwaribû? Kekêêê, he wa wa!!

Martînê Bextewer: Ez ne birçî me, spas.

O.F. Baran: Kekêêê, şeff, pardonnn! Kes li me nanêre yaw.

Martînê Bextewer: Normal e. Tu sebir bikî wê li me binêrin.

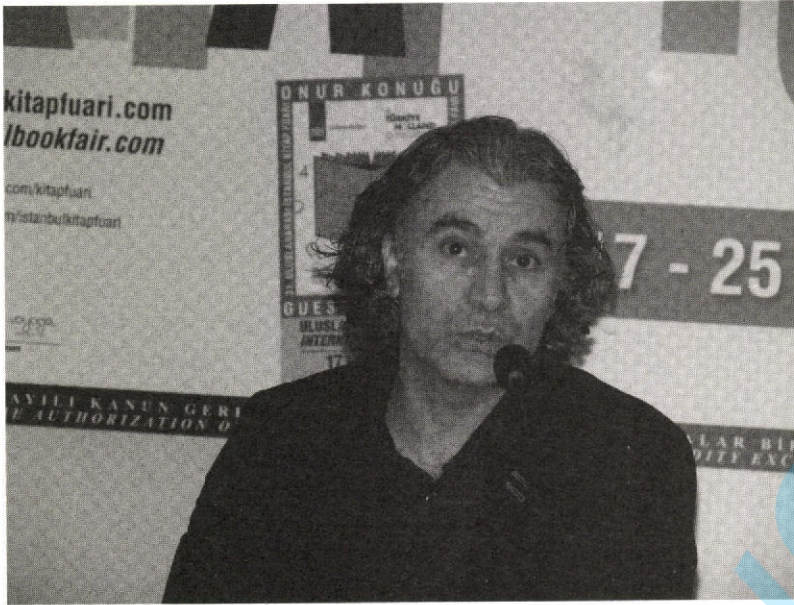
O.F. Baran: Tê çi vexwî? Çay, kola? Bize iki kaçak çay getir.

Kekêêê: İki çay? Heman getiriyorum.

Martînê Bextewer: Te bi tirkî got! Tirkî zimanê çayxwestinê ye, zimanê sînemayê ye û zimanê se-viyorum meviyoruman e jî. Ev nebû. Neyse. Û paşê hele ka kê gotiye te ku ez ê çay vexum! Ji bo min şerabekê biwesîne. Çay bi kalkê xwe re here li gund vexwe! (dikene).

O.F. Baran: Şerapçiyoy! Pardonnn. Bir kadeh şarap, bir de çay. Ha, ez dixwazim werim ser mesela kurbaziyê. Wê dema hanê ku Jan Dost hat Stenbolê jî min jê pirsî lê ez dibêjim qey Jan Dost cewabeke pak û zelal neda. Yanî çi bigir bi devekî sist, bi cewabeke kin û kurt xwest xwe ji dest pirsra min xelas ke. Elbet meriv ji nivîskarekî re nikare bêje "tu çima vî tiştî dinivîsî" lê meriv dikare bêje "tu çima vî tiştî dubare dikî?". Kurbazî di Mîrnameyê de jî hebû di kitêba te de jî, gelo Jan Dost çima dîsa veşerîya ser kurbaziyê? Tu li ser vê meselê çi dibêji?

Martînê Bextewer: Kurbazî yanî homoseksuelî di her civakê de heye. Ji kevî de û heta niha. Di Qur'anê de behsa kurbazan bûye, qewmê Lût. Ku pêxemberek ji bo şerê li gel wan hebûye navê wî Lût e. Yanî ji berî hezarê salan de ew mesele heye. Ne Jan Dost dubare dike, ew bi xwe di civakê de heye.

nehate serê min. Ji te re bi çi sond bixum?! Lê min pirr bihîst. Min çîrokên kurbazan gelekî dibihîstin. Ez jî mîna te ecêb dimam lê ne derdekî mezin e. Ne sûcek e bi dîtina min. Ma em kefilê xelkê ne? Çi di-kin bi kêfa xwe ne.

O.F. Baran: Ecêb! Lê rûyê te Martîn? Ê te rûyê te jî yê nezerê ye Martîn, yanî kî kose û mûzer û çav-şîn be li welatê me însan xwe ji wan diparêzin. Jixwe tu perîşan bûyî demekê, ne wisa?

Martînê Bextewer: Tiştê ku hate serê min neyê serê gurê çîyan. Ji xwe her tişt di romanê de ye. Pirr kes ji min ditirsiyan. Ne bes ew bîna ecêb ku nizanim ji ku dihat, ew rûyê min î kose jî û çavên şîn bi

ser de! Aaaax çi bêjim. Ez perîşan bûm û hew.

O.F. Baran: Mela Mehmûdê Bayezidî du sed sal berê rabûye adetên kurdan nivîsandine. Li ser kurbaziyê dibê ne adeta kurdan e, li welatê wan tiştêkî wisa qet naqewime?

Martînê Bextewer: Mele Mehmûdê te dema dibêje ev adet li nav kurmancan nîne, ez nizanim ka gelo wî çûye li gel ciwanan û lawikan û kuran yek bi yek lêkolîn kiriye yan na? Em nizanin ka hebû yan na... lê vê ji bîr neke, ew behsa kurdên koçer ên bin konan dike ne ên bajarvan, kurbazî tiştêkî têkiliya xwe bi bajarvaniyê re, mebesta min bi rûniştina li bajarvan re heye. Di Mem û Zînê de, dema Memo û Tacdîn cilên keçikan li xwe dikin, Zînê û Stî jî cilên kurikan li xwe dikin û dil dikevin hev di şahiya Newrozê de. Paşê ku Stî û Zînê tên derdê xwe ji pîrê re dibêjin ku ewan du keçik hebandine, pîrê hêrs dibe û dibêje qet wisa nabe, bi zimanê Xanî:

*Keç qet li keçan dibin xeridar?
Bê neqdê kuran muhal e bazar*

Li vir Xanî li ser zimanê pîrê lezbiyeniyê jî napejirîne, lê nayê wê wateyê ku lezbiyenî tunebû. Berevajî wê, ez dibêjim hebû. Di civakên girtî de her tişt heye, lê serpoşkiri ye, qapaxkiri ye. Karê wêjeyê jî qapaxan davêje û binê tencik û beroşan nişanî me dide. Ma Jan Dost binê ruhê min nişanî we neda? Dubarekirin jî, kurbaziya Mîrnameyê li civakeke kurdî bû û derdek bû, di romana li ser min de, li dêrê bû ku ew diyarde heye, heta vê roja we jî li Ewropa, li Amerîkayê heye. Bi sedan kurikên dêran lawikên keşeyan in.

O.F. Baran: De defter û kitêb û roman û adet li dera han, tu yê rast bêji, li welatê kurdan tiştêkî wisa hate serê te yan te tiştêkî wisa dît, bihîst?

Martînê Bextewer: Li welatê kurdan tiştêkî wisa

O.F. Baran: De berde lo, perîşaniya çi! Kewser, Xedîce û çend horî û periyên din, kêf kêfa te bû!

Martînê Bextewer: Erê xorto! Te jî bextewerî şaş fehm kiriye. Jinjina te ye bi ser min de, mîna kurê Seferşah ku digot "gun gun"...

O.F. Baran: Kekê ez tiştêkî venaxwim, tu şerabeke din ji hevalê Martîn re bîne.

Martînê Bextewer: A te îcar rind kir. Te kurdiya xwe ji bo karekî bajarî bi kar anî. Kurdî ne tenê çu çu û hîş e, kurdî bajarvaniye jî kekê. Min dît li Bedlîsê çawa Emerê Xiznedar ê kor bi zimanekî bajarî bi wan kolan ketibû. Mixabin we kurdan ew ziman li pê xwe hişt.

O.F. Baran: Erê bavo, tu jî şor û gotinan li zimanê me xe! Ne zimanê Kewserê, lê Kewser bi xwe? Edward Saîdî dibêje ji bo Flaubert jineke rojhilatî bi xeml û xişrên xwe, bi kiras û fistanê xwe tenê edebiyatek e, fantazîyek e, ne jin, ne însan. Ji bo te jî Kewsera Kur-daxî "xwarîneke rojhilatî" bû, ne eşq!

Martînê Bextewer: Pêşî eşq bû, destpêkê tîbûn bû. Paşê ku min ew laş ezber kir, min ew memik û sîng û ber û ran û nav ranan naskirin, agirê eşqê bû arî û êdî şehwetê hespê hestan ajot. Kewserê beşek ji sihra şerqê bû. Xwezî em her û her bi hev re mabana. Lê bawer bike ew ê nikaribû bexteweriyê bide min.

O.F. Baran: Çawa?! Ne tu bi xwe dibêji "bextewerî jin e, ne tiştêkî din"?

Martînê Bextewer: Ew qonaxek bû. Min her carê digot a ev bextewerî ye, pere pirr bûn, min got ku bex-

tewerî mal û milk e, jin hatin, min got jin e, nav û nîşan hat, min got ew e, lê ne hemû bûn. Bextewerî sirr e sirr.

O.F. Baran: Erê rast e. Ez dixwazim vê jî bêjim, nivîskarê te ji her tiştî aciziye. Ne dîn ne îman, ne partî ne rêxistin, ne welat, ne serok, ne sînor, ne siyaset, tişteke ne xema wî ye. Çi bû, pê wa bû?

Martînê Bextewer: Nivîskarê min, dema çîroka min dinivîsî, pîrr difikirî, bi ser xwe de bi rojan diponijî û di nava tarîxan de winda dibû. Ji xwe re li şerên mezin temaşe dikir ku mirov têde bi hezaran diçûn. Bêhûdetiya şeran bi çavê xwe jî dîtîye, kuştin, mirin û dawiya dawiyê jî mirov bextewer nabin. Milletek dikeve pê azadiyê û xwînê dirijîne ku bi dest dikeve jî ji wê azadiyê piştî çend salan nefretê dike. Dibêje, na, ne ev bû ya ku min ji bo wê têkoşîn dikir. Ev pîrseke mezin e. Mirov çî dixwaze? Ruhê mirovan kengî aram dibe? Wa diyar e ku nivîskarê min ji wan kesan e ku ruhê wî ne aram e. Serê wî tevlihev e û pîrsên mezin wî dikîşînin bîra xwe ya bêbinî.

O.F. Baran: Pekî nivîskarê te gava romanekê diqedîne eynî tiştî dibêje? Yanî ma poşman dibe? Dibêje "ew çî roman bû min nivîsî, tiştên min dixwest ne ew bû?"

Martînê Bextewer: Ez wî rind nas dikim. Ew her ku romanekê diqedîne, xemgîniyeke nenas digre ser ruhê wî. Dikeve bin barê depresyoneke ecêb. Bi qedandîna romana min re, çû dîxtor û derdê xwe jê re got. Dîxtor jêre got: Yan nenivîse, yan jî depresyonê tehemul bike. Ji xwe li her nivîseke xwe jî poşman dibe. Bes poşmaniyeke bi lezzet e loma jî naterikîne vê mîrata nivîsê.

O.F. Baran: Bes ez dibêjim ji te pîr hez dike nivîskarê te, xwendevanan jî ji Martînê Bextewer pîr hez kir. Haya te jê heye, çendekî berê çapa duyemîn derket!

Martînê Bextewer: Erê haya min jê çêbû. Kurmancan jê hez kir. Weşanger jî qusûr nehişt.

O.F. Baran: Rast e welle, tu berhemên nû ber destê Jan Dostî hene yan na?

Martînê Bextewer: Niha ew li ser hêka romanekê rûniştîye, kurk ketiye. De kengî çêçikê dest pê kir û hêk ji hindir de nikil kir, ew ê ji we re bibêje çî roman e. Ecelê lê nekin.

O.F. Baran: Na na, ecela me tune!

Martînê Bextewer: De bi xatirê te!

O.F. Baran: Ka hele rûne hele, pîrsên min hene hê???

Martînê Bextewer:

O.F. Baran: Martîn?! Kekê heyran?

Martînê Bextewer:

O.F. Baran: Çi bû, çî cîriya? Xewn bû ev, roman bû, Martîn?! ❀

HESTÊN TÊRNEBÛYÎ

Bin dara biyê sihek heye

Tê xuyan jinekê tindik daye

Melheza evînê dike

Dihilîne didane dipîve

Her çî dike nabe

Mêrê wê ber çavên wê wekî darbest dixuye

Sar nîvco kêr

Ba di nav belgên dara biyê digere

Jinik melheza xapandina mêrê xwe dike

Tav dikeve ser eniya wê

Hestên wê dicoşin

Jinik têxe serê xwe

Şev nîvê şevê

Yan jî piştê berbangê

Dê xwe biavêje pexela mêrekî biyanî

Heminê dilî hevsarê xwe avêtiye stûyê hezê

Çî dibe bila bibe êdî

Dara biyê nîvenîvro ji xew diçe

Bargiran Şanaz

1 yıl geçti... kapanmamış bir hesap, bir öfke ve acı var... fail yok, açılan dava yok...

'BAŞBAKAN ROBOSKİLİLERİ KAYBETTİ'

Röportaj: VURAL NASUHBEOĞLU / ERCAN KARAKAYA

28 Aralık 2011 akşamında yapılan Roboski katliamının üzerinden 1 yılı aşkın süre geçti. Tüm tepkilere ve girişimlere rağmen katliamın sorumlularına dokunulmadı. Gazeteci ve belgesel sinemacı Ümit Kıvanç, Roboski'ye giderek, 'Ağlama anne, güzel yerdeyim' isimli bir belgesel hazırladı. Katliamda hayatını kaybeden ailelerle görüşen, onların duygularıyla birlikte katliamın gerçek yüzünü de izleyiciye yansıtan Kıvanç, Roboskililerin Başbakan Erdoğan'a olan öfkesine özellikle dikkat çekiyor.

Neden böyle bir belgesel yapmayı düşündünüz?

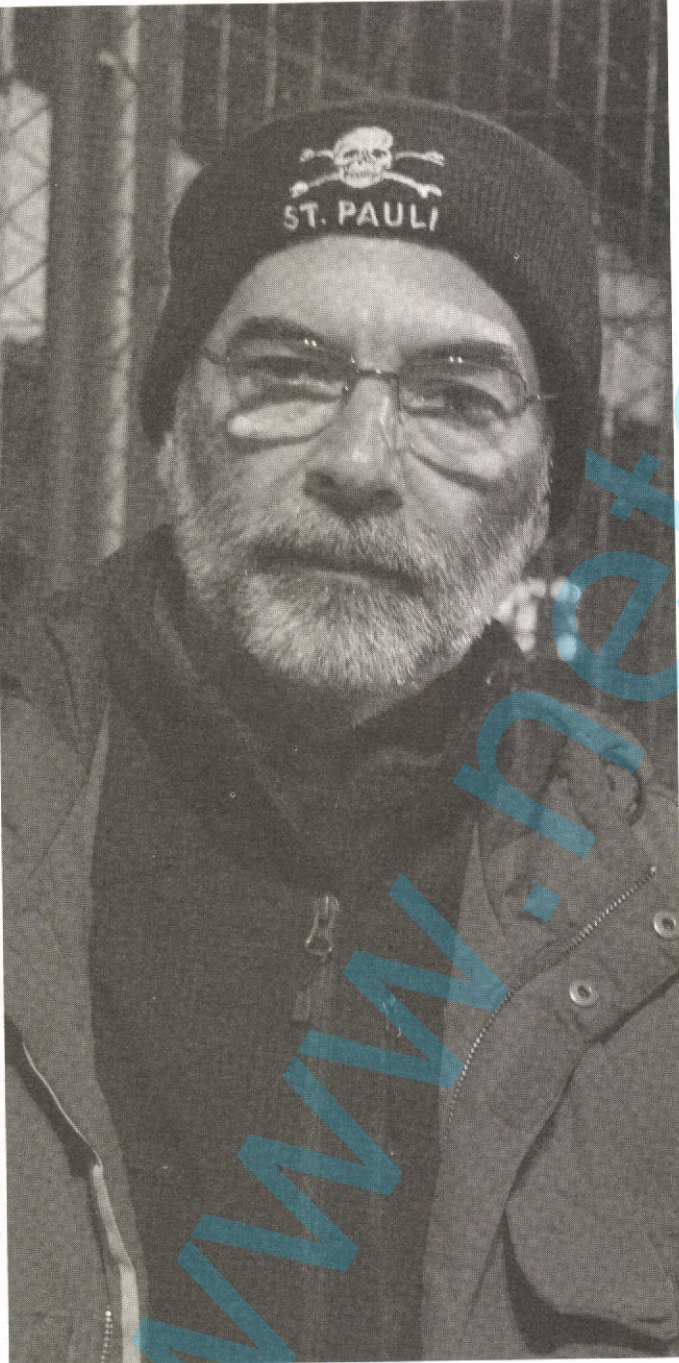
Roboski oldu ve bir şey yapmak gerekiyordu. Ben özellikle yılbaşı meselesine çok sinirlendim. Böyle bir olayın hemen ardından sokaklarda yılbaşı kutlanması acı bir şeydi. Bir toplum için onursuzca bir şey. Ne yapabilirim diye düşünürken, MAZLUM-DER ve İHD'nin kurdukları platform vardı. Ben onları aramak isterken oradan Reha Ruhavioğlu aradı. Bir süre temas ettik. Biraz zaman geçsin istedim. Ölen insanları anlatmalarını istedim. Çocuğu paramparça olmuş, iki gün sonra 'anlat demek' olmazdı. 5. ayında gittik çektik.

Roboski'ye gittiğinizde ilk olarak neler gözlemlediniz?

Roboski, katliamının olduğu yer. Katliamda hayatını kaybedenlerin büyük kısmı Gülyazı köyünde kalıyor. Orası bir köymüş, daha sonra boşaltılmış 3 köyü de buraya taşımışlar. 4 bin kişinin yaşadığı tuhaf bir yer. Belgeseli çekerken Gülyazı'da daha çok bulduk. İlk önce bu acayiplik göze çarpıyor. Geçici gibiler. Gerçek köylerinin yıkıntısı bir yerde duruyor. Hayvanlarını otlatmaya oraya gidiyorlar. Savaşın ortaya çıkardığı tuhaf manzara var. İnsanlar oldukça vakurlar, soğukkanlılıklarını koruyorlar. Kendilerini yere atmıyorlar. Biz gittiğimizde başka türlü bir hal vardı. Katliamdan sonra söylenenlerden, Başbakan'ın anlayışsız, kaba, küstahca tavırlarından çok etkilenmişler. Başlarına gelen şeyi tanımlarken 'katliam' diyorlar ama 'hakaret' kelimesini kullanıyorlar. Bu çok tuhaf gelmişti.

Saatlerce çekim yaptınız, günlerce orada kaldınız. Belgeselde, askerde olan kardeşine para göndermek için orada olan ve ölen, dersane parasını ödemek için ölen insanların hikâyeleri var. Oraya gitmeden önceki düşünceleriniz, gittikten sonra değişti mi?

O bölgede birçok yere gitmiştim ama Gülyazı'ya gitmemiştim. Bölgedeki şartları az çok biliyordum. Bir köy delikanlısı ne ister hayatında? İyi bir iş ister, gönlünde bir kız vardır, ailesine ev yapmak ister. Onlar da böyle şeyler istiyorlar. Bu bölgede hiçbir iş yok. Yakında bir kaç maden var. Orada birkaç iş makinesi

var. İş makinesinin operatörü olmak, minibüs şoförü olmak çok önemli onlar için. İnternet çağındayız, cep telefonu almak fotoğraf çekmek istiyor onunla. Büyük şehirdekiyle çok farklı değil. O yüzden çok farklı bir şeyle karşılaşmadım diyebilirim. O sükûnet gibi gözüken donmuşluk tuhaftı ama. Bir de genç kızların tavırları, rahatlığı, çok güzel konuşmaları-anlatmaları dikkat çekiciydi. Kadınların durumu açısından ilginç bir yer. Doğuda birçok yerde kadınları görmezsin eve gidince. Ama burada kadınlar konuşuyor, anlatıyor. Bu da yaşanan katliamın getirdiği bir şey olabilir.

O donukluğu neye bağlıyorsunuz?

Çok kızmış durumdalar. Kapanmamış bir hesap, bir öfke durumu var. Çok büyük bir acı var. Acının üstüne ilaveten bir şey binmiş, kendilerini sağlam tutma gereğini hissediyorlar. Bu işin peşini bırakmayacağız kararlılığı var.

İnsan hikayesi anlatıyorsunuz, 34 insan öldü...

Biz her şeye takım taraftarı gibi bakıyoruz. Bizim ülkemizde siyaset yapıldığı biçimiyle, buna sol siyasetler de dahil, neredeyse en çok ölümlerinden bahsediler. Bu ülkede çok solcu öldürüldü, tamam bu çok korkunç bir şey, hâlâ bile neredeyse solcu öldürmek serbest. Tek söyleyecek lafın ölümler olması kötü ama. Ben, İstanbul'daki bir insanın hayatta varlığından bile haberdar olmayacağı insanları çektim. Şimdi resimleri var. Bunu kimse yok edemez artık. Ben bile yok edemem...

Kaçakçılık orada devlet açısından da normal bir şey. Doğudaki köylerin evlerinde elektrik kaçaktır önemli ölçüde. Devlet göz yumar. Kaçakçılığı da biliyorlar göz yumuyorlar. Kimi yerlerde oradaki görevlilerin göz yummasıyla, bazen rüşvet almasıyla süren bir şey. Küçük bir yer. Askeri yetkililer bu gençleri ismen tanıyor büyük olasılıkla. Askeriyeden bakınca köyden iki kişi çıksa belli oluyor.

Belgeselde elinde Kur'ân ile konuşan da, koruculuk yapan da var. Onlar açısından nasıl bir travma var. Başbakan ve AKP hakkında ne düşünüyorlar?

Başbakan onlar için korkunç bir figür. Şunu hissediyorsun Başbakanı böyle bir şey beklememişler. Ve hâlâ, şu an sorumlular bulunup yargılansa bir miktar yumuşarlar ama Başbakan onları kaybetmiş. Başbakanın televizyonlarda söyledikleri o kadar kırmış ki. O konuşmalar onurlarını kırmış ve çok kızmışlar. Onların gönlünü yeniden kazanacağını zannetmiyorum.

Batıya anlatmak istediğinizi söylediniz. Batıda nasıl tepkiler aldınız. Buradaki düşünceleri değiştirmek için neler yapmak lazım?

Herkesin vicdanına kulak vermesi lazım. İnternette şu ana (18 Aralık) kadar 19 bin kişi izledi. Büyük ihtimale bu rakam belli bir hassasiyeti olanları yansıtıyor. Gösterimler yapıyor, oraya da hassasiyeti olanlar geliyor. Şimdiye kadar İzmir'de iki gösterim yaptık. Birçok üniversitede gösterim yapıldı, hâlâ da gösterim yapmak için davet edenler var. Telefon hiç susmuyor, röportaj yapmak isteyen, gösterim için arayan, davet eden çok kişi var. Diğerleri umursamıyor bile. Bu memleketin hayatı 8-10 milyon için dönüyor. Her şey onlar için. Bunların umurunda değil, kendi çocuğu ölmüyor. Bu kesim maalesef, ülkenin kaderi hakkında daha fazla rol oynuyor. Buna karşı yapılması gereken tek şey güçlü bir sol. Kritik konular vardır Türkiye'de. Ermeni meselesi gibi. Gülyazı köyü, eski bir Ermeni köyü. İşin ilginç bir yanı. O köyün Ermenileri nerede acaba?..

Roboski katliamının Kürtler, Kürt Sorunu açısından kırılma noktası olduğu söyleniyor. Siz bu tartışmalara ne dersiniz?

Ölenler Kürt olmasaydı ortalık ayağa kalkacaktı. Yılbaşı kutlanmayacaktı. O kadar insan öldüğü zaman bir şeyler yapılmalı. Normal olan da bu olmalı.

Roboskililer bu olayı kanıksamadılar. Batman'a gittim, çok iyiydi tepkiler, memnun kaldılar. Türkiye'de kırılma noktası olmaz. Batman'da üç ayrı kişiyle karşılaştım. Kiminin yakını faili meçhul olmuş, kiminin ki suikaste uğramış, kimininkini PKK öldürmüş... Böyle yerlerden bahsediyoruz. Batıdan kırılma olup olmadığını tam anlayamıyoruz. Bir kere bir Kürt gibi düşünemiyoruz. Sırplarla Hırvatlar olsaydık şimdiye kadar birbirimizi kesmiştik. Burada böyle bir şey olmuyor. İki halkta da altta yatan bir sağduyu var. Yoksa neler olurdu şimdiye kadar. 40 senedir süren bir şey var.

Katliamın üzerinden 1 yıl geçti, fail yok, açılan dava yok, açıklanan rapor yok...

Kim açıklayacak, kim bulacak? Savaş uçağı kalıyor, bunun emrini kimin vereceği belli. Bir yüzbaşı şurayı bombalayın diye emir vermez. Yukarıdan verilir. Araştıracak bir şey yok. Bir şeyi araştırdıkları falan da yok. Bir kişiden emir alan vekiller var. Halkın temsilcisi falan yok...

Katliamdan sonra sorumluların bulunacağı söylenmişti...

Hrant Dink cinayetini unutmayalım. 6 sene oldu. O insanların hepsi terfi etti. Bırak yargılanmayı. En son, herifi ombdusman yaptılar!

Katliamdan sonra basın uzun bir süre sustu.

Geceden sabaha kadar sustular. Uçakların bombalandığını, 34 kişinin öldüğünü öğrendiler, gece 1'de

AKP'Lİ KÜRT VEKİLLER RAHATSIZ...

AKP'DE KÜRT VEKİL
SORUNU YOKTUR.
SORUNU OLAN
VEKİL VARDIR...

Hali İncesu

2'de. Sabah 'sınırdaki olay', 'Uludere'deki olay', 'iddia edildi' gibi verdiler katliam haberini. Gece ortaya çıkmıştı onların köylü olduğu. Normalde yayını kesip duyurulması lazım. Aradan bir yıl geçti, şimdi haberlerini yapıyorlar. Bu önemli. Bunları yapsınlar şimdi en azından. Bu olayda medya her zamanki gibi vazifesini yaptı. O gece, Başbakan, Genelkurmay başkanı arayıp 'kimse haber yapmasın' demedi; medya 'biz bunu ne yapacağız' dedi. Ölenler PKK'li olsa hemen verirlerdi. Dur bakalım devlet ne diyecek dediler. Bizde gazetecilik -bence dünyanın en önemli mesleğidir- böyle yapıyor.

Başbakan katliamdan sonra 'Hiçbir ülke kastılı olarak vatandaşlarını öldürmez' dedi ama aradan geçen sürede yaşananlar ortada. Hükümetin bu süreçteki tavrını nasıl değerlendiriyorsunuz?

Başbakan ilk açıklamasında, çok üzgün, ne yapacağını bilemiyor. Sakin ve yatıştırıcı gibi konuşuyor, sorumlu gibi konuşuyor. Sonrasında Hükümetin tavrını anlamak imkânsız. Şimdi bir kısım insan 'bu emri başbakan verdi' diyor. Önceden operasyon izni alınmış olabilir. O akşam arayıp bombalama izni almamışlardır. Ama bizim açımızdan bu işte sorumlu olan Başbakandır. Genelkurmay başkanı da Hava Kuvvet-

leri Komutanı da onun memurudur. Böyle bakılmalı. Ettiği bir laf var yargılanması gereken: 'Silahlı kuvvetler, Ahmet'i Mehmet'i bilemez ki' diyor. Bilemezsen, bombalayamazsın. Tut ki onlar PKK'li, gene bombalayamazsın. Suç işleyeni yakalar, yargıyorsun. Devlet, hukuka uymayacağını baştan bilerek hareket ediyor. Oyunun kuralı olması lazım beraber yaşamak için. Başbakan, olayı sahiplendikten sonra gerekçeye, manipasyona başladı. Bu olayda kendisini destekleyen müslüman çoğunluğun rahatsızlığını önlemek için 'üzülmenize deşecek bir şey yok' demeye getirdi...

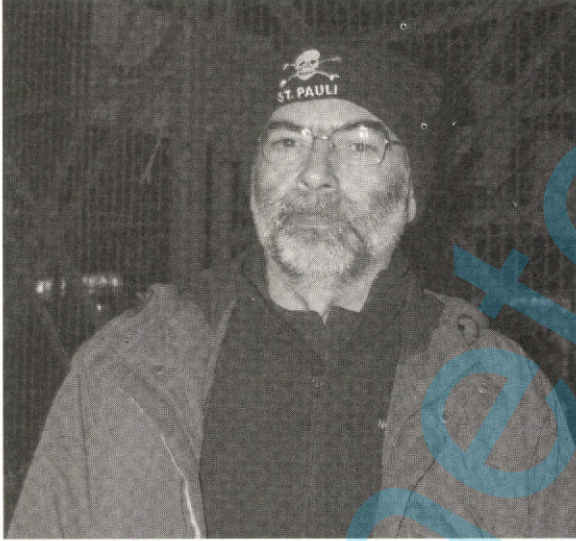
İnsan hakları haftasında 180 kişi gözaltına alındı. 100 kişi tutuklandı. BDP binaları ve belediyeler basıldı. Dokunulmazlık tartışmaları devam ediyor, kalkan uçaklar yine kampları bombalıyor. Anadilde savunma meselesi yeni yıla kaldı. Açlık grevlerinin ardından iyi şeyler olacak deniyordu...

Kim varsa iş yapacak herkesi içeri alıyorlar. Hani sen 'silahı bırak' diyordun. Savaş sürsün istiyorlar. Hükümet çıkarına göre davranıyor. Öyle acayip bir ülkedeyiz ki. Geri bir ülke zannediyoruz Türkiye'yi. Öyle bir yer değil. Gelişmiş bir yer. Eşitsizlikten ötürü sorunlar var tabii. Tek adam yönetimi var. Totaliter

kültür her yere egemen. Bazen iyi polis-kötü polis oluyorlar. Ama güven vermiyorlar. Gayet öfkeli bir Başbakanımız var. Her şeye, herkese laf ediyor, tahammül edemiyor. Çok destek var arkasında, sakinleşmesi gerekirken tam tersini yapıyor. Böyle bir durumda hükümet hakkında siyasi bir yorum yapamıyorsun. Başkan olmak istiyorsa böyle yapmadan da olabilirdi.

Bu olayın aydınlatılacağına inanıyor musunuz?

Aydınlatılmayacak. Devlet kendi yaptığı olayların gerçek faillerini bulmaz. Hrant Dink cinayetini bu konuda anahtar olarak görüyorum. Orada üzerine gidilseydi Roboski de farklı olurdu. Devlet bu olaylarda önce susuyor. Birkaç gün geçince ya da bir mesafe alınca bir mesaj veriyor, ondan sonra artık hiçbir şey olmuyor. Bu, bir toplumun gerçekten demokrasi istemesiyle, bunun için bir takım fedakârlıkları göze almasıyla olur. Bizim toplumumuz henüz böyle değil.

Son olarak eklemek istedikleriniz...

Belgeselcilikte bir iş yaptığımızda genellikle insanlarla ilgili oluyor. Tanışyorsunuz, yemeklerini yiyorsun, onların evinde kalıyorsun. Şimdi 'ne haber abi' diye konuşuyorsun. Karşılaşınca sarılıp öpüşüyorsun. Türkiye'nin bir yerinde olmuş bitmiş bir olaydan çıkıyor artık. Bu olayda tek 'hayırlı' yan; Batıdan çok fazla insan oraya gitti. Üçer-beşer ama çok insan gitti. Eminim bunun bir miktar faydası olmuştur oradaki insanlara. Oradaki insanlarla buradaki insanlar arasında bir gönül bağı oluştu. Bu güne kadar yaptığım işleri birilerine izletip öyle son şeklini verdim. Hepsinde, 'şu olmamış', 'şunu şöyle yapsak' dediler. Ama bunda kimse bir şey demedi. Birisi izledi, 45 dakika ağlayıp gitti. Kimse film hakkında bir şey demedi. Bu yaptığım iş bana, vicdana dayalı bir dünya görüşünün ne kadar gerekli olduğunu gösterdi. ✨

KESKESOR

Kesk, rengê te ye

Bêhna giyayên şil ji lêvên te tê

Ba, neyarê kulavê şivanê mijangên te

Şîn, dengê te ye

Tûj e, dikuje weke erdhejê

Hest, neyarê rengê çavên te

Sor, cenga te ye

Şûrê Elî, li ser sînga min birîn e

Gavên te ne, yên ku ber bi min ve vejyan

Vedijim

Zer, nêrîna te ye

Geh zengar, geh pak

Awirên te yên bê wijdan

Girîn

Girîn

Girîna min...

Miheme Porrgebol

oYun a | t 1

Cuma Boynukara

cboynukara@mynet.com

(Cemile'nin dükkânı Cemile yalnızdır.)

CEMİLE: (*Bitkin*) Şüpheli dediler. Kendi ellerimle teslim ettim. Ama bir türlü benimle görüştürmüyorlar. Nerede olduğunu da söylemiyorlar. Bugün tam on gündür, çalmadık kapı kalmadı hangisine gittiysem Cemal Ay diye bir şahıs bizde yok diyorlar. Sanki hiç doğmamış gibi. Yoo! Onu kendi ellerimle verdim onu geri istiyorum. İyisi mi Sinan'ı arayıp söylesem. Ne de olsa subay, muhakkak yardımcı olurlar. En azından bizi görüştürürler. Yok canım bir de Sinan'ın kafasını karıştırmayayım. Ne dediler götürürken: Şüpheli durumda korkacak bir şey yok. Biraz sabırlı ol, daha güne yeni başladın, akşama kadar çok var, iyi de yüreğim yanıyor... (*Gözleri dolu dolu*) Durup dururken ortalığı yaygaraya verme Cemile. İyi de durup dururken olur mu? Hoş bunlar oğlunun düşmanı değil ya. (*Kendini teselli eder*) Ne demişler? Büyüklerimizin kestiği parmak acımaz, ama parmak benim. Dayanamıyorum. Allahım sen sabır ver. Cemile kendini toparla bak Seyfi geliyor. (*Kendine çeki düzen verirken, Seyfi girer.*)

SEYFİ: Abla günaydın.

CEMİLE: Günaydın.

SEYFİ: Siparişleri dağıtmaya çıktım. (*Listeyi okur*) Yine mi?

CEMİLE: Ne oldu?

SEYFİ: Aysel hanım.

CEMİLE: Ne olmuş Aysel hanıma?

SEYFİ: Süt mü alıyor, günlük gazete mi belli değil.

CEMİLE: Anladım?

SEYFİ: Bizim Cemal abiyi soruyor.

CEMİLE: Komşuluk oğlum soracak tabii.

SEYFİ: Öyle değil abla, Cemal abinin ne suçu var? Hiçbir suçu yok. Ona kalsa darağacı kuracak.

CEMİLE: (*Sıkıntı*) Bak sen, insan kendine kördür demişler, doğru. O kendini görmüyor. Bir daha sorarsa şey söylersin... Yok yok bir şey söyleme. Ona satış yapma. Söylersin, borcunu kapatıp başka yerden alışveriş yapsın. Terbiyesize bak. Boş ver bir şey söyleme. Utanmadan Cemal'e dil uzatıyor.

SEYFİ: Lanet kadın işte ne yapacaksın.

1. MÜŞTERİ: (*Girer*) Geçmiş olsun Cemile hanım. Nasıl oldu, hâlâ bir haber yok mu?

CEMİLE: Bildiğin gibi Zeynep hanım.

1. MÜŞTERİ: Sabırlı ol. İki ay, hatta üç ay haber alamayanlar var.

CEMİLE: Ama Cemal'in bir şeyi yok ki. Yalnızca şüpheli durumda dediler.

1. MÜŞTERİ: Hep öyle derler. Sonunda bir suçu çıkar ortaya. Hastaneden geliyorum, ayaklarım için gitmiştim. Bir türlü sızıları dinmek bilmiyor. Bir genç getirdiler, sedyeyle 17-18 yaşlarında ya vardı ya yoktu. Ancak o kadar vardı. Yaralı getirdiler.

CEMİLE: Eee...

1. MÜŞTERİ: Doktor baktı, çoktan ölmüş dedi. Artık ayağımı unuttum. Ona yanmaya başladım. Cebinden yirmi lira çıktı. Yaa Cemile Hanım, beterin beteri var.

CEMİLE: Benim oğlumun bir suçu yok ki. Ne diye benimle böyle konuşuyorsun.

1. MÜŞTERİ: Sanki bu ölenlerin bir suçu mu var? 17-18 yaşındaki çocuğun ne suçu olacak.

Senin aklın erer bilirsin Cemile hanım.

CEMİLE: (*Seyfi'ye*) Sen çık siparişleri dağıt.

SEYFİ: Abla daha süt gelmedi.

CEMİLE: Bu saate kadar gelmedi mi daha gelmez. Bu süt işinden vazgeçmek lazım. Astarı yüzünden pahalı.

SEYFİ: Tamam, abla. (*Servis sepetini alıp çıkar.*)

1. MÜŞTERİ: Öyle ki her gün iki üç genç ölüyor. Öldüren de bulunamıyor. Duydun mu birinin sebebi belli olsun. Sebepsiz yere. Almış başını gidiyor. Gitsin bakalım nereye kadar gidecek. Bu gidişat iyi değil, adam evinden çıkıyor, bir daha dönmüyor. Bir hafta sonrada ölüsü bulunuyor.

CEMİLE: Sen buraya benim canımı sıkmaya mı geldin, zaten canım burnumda. Tövbe tövbe. Ateş olmayan yerde duman tüter mi? Tütmez. Gelmiş neler söylüyorsun. Cemal'in bir şeyi yok, olsaydı söylerdi. Merdivenden inerken Ahmet Efendi de sormuş, ona da şüpheli durumdadır demişler. Nasıl bir şüpheyse...

1. MÜŞTERİ: Sinirlenme canım sinirlenme.

CEMİLE: Herkes bilir, bütün millet çocuklarının adına yemin eder kimse gördü mü hırsızlık yaptığını.

1. MÜŞTERİ: Bu öldürülenlerin hırsız olduğunu mu düşünüyorsun? Bu zamanda gencin var mı derdin var.

2. MÜŞTERİ: (2. Müşteri girer Cemile'nin yaşıtı bir kadındır.)
Nasıl oldu Cemile hanım daha bir haber yok mu?
CEMİLE: Bekliyorum. Arzuhalci Ahmet efendiyi dün-ya kadar yere uçurdum. Sağ olsun adam bu on gündür işini gücünü bırakıp bizimle uğraşiyor.

2. MÜŞTERİ: Komşular böyle günler içindir. Ne diyorlar?
CEMİLE: Bizde böyle isimde kimse yok diyorlar.

2. MÜŞTERİ: Bu işler hep böyle karışıktır. Geçenlerde bizim kirvenin çocuğunu gece evinden götürmüşler.

CEMİLE: Eee...
2. MÜŞTERİ: Bir ay sonra evine haber yollamışlar.
CEMİLE: Sonra...
2. MÜŞTERİ: Üniversite yolunda bir genç ölü bulunmuş.
CEMİLE: Allah muhafaza.

2. MÜŞTERİ: Ölen gencin üzerinden çıkan kimliğe bakmışlar, bir de ne görsünler kendi çocuklarının kimliği.
CEMİLE: (İnanası gelmez) Haydi oradan.

1. MÜŞTERİ: Ortalık iyice karışmış.
2. MÜŞTERİ: Karışmış ya. Ha unutmadan söyleyeyim bu ay bizi biraz idare etsen. Bulaşık makinesinin taksidi biraz ağır.
CEMİLE: Hayırlı olsun.

2. MÜŞTERİ: Sağ olun inşallah sana da kısmet olur. Rahatlıktır. Dolduruyorsun kabı kacağı o kendi kendine yıkıyor.

1. MÜŞTERİ: Önümüzdeki ay...
CEMİLE: Peki peki...
2. MÜŞTERİ: Büyük oğlum kendine ev alacak. Bir yandan da diyorum buralar karışık. Burada alma büyük sözü dinleyen kim.
CEMİLE: Ortalığı hep karıştırırlar, söylenenleri yapmazlar. Sonra da her şeyi bilirsiniz. Bilmediğiniz de bir şey yok hani.

Bırakın bu işlere kafa yormayı. Şöyle yapın derler yapmazsınız. Sonra da niye karışıklık olur diye anlatırsınız. Herkes üstüne düşeni yapsa her şey hal olur. Onların da çocukları var değil mi?

2. MÜŞTERİ: Ah Cemile hanım ah... Boş ver hakkımızda hayırlısı. Evde dünya kadar yapacak işim var. Allah sabır versin. (Çıkar)

1. MÜŞTERİ: Elimizden gelen bir şey olursa habirimiz olsun Cemile hanım. Ayaklarımın sızısından duramıyorum.
CEMİLE: Hani diyorum Sinan'ı çağırırsan.

1. MÜŞTERİ: Biraz daha sabırlı ol Cemile hanım, kalkıp çağıracaksın, o kalkıp gelene kadar, bir de bakmışsın Cemal'i serbest bırakmışlar.
CEMİLE: Ben de hep böyle düşünüyorum.

1. MÜŞTERİ: Gün doğmadan neler doğar.
CEMİLE: Ama bu Hatice hanımın söyledikleri hep kafama takıldı.

1. MÜŞTERİ: Nesi takılacak.
CEMİLE: Yok, canım Ahmet efendi de gördü, merdivende karşılaşmışlar. Hele ben bilmem ne olduğunu, Ahmet efendi de mi bilmez? Ya Cemal, hatta Ahmet efendi, korkacak bir şey yok dedi.

1. MÜŞTERİ: (Teselli eder gibi) Olup biteni biraz da bizim millet büyütmeyi seviyor.
CEMİLE: Öyle tabii burası dağ başı mı?
1. MÜŞTERİ: (Kendi kendine) Binalar fazla.
CEMİLE: Hatta ben sordum. Dedim durumu nedir oğlumun? Götürenler dedi ki: "Korkacak bir şey yok" aynen böyle dedi. (Arzuhalci Ahmet efendi girer. Cemile yerinden umutla kalkarak) Nasıl oldu Ahmet efendi bir haber var mı?
AHMET: (Gülümseyerek) İzini bulduk.
CEMİLE: (Rahatlamış) Nasıl iyi mi? Neler söyledi?
AHMET: Daha kendisiyle görüşemedim.
CEMİLE: Görüşmedin mi?
AHMET: İlk gittiğimiz yerdeymiş.
CEMİLE: Eee...
AHMET: Biz sorduğumuzda, cevap veren memur nöbeti yeni devraldığından biliyormuş.
CEMİLE: Hemen gidelim.
AHMET: Dur hele.
CEMİLE: Başka bir şey mi var... Allah aşkına bana söylemek istemediğin bir şey mi var?
AHMET: Yok, gözlem altında olduğu için görüşürmezlermiş.
CEMİLE: Nasıl görüşürmezler! O benim oğlum, var mı bunun izahı?
AHMET: Kanunlar öyle.
CEMİLE: Ben yine de gideyim bakarsın görüşürler.

1. MÜŞTERİ: Tabii canım onlarda insan. (Seyfi girer.)
SEYFİ: Şehre giriş çıkışlar yine yasak sütçü onun için gelmemiş.
CEMİLE: İyi ki Sinan'a haber vermedim.
AHMET: Peki gidelim. Ha Seyfi oğlum, (Cebinden bir kâğıt çıkarıp uzatır) bunları hazırlayıp bir zahmet eve bırak. Pa...
CEMİLE: Ne parasıdır Ahmet efendi dünyada kabul etmem.
AHMET: Ama Cemile hanım.
CEMİLE: (Bir yandan poşete öteberi doldurur, bir yandan giyinir)
Bunları Cemal'e götürüyem. Ben biliyordum oğlumun bir şeyi yoktur.

1. MÜŞTERİ: İnşallah.
CEMİLE: Seyfi gecikirsem sen okuluna geç kalma dükkânı kapatıp gidersin.
SEYFİ: Peki, abla. (Cemile ve Ahmet efendi çıkarlar.)

PEYVA DAWÎN

YILDIZ ÇAKAR

Resim: Solow Govani

Qet nepirse bêdengiya min,

...

Di nava keleyeke mirinê de me, karwan, karwan êş derbas dibe di jiyana min de
Roja ku te ez terk kirim, lembeyên qudretê hebo hebo vemirîn,
Diayên pîroz careke din li min neqelibîn.

Qet nepirse biyaniya min,

Di nava keleyeke mirinê de me, karwan karwan êş derbas dibe; di şibakeyên asoyên min de. Ne haya min ji çirayê heye û ne jî roj li min hiltê
Ji ber ku te ez terk kirim.

Qet nepirse xeydokiya min,

Di nava keleyeke mirinê de me, karwan karwan êş derbas dibe; di evîna min de
Roja ku te ez terk kirim, bûm şikestina te, di peyveke negotî de.

Em her du bûne qeda û bela. Di bajarokekî xerabe de asê bûne çavên te
Ne min dibîne û ne jî xwe.

Qet nepirse lertzokiya min,

Di nava keleyeke mirinê de me, karwan karwan êş derbas dibe, di deryayên min de

Min got, careke din nedize baranên min, ku niha min şil dikin, bi zimanê te...

Û zimanê te peyveke bêdeng bû. Bêdengî navê katjimêrekê bû. Ji bilî te hemû qelereşkên bînamûs, dibûn şimşîrek li ber deriyên lavayên min. Ku niha bêdengî jî belawela bû.

Û tîrikê katjimêrê jî dîn...

Qet nepirse şikestina min,

Di nava keleyeke mirinê de me, karwan karwan êş derbas dibin li ser parçeyê min.
Parçeyên ku te ew bînpêyî kirin. Niha kom bike ji bo xwe û ji bo min.

Qet nepirse windabûna min,

Di nava keleyeke mirinê de me, hêdî hêdî dimirim. Û tu nayê serdana min.

Qet nepirse tenê ez qala tenêtiya xwe dikim, Ji bo mirineke bêwext. Tê bîra te: Havîn bû, siyek rastî min hatibû.

Min navê wî pirsî; got Diyarbekir

Qet nepirse niha payîz e,

Bi karwanan payîz derbas dibin li ser siya te, Û siyê jî ez terk kirim û çavên te
“Ne min stêrk xwestin ji te û ne jî heyv

Li ser erdnîgariya dilê te parçeyek ax, sebebek û lêborînek...” ❁

DOSYA

AKADEMİDE 'KÜRT' SORUNU!

bölüm - 2 -

- Harun Ercan
- Güllistan Yarkın
- Besime Şen
- Özgür Müftüoğlu
- Yücel Demirer

20. yüzyıl Türkiye akademisinde Kürt öznelerinin ve bölgelerinin görünmez olması elbette ki Türkiye'de izlenen siyasetler ve yerleştirilmiş eğitim sistemiyle yakından ilgili. Oysa bugün baktığımızda 20. yüzyılın egemen sosyolojik, siyaset bilimi ya da ekonomi kavramlarının tamamı Kürtlerle yakından ilgilidir: modernleşme, bağımlı büyüme, üretim güçleri ve ilişkileri, aile, vatandaşlık, sosyal haklar, refah devleti...

Bu konularda ortaya çıkan farklılaşma ve değişimlerin büyük çoğunluğu Kürtler ve Türkler arasındaki ayrışma, ayrıştırma, sömürgeleştirme süreçleri çerçevesinde gelişmiştir. Diğer bir deyişle, tüm bu kavramların hakikate tekbül etmesi için Kürtlerin bir kolektif kimlik olarak devletle ilişkilerinden bahsetmek elzem.

Bundandır ki akademik yazında Kürtler isim olarak anılmasa da tüm bilgiyi gölgeleyen hayali bir varlık olarak iz bırakmışlardır. Bilginin tutarlılığını mümkün kılması için çerçeve dışına atılarak unutulmuş bir kurucu güçtürler. Ancak Kürtler hatırlanıldığında, cisimleştirildiğinde, satır araları yeniden değerlendirildiğinde, Türk akademisinin tarihi de, Türkiye'nin tarihi de anlamlı bir somutluğa erişir.

toplum ve kuram-lêkolîn û xebatên kurdî dergisi:

KÜRT MESELESİNDE BİLGİ 'GÜVENLİK POLİTİKASI' EKSENİNDE ÜRETİLİYOR

Yayına Hazırlayan: SEVGİ YILMAZ

dair ağırlıklı olarak akademik çalışmalar yayımlama misyonuyla belki de bir ilki temsil etmekte. Dergiye ve Türkiye akademisi-Kürtler ilişkisine dair, yayın kurulunda yer alan ve aynı zamanda New York Eyalet Üniversitesi-Binghamton'da Sosyoloji bölümünde doktora programına devam eden Harun Ercan ve Güllistan Yarkin ile söyleşi yaptık. Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi'nden Doçent Doktor Besime Şen ise 'yönlendirici' olarak söyleşimize önemli bir katkıda bulundu.

Besime Şen (B.Ş.): Söze Toplum ve Kuram dergisinin kuruluş öyküsüyle başlasak... Ne zaman kuruldu, kuruluşunda kimler yer aldı?..

Harun Ercan (H.E.): Dergi Kürt siyasi hareketi içerisinde bulunmuş arkadaşlarla, akademide Kürt sorunu üzerine yüksek lisans ve doktora çalışması yapan arkadaşların bir araya gelmesiyle 2009 yılında, "sosyal bilimlerde Kürt meselesinin önünü açm" çağrısıyla başladı. Çok ilgi çeken iyi bir metindi. Kürt meselesine dair nitelikli bilgiyi mumla aradığımız ve bulamadığımız bir zamandı. Bir şeyler üretmeye çalıştık.

B.Ş.: Nasıl bir dergi olacak kısmıyla ilgili tartışmalarda öne çıkan ne oldu?

H.E.: Kürt meselesine dair belli bir metoda ve bir takım bilimsel kriterlere yaslanarak bilgi üretimi yapılmıyordu. Bunun Kürt meselesine, Kürt hareketine bakışa dair birçok makro nedenleri var elbette. Bizim temel kaygımız ise bir takım siyasi sözleri yeniden üretip dolaşıma sokmaktan ziyade; bir yere yaslanarak araştırma, inceleme yapalım, ne üreteceksek öyle üretelim idi. Bir taraftan aramızda doktorasını tamamlamış, herhangi bir üniversitede hoca olan

Türkiye'de Kürtlere dair bilgi-perspektif üretim süreçleri Türkiye akademi dünyasının kendi iç ilişkileri tarafından belirlenmemekte, devletin ve akademinin yarattığı güç ilişkilerinden önemli oranda etkilenmektedir. Kürtler üzerine çalışma yapan birçok araştırmacı, akademinin dışın(d)a itilmiş/tutulmuş, hatta İsmail Beşikçi'nin deneyimlerinde açıkça görüleceği üzere, bu aydınlar cezaevlerine kapatılmıştır. Devletin ve akademinin bu tutumu nedeniyle, Türkçede Kürtler üzerine yapılan araştırmalar her zaman çok kısıtlı kalmıştır. 2000'li yılların ortalarından itibaren, Türkiye siyasetindeki liberalleşme eğilimlerine paralel olarak, bu baskıcı politikalar farklılaşarak yeni bir form almıştır.

2009 yılında yayınına başlayan *Toplum ve Kuram-Lêkolîn û Xebatên Kurdî* dergisi, Türkiye sınırları içinde Kürtlere

kimse yoktu. Hepimiz bu işte yeni ve genç insanlardık. Öte taraftan, akademinin, çok da politik görünmeyen kutsi bir alanda, bir doğruluk, bir erdem ürettiymişçesine bir havası var ya; biz durumun aslında böyle olmadığını, insanların siyasi perspektifinin etkili olduğu, çok ciddi bir politik ortam olduğunu da bilerek, objektif bilginin ne kadar mümkün olduğunu sürekli sorgulayarak şöyle bir noktaya geldik: Siyaset ile bilgi üretimi arasında varoluşsal bir ilişki var. Buradan yola çıktık ve çerçeve baştan çizildi. Şunu da söyledik aynı zamanda, genç insanlarız, yanlış yapma hakkımızı saklı tutuyoruz ve bundan da korkmuyoruz.

B.Ş.: Peki, neden bir araştırma merkezi olmadı?

H.E.: O tartışıldı ama şunu fark ettik; çoğu kimse, akademi içerisinde olmayanların bilmediği bir şey, araştırma yapmak çok pahalı bir iş. Biraz da sektör gibi nerdeyse... İnsanlarla görüşmek, anket toplamak ve demografik çalışma yapmak...

B.Ş.: Bir ofis olması gerekiyor.

H.E.: Evet, onun için belki onlarca kalifiye insan

gerekiyor. Bağımsız bir çalışma bizimki ve bağımsız olmakla övünülen bir yer de değil, onu da not düşelim. O yüzden bizim gücümüz, imkânlar-imbânsızlıklar nedeniyle dergi çıkarmaya el verdi ve ona karar verdik. Daha uygulanabilir bir şeydi. Başka bir şey yapamazdık.

B.Ş.: *Dolayısıyla bir araştırma merkezine hâlâ ihtiyaç var.*

H.E.: Evet, kesinlikle ihtiyaç var. Hatta daha büyük düşünceye olursak; akademik alanın daha özgür olduğu, hem Kürtler hem ezilenler için özgürce bilgi üretiminin yapılabildiği, bünyesinde araştırma enstitülerinin olduğu, sosyal bilimler ağırlıklı bir üniversiteye ihtiyaç var özellikle. Çünkü Türkiye'de akademi, tarihi boyunca çok nadiren özgür olabili. Bence neo-liberal süreçte kısıtlar çok daha kısıtlı ve özgür bilgi üretmek daha da zorlaşıyor.

Yok sayılan Kürt'ten 'terörist' Kürde...

B.Ş.: *Türk Sosyal Bilimlerinin imkânını sorgulayan bir tespit yapmıştınız ve o imkânın içerisinde Kürtlerin ve Kürt toplumunun olmadığını belirtiyordunuz. Bu tespit 90'larda yapılmıştı. O günden bu güne değişen bir şey oldu mu? Kürtler, akademide özne olarak yer alabiliyor mu? Ayrıca, Kürt toplumunun bilgisi akademik bir değere kavuşabiliyor mu? Bunun imkânı biraz açıldı mı?*

H.E.: Aslında son 7-8 yıla baktığımızda, Türkiye'de Kürt meselesine dair makro olarak değişen çok şey var. Kürtlerin elde ettiği haklar nezdinde bir değişimden bahsetmiyorum. Daha çok Kürt meselesine dair tartışma, bilgi üretme ve bunun dolaşıma girmesi anlamında niceliksel bir artış var. 2005 yılına kadar, Türkiye Cumhuriyeti Kürtlerin varlığını başından sonuna kadar reddeden bir rejim içerisinde yaşıyordu. Milyonlarca insanın siyasi, kültürel varlığını inkâr etmek demek, bunun bilgisini merak etmemeyi de en başından getiriyordu. Aslında kim ona dair entelektüel talepte bulunsa "zaten o yok ki, neden ona dair bilgi üretsin" noktasına geliyordu. Ama Kürt meselesinde bir kırılma oldu. Ben onu 2005'le başlatmak istiyorum. Kürt meselesi, hatta Kürt kelimesi diyelim, ana akım mecrada dolaşıma girmeye başladıktan sonra artık Kürtlere dair bilgiye ihtiyaç duyuldu. Yani adı eskiden 'Doğulu ve Güneydoğulu' olana dair mecburen bilgi üretilmesi söz konusu oldu. Böyle olunca da bir kavram kullanmak ihtiyacı doğdu.

Ben halen Kürt meselesine dair bilgi üretme alanının tamamen siyaset tarafından belirlendiğine inanıyorum. Çünkü hâlâ makro siyaset nasıl bakıyor ve görüyorsa, zaten akademi her şeyi geriden takip ettiği için, bunu da geriden takip ederek devletin hatta rejimin çizdiği çerçevenin içerisinde hareket etmek

durumunda kalıyor. Bunun getirdiği bir takım sonuçlar var. Biraz daha somut konuşursak, şu anda bir sürü Kürt meselesi uzmanı var akademi içerisinde ve bunlar daha çok güvenlik politikası üretme eksenli bu meseleye bakıyorlar ve yine aynı noktaya geliyor. Nesne olarak Kürtler...

Ve yine şöyle temel bir şey var; Kürtlerin iradesinin, Türkiye ana akım alanında en görünür olduğu alan, Kürt hareketi ve politik şiddet bağlamıdır. Daha önce yok sayılan Kürtler, ancak "teröristler olarak Kürtler" biçiminde, Türkiye'de ana akım mecranın diline girebiliyor. Durum böyle olunca da güvenlik politikaları ekseninde Kürtleri merak etmek çok da abes bir şey kaçmıyor. Dolayısıyla Kürt meselesine dair bilgi üretmeye ihtiyaç var. Yani kanaat teknisyeni diyebileceğimiz, örneğin televizyonlarda konuşacak insanlara ihtiyaç var. Türkiye'de her hafta 100 tane açık oturum varsa bunun yarısı nerdeyse Kürtler ve Kürt meselesi hakkında oluyor. Bir yandan Kürt meselesini bilen insanlara ihtiyaç var ama sayı çok az. Onun içindir ki gazeteci, araştırmacı, daha önce hiç bu meseleye ilgilenmeyen insanların bu alana yöneldiğini görüyoruz. Bu bir kanat akademi içerisinde, diğer bir yönelim de Türkiye'de çok baskın olmasa da, liberal bir eğilim söz konusu. Üniversitelerde hoca olarak bulunan insanları düşünerek söylüyorum, o liberal eğilim de demokratikleşme perspektifinde Kürt meselesine dair bir üretim yapma sürecine girmeye başladı diyelim. Ama bu Türkiye resminin bir parçası olarak sürece dahil olabiliyor. Şunu bence çok net koymak lazım: Kürtlerin farklı bir siyasi rejim içerisinde yaşadığını, Türklerden farklı olduğunu kabul eden bir yaklaşımla değil hâlâ ve Kürtlerin ne olduğunu bence daha önemlisi ne olabileceğini görmezden gelmenin aslında bir diğer kanalını oluşturuyor. İki kanat saydım; biri daha çok devletçi, güvenlikçi eksendeki kanat, bir de liberal doğrultuda ortaya çıkan kanat. Bu ikisi dönüp dolaşım tam da siyasi çatışmanın da olduğu noktaya geliyor. Kürtlerin egemenlik isteklerinin Türkiye siyasi rejimi ile çatıştığı noktaya geliyoruz.

Güllistan Yarkın (G.Y.): Şöyle de diyebiliriz, 2005 kırılması, kültürel tanıma. Kırılmadan bahsettiğimizde bunun karşılığını akademide nasıl görüyoruz, biraz bunu konuşsak...

B.Ş.: *Tam bunu diyecektim. Artuklu Üniversitesinin kurulması da Türkiye modernleşme tarihinde bir kurum olarak, milat diye düşünüyorum. Bugün geldiği yer ister beklentimizi karşılansın, ister karşılamasın, çok ilginç bir oluşumdur.*

G.Y.: Bence de ilginç bir oluşum. Kültürel tanımadan bahsettik ya, hükümetin kültürel tanıma politikasını üniversiteye taşıyan üniversitelerden birisi. Oradaki bölümlere baktığımızda Kürt Dili ve

Edebiyatı bölümünün açıldığını, üniversite içinde, bölümlerde, hocaların Kürtçe konuştuğunu ve okul içerisinde Kürtçenin konuşulduğunu görüyoruz.

H.E.: Kültürel incelemeler alanında yani.

G.Y.: Evet onun dışında Türkiye Kürdistanı'nın ekonomi-politiğini veya siyasi tarihini inceleyen ya da Kürtleri sadece kültürel bir grup olarak değil, aynı zamanda siyasi bir grup olarak ele alan, bu perspektifi taşıyan bölümler var mıdır diye sorarsak, olduğunu sanmıyorum. Daha çok, kültürel açığı kapatma iddiası taşıyor. Bunun dışında şimdi örneğin Bilgi Üniversitesi'nde de Kürtçe dersler veriliyor...

H.E.: Sabancı ve Boğaziçi Üniversitesi'nde, şimdi Koç'ta da başlayacak Kürtçe dersler.

G.Y.: Buradan da Türkiye akademisine Kürtler kültür olarak, Kürt edebiyatı, Kürtçe olarak giriyor. Yani bir hegemonik projenin parçası aslında...

Türkiye'de akademi toplumun gerisinde!

Sevgi Yılmaz (S.Y.): Bu çalışmalar daha çok kamu-nun dışındaki üniversitelerde oluyor ama...

B.Ş.: Batt'daki üniversitelerde Kürtlerin varlığı ya da Kürt toplumuna dair akademik bilgi üretimi, öyle bir perspektifin, yaklaşımın varlığı ya da özgürlükler dünyasının tartışılır hale gelmesi, sadece belirli üniversitelerde söz konusu oluyor. Diğer üniversitelerde milliyetçi bir linçe kadar giden cezalandırmalar ve yasaklamalar da oluyor. Çok çarpıcı. Bilgi, Koç, Sabancı, Boğaziçi'nde olabiliyor, diğer üniversitelerde olamıyor.

H.E.: Bu da daha çok Kürt öğrencilerin taleplerini üniversite yönetimlerine kabul ettirmesi özgülünde geliştirdi. Mardin Artuklu başka bir proje, bir devlet projesi. Ama diğerlerinde gerçekten, Kürt öğrencilerin kendi özgül mücadeleleri onu doğuruyor. Mardin Artuklu ayrıca konuşulmalı, çünkü ben onu 'milat' olarak görmüyorum.

B.Ş.: Bir Kürt iradesinin sonucu olarak doğmuş bir şey değil ama. Mardin'de bunun oluşturulması bile önemli. İstanbul'da değil Mardin'de kuruluyor. Coğrafya olarak bile ilginç bir seçim...

H.E.: Evet, mesela GAP'ın merkezi de Diyarbakır değil Urfa'dır. Kürtlerin başkent olarak gördükleri bir yere öyleymiş gibi davranmaktan kaçınıyor.

S.Y.: Başından beri bir inkâr ve 2005'ten itibaren inkârdan dönüş var diyorsunuz ama hâlâ kamu üniversitelerinde bu bölümlerin, daha da önemlisi örneğin anadil eğitimi talebinin karşılanmaması inkârın bir biçimde devamı sayılmaz mı?

H.E.: Türkiye'de akademinin temel sorununu konuşursak bu sorunun yanıtı ortaya çıkar. Türkiye'de akademi toplumun gerisinde olan bir kurum. Çünkü

akademik kadroların siyasi görüşler ekseninde şekillendirildiği bir kurumsallaşma var. Zaten 82'den itibaren üniversiteler YÖK tarafından yönetiliyor ve Türkiye'de yapısal olarak akademinin özgür olması söz konusu değil. Sınıf çalışmaları da Türkiye akademisinde, dünya akademisinde olduğu gibi, çok geri... Kürt meselesinde ise çok daha geri... Toplumsal dinamikleri her zaman geriden takip eden bir bilgi üretim alanı olarak akademi bu açıdan kendi içinde zaten sorunlu bir alan...

G.Y.: Türkiye devleti Kürtlerin özerklik talebini nasıl reddediyorsa, Kürtlere dair bütün bilgi üretiminin de kendi kontrolünde olmasını istiyor. Kürtlerin kendi bilgilerini kendilerinin ürettiği kurumların da önüne geçmiş oluyor böylece ve bu da inkârın ve kontrolün devamını getiriyor.

B.Ş.: Artuklu, hükümetin milatlarından birisi mesela. Tam da *Kürt bir şey istiyorsa al ben vereyim*. Kadroları massediyor. Hakikaten bir Kürt akademik kadro oluşuyor. Batının iyi üniversitelerinde de oluşan bir şey var. Bir donanım var ve donanımın bir yere akması gerekiyor. Bir tanesi Toplum ve Kuram dergisi... Bir yönüyle böyle değerlendirildiğini düşünüyorum. Yurt dışında çok iyi üniversitelerde çalışmalar yapan, birikimlerini orada daha özgür ortamda geliştiren akademisyenler yetişiyor ve onlar daha idealist bir tutumla çalışmalarını dergiye aktarıyorlar. Bu büyük bir emek ve özveri ile yapılıyor. Şimdi bu "adamın" üzerinden gittiği şeyin kendisi, bir gün, daha fazla hak ettiği biçimde başka kurumsal ortamlarda sesinin karşılığını bulmasını sağlayacak diye düşünüyorum. Çünkü bu akademik kadro giderek genişliyor. O genişlemenin kendi ihtiyaçlarını bir şekilde yaratacağını, Kürt toplumunda da başka arayışlarla buluşacağı için bunun böyle olacağını düşünüyorum.

H.E.: Soruya dönersek, Kürt meselesi Türkler için ontolojik bir mesele. Bu ne demek? Şu ana kadar devletin kurduğu meşruiyet sınırları, devletin sunduğu kimliğin ta kendisi. Kürtlükle karşılaştığında o bütünlük ve meşruiyet paramparça oluyor.

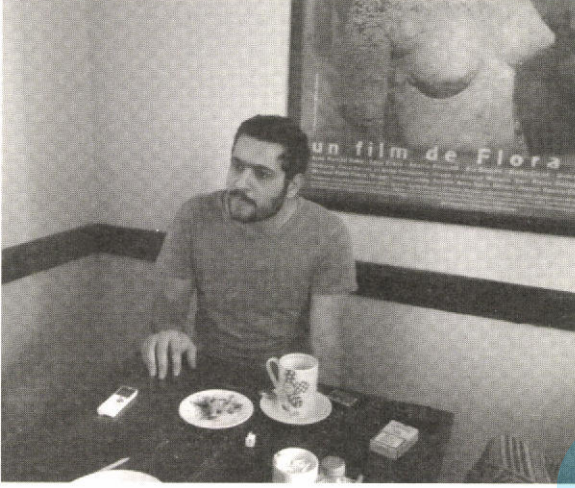
B.Ş.: Evet. Örneğin YÖK, tanımını Türklük üzerinden yapıyor. Böyle bir durumda tanımını yeniden yapması gerekiyor.

H.E.: Tabii; üniversite, bürokrasi, vergi dairesi olsun belli bir meşruiyet çerçevesinde var. O meşruiyet çerçevesinde Türklük var. Bu Türklük tarihi ile günceli ile 90'larda dayattığı psikolojik savaş üzerinden ürettiği Kürtlük imgesi ile hesaplaşmadığı sürece, devlet ve toplum kendisini değiştirmedikleri sürece, Kürt meselesinin tam manasıyla çözülmesi zaten mümkün değil. Varoluşsal bir mesele Kürtler aslında, Türklerin görmediği, gördüklerindeyse yüzlerini çevirdikleri bir meselenin öznesi... Bu sorunun aka-

demide içerisinde, sizin bahsettiğiniz o kamu üniversitelerinde, kendiliğinden gelişecek bir biçimde çözümlenmesi zor.

Kürt dinamizminin üniversitesi elzem

B.Ş.: *Başka bir şeye dikkat çekmek istiyorum. Bilgi üretmek diyoruz ama aslında üniversiteler bilgi üretmeden öte fikir üretme kurumlarıdır. Bilgi kullanılan şeydir. Malzemedir. Data üreten şirketler var. Üniversite o dataları alır ama önemli olan perspektif üretme*

Hanun Ercan

bilmektir... Üniversiteler meslek kurumları, veri üreten şirketler de değil. Onu farklı kılan özgür düşünce üreten yerler olmasıdır. Onu toplumun öncü kurumu yapan da bu özelliğidir...

H.E.: Aslında Kürtlerin de bu yapısal kapitalist neo-liberal süreçten nasıl etkilendiğini görmek bakımından da çok önemli. Neo-liberal düzen yeni bir tanımda bulunuyor. Üniversite, diplomayı araçsallaştıran, fikir ve bilgiyi öteleyen, apolitik bir kuşak isteyen bir yerde duruyor. Bu herkesi yakan bir şey ama Kürtlerin bir de çarptıkları ulus devlet duvarı var. Anadil mevzusu çok önemli burada... Biliyoruz 2000'li yılların başında üniversitelere anadilde eğitim isteyen yüzlerce öğrenci üniversiteden atıldı. Bu konuda hiçbir çalışma yapılmadı ve bunun üzerine devlet sanki hiçbir şey olmamış gibi Kürt Dili ve Edebiyatı bölümü açabiliyor Mardin Artuklu Üniversitesinde... Sanki devlet bir şeyler bahşediyor. Geçmiş yok sayarak lanse ediyor.

B.Ş.: *Bu örnek şöyle bir şey ortaya çıkarıyor. Bir kurumun varlığı kendi başına bir alan yaratmıyor. Artuklu Üniversitesi var ama anadilde eğitim isteyen öğrencilere ne oldu sorusunu yanıtız bırakarak bir hükümet var. Bu çocukların eğitim haklarına son verildi ve büyük bir bedel ödendi. Mücadelenin öznesi olan Kürtler ile Kürtler için hükümetin yaptığı açılımlar arasında bir ilişki yok gibi... Bir yönelim farkı var hâlâ... Bu da akademi ve bilimsel fikir üretme*

alanları açısından da müthiş bir çıkmaz ve bulanıklık yaratıyor... Bu nedenle Kürt aydınına önemli bir görev düşüyor.

H.E.: Kesinlikle öyle... Kürt meselesinde de, sınıfsal açıdan Türkiye'de ezilenlere dair bilgi üretmenin özgürce mümkün olduğu bir kurumsal çatı yok. Az önce sizin de söylediğiniz gibi nasıl Mardin Artuklu Üniversitesi bir devlet projesi olarak bunu temsil etmiyorsa, aslında temel sıkıntı o... Aslında Kürtlerin kendi özerk kurumları, arzuları, iradeleri, gelecek tahayyülleri açısından ne yapabileceklerini görme imkânı hâlâ yok. Kürtlerin veya Kürtlerin toplumsal dinamizminin kurduğu bir kurum yok hâlâ. Diyarbakır'da böyle bir üniversitenin kurulması elzem... Sadece Kürtler için değil Türkiye'deki ezilenler açısından da elzem. Aslında Kürt hareketinin kendi kurumsallaşmasına imkân verilmesi durumunda bunun mümkünatı da tartışılabilir. Mutlaka bunun öyle olacağını kimse şimdiden söyleyemez ama sonuçta bir hayali, umutlar silsilesini taşıyor Kürt hareketi. O kurumsallaşırsa zaten Mardin Artuklu Üniversitesi de defacto olarak kültürel incelemeler olarak orda kalır ve çok da manasızlaşır. Burada yine makro siyasetin açmazıyla, onun eğitim ve akademi alanındaki açmazının nasıl üst üste geldiğini görüyoruz.

S.Y.: *Ulus devletin inşası ve akademinin, akademisyenlerin pozisyonuna dair ulusalcı ağırlığı konuşursak...*

B.Ş.: *Türk devletinin kurumsal araçlarının niteliğinden öte, bugün Kürtler neler yapıyor, Kürtlerin kendi kapasitesi, gücü, çıkmazlarını odak noktası olarak koymayı önemsiyorum. Çünkü diğer kısmıyla ilgili daha ortada olan bir görüntü var, çok fikir üretildi. Bu soruya o açıdan bakarsak, akademinin içinde, tam da ulus devletin üniversitesinin içinde bir Kürt akademisyen nasıl var oluyor? Bunu konuşmak lazım diye düşünüyorum.*

G.Y.: Kürtler değil de Kürt meselesi üzerine, siyasal akademik olarak Kürtlere dair söz edenler, örneğin İsmail Beşikçi de var olamadı Türk akademisinde. Kürtçenin ve Kürtlüğün reddedilmesi durumu birçok üniversitede devam ediyor. Bunun biraz kırıldığı alanlar var dedik. Besime'nin söylediği ile birleştirirsek; Kürt meselesi üzerine çalışma yapan akademisyenlerin krizi şu: Bugün bile özel üniversitelerden atılan birçok arkadaşımız var. Bir yerde yaptığı konuşma veya Kürtlere dair yaptığı çalışmalar nedeniyle işten atılıyorlar. Bir de şu an Türkiye dışında bizim gibi doktora yapan, özellikle son dönemde Kürt meselesi üzerine çalışma yapan Kürt ve Türk genç akademisyenler Türkiye'nin akademik sistemine entegre olamıyorlar ve dışlanıyorlar.

S.Y.: *Kürtlerin tarihine dair hep bir göçü konuşuruz. Bugün de akademisyenlerin çalışma yapama-*

dıkları için bir türden 'göçe' zorlandıklarından söz edebilir miyiz?

G.Y.: Bence diyebiliriz.

H.E.: Bence o etnik veya kültürel kategoriden ziyade, siyasi olarak tanımlanan bir durum. Kişinin Kürt hareketine dair perspektifine göre tanımlanıyor daha çok.

G.Y.: Eğer üniversite içinde iktidar partisi kadrosunu kurduysa, orada kültürel çerçevede yayın yapan insanlara oraya eklenilebiliyor. Ama devlet üniversitelerinde Kemalist-tekçi perspektifin kemikleştiği bölümlerde, içinde 'Kürt' geçen herhangi bir çalışmayı yapan araştırmacılar entegre olamıyor-ışe almıyor diye düşünüyorum. Şu an biraz da karışık bir dönemdeyiz.

H.E.: Sırf kültürel incelemeler olarak Kürt meselesi çalışanlar da işini kaybedebiliyor. Liberal üniversitelerde diyelim, Kürt hareketi veya Kürt meselesine dair duruşu ya da siyasi kimlikleri nedeniyle de insanlar ayrımcılığa maruz kalabiliyor.

Kürtlerin modern temsil ihtiyacı

B.Ş.: Peki, Toplum ve Kuram gibi yayınların varlığını, gücünü, sözünü artırması dışarıdan etki yaratabilir mi diye düşünürsek...

H.E.: Toplum ve Kuram çalışması aslında bir müdahale... Akademiye akademinin çeperinde bulunarak bir müdahale... Böyle bir müdahalenin etkisi ne kadar olabilir? Kürtler-bilgi-bilim ilişkisine bakarsak, en temel sıkıntılardan bir tanesi modernite ve Kürtlük sıkıntısı... Kürtler kendi modern temsillerine aç kaldılar. Çünkü ulus devlet kendisini kurarken "Kürtlükten vazgeç, o arkaik bir şeydir, modern olan Türklükle beraber gelir." düşüncesini hegemonik olarak çok iyi kurdu. Bundan dolayı Kürtlerin hâlâ üstesinden gelemedikleri bir modernite açmazı var. Onun için bizim dergiyi üniversiteye gelen bir Kürt öğrenci eline aldığı anda, üniversitelerde okuyan, siyaset içinden gelen insanların çıkardığı, görünümü iyi, modern bir şey karşısında mutlu oluyor. Türklere baktığımızda, siyasetle ilgilenenler ya da akademi içerisinde olanlar Kürt meselesini, Kürt toplumunu öğrenme fırsatı buluyor bizim dergiyle. Bir de Türkiye akademisi, Kürt meselesi hakkında gerçekten nitelikli bilgiye çok aç. Yaptığımız bütün eleştirilere rağmen, duyarlı, vicdanlı çok sayıda insan var ve onlar da Toplum ve Kuram çalışmasını çok benimsiyorlar; çünkü bu alanda gerçekten son 7 sene diyelim, artık söz söyleyenler bayağı çoğaldı. Ama niteliği tartışılır şeyler.

G.Y.: Derginin özendirici bir etkisi var, merak uyandırıyor, ilgi çekiyor ama kurumsal bir etkisi yok...

B.Ş.: Kurumsal etki yaratabilmesi için araştırma merkezi, belki de alternatif bir enstitü ve üniversite zeminine ihtiyaç olduğu açık. Bunun için nelere ihtiyaç var diye düşünsek...

G.Y.: Öncelikli olarak paraya ihtiyaç var. Bu işe gönül verecek kadrolara ihtiyaç var...

B.Ş.: Evet, o paranın kadroyla da buluşması gerekiyor. O kadro tahayyülü üzerine belki biraz konuşabiliriz. Bugün sadece Türk üniversitelerinin içerisinde bulunan Kürtler, Kürt sorununu çalışan Türk akademisyenler ile dışarıda, Toplum ve Kuram gibi, başka yerlerde buluşabilir? Çeşitli dergi, gazete çevrelerinde böyle bir buluşma mümkün mü? Başka alanlarda ki birikimlerin bir yerde buluşması anlamında...

H.E.: Bence iki yol var: Birincisi sistemi takip etmek. Dünyada akademi nasıl kurulmuşsa bunu kopyalayıp yapıştırmak. İkinci bir yol da şu; benim Kürt meselesine dair önemli bulduğum Edward Said'in bir sözü var, "Filistin meselesi aslında kendisinden daha büyük bir şey ve dünyaya çok şey öğretebilir." Bence Kürt meselesi de kendisinden daha büyük bir şey ve Kürtler eğer bu akademi bilgi üretim alanına dair bir katkıda bulunabilecekse, bilgi üretme ve yayılma alanlarını demokratikleştirebilirler.

BŞ: Bilgiyi toplumsallaştıracak yani...

H.E.: Aynen öyle... Kürtlerin bilgi üretim, toplama, analiz ve dağıtım süreçlerini demokratikleştirecek kurumsallaştırmalara girmeleri gerekir. Bence kısa vadede, üniversite öğrencilerinin, hocalarının bir araya geldikleri mekânlar oluşturulmalı ve alanlar açılmalı... Özerkleşmeye ihtiyaç var bu alanda. Bu alanla uğraşan insanların uğraştıkları şey kolektive edilmeli diye düşünüyorum. YÖK'ün çizdiği sınırların içinde olmayan bir akademi...

S.Y.: Türkiye'deki akademiyi dönüştürmenin dışında bir şey gibi anladım sizin dediğinizi...

H.E.: Akademi dışında bir takım kurumsallaşmaların gerekliliğinden bahsettik. Geçen yaz ikincisini gerçekleştirdik. Kürt meselesi çalışan yüksek lisans, lisans, doktora çalışması yapan öğrenciler, hocalar olarak Diyarbakır'da bir araya gelmiştik. Kürt Çalışmaları Platformu adı altında... Somut bir örnektir. Orada da Kürt meselesinde akademi içerisinde bulunan insanların sorunları, çözüm önerileri, Kürt meselesine dair nitelikli bilginin nasıl artırılacağı gibi konuları tartıştık. Sistem dışında bir araya gelebiliyoruz... Ama bunun nereye akacağı hakkında şimdi bir şey söyleyemiyoruz...

AKADEMİ, EMEK ÇALIŞMALARINDA DA KÜRTLERİ GÖRMÜYOR!..

ÖZGÜR MÜFTÜOĞLU

Türkiye'de Kürtlerin ekonomik, siyasal ve kültürel haklarının tanınmamasından kaynaklanan "Kürt sorunu" on yıllardır çözülememiş; ekonomik, siyasal ve insani bir problem halini almıştır. Toplumsal sorunları bilimin ışığında ele alması ve çözüm önerileri üretmesi gereken akademi ise, bu süreçte Kürt sorunu konusunda devletin resmî görüşüne paralel bir yaklaşım sergilemiştir. Bu bağlamda, sorunu ortaya çıkartan nedenler yerine sonuçlar üzerinden hareket eden ve Kürtleri asimilasyona zorlayan baskıcı politikalar savunulmuş ya da Kürt sorunu tamamen yok sayılmıştır. Akademinin diğer alanlarında olduğu gibi emek çalışmaları ve sosyal politika alanında yapılan çalışmalarda da Türkiye'nin özellikle son 30 yılda en temel sorunu haline gelen Kürt sorununa karşı yaklaşımı resmî devlet görüşünün sınırlarını aşamamıştır. Oysa 12 Eylül darbesiyle birlikte üzerinde baskı kurulan iki kesim vardır; bunlardan biri işçi sınıfı ve sendikal hareket, diğeri de Kürtler ve Kürt siyasal hareketidir. Darbenin baskısını en şiddetli hisseden bu iki kesimin yolları emek çalışmalarının alanını oluşturan ve 1980 sonrasında yeniden yapılanan emek piyasasında buluşmaktadır.

1980'li yıllarla birlikte Türkiye, küreselleşen dünya ekonomisi içinde ucuz emek gücü ile rekabet arayışına girmiştir. Rekabet için hedeflenen, kayıt dışı üretimin ve istihdamın hâkim olduğu son derece esnek ve kuralsız bir emek piyasasının oluşmasıdır. Darbe ile işçi sınıfı baskı altına alınarak, emek piyasasında dayatılmaya çalışılan düzene karşı mücadelenin kırılması amaçlanmıştır.

Kürtler Göçe Zorlanıyor

Darbe rejimi, bir taraftan örgütlü işçi sınıfı üzerinde baskı kurarken diğer taraftan da oluşturduğu anti-demokratik rejime tehdit olarak gördüğü Kürt hareketini sindirme politikasını yoğunlaştırmıştır. Kürtlerin bu baskılara karşı tepki göstermesi ve mücadeleye girişmesi üzerine ise, 30 yıldır devam eden çatışma ortamı doğmuştur. Yaşanan çatışma ortamı ve baskılar zaten ekonomik olarak geri bırakılmış olan Kürt nüfusun yoğun olduğu bölgelerde yaşam olanaklarını daha da sınırlandırmıştır. Bu nedenle Kürtler, yaşamlarını sürdürebilecekleri bir gelir elde edebilmek için kendi bölgelerinden çıkıp, yatırımın daha yoğun olduğu ve dolayısıyla emek talebinin yük-

sek olduğu batı illerine göç etmek zorunda kalmıştır.

Kürtlerin göçe zorlanmalarındaki diğer bir etken de 24 Ocak 1980 kararlarıyla şekillenen ve darbenin kurduğu baskı ortamı içinde uygulanan ekonomi politikalarıdır. Bu politikalar, tarım ve hayvancılığı büyük ölçüde tasfiye edip; tarımda istihdamı azaltarak buradaki nüfusun kentlere ucuz iş gücü olarak yönelmesini içermektedir. Ekonominin tarım ve hayvancılığa dayalı olduğu Kürt bölgesi de bu politikalarla ziyadesiyle nasibini almış ve Kürtlerin batıya göçündeki etkenlerden bir diğerini oluşturmuştur. Öte yandan 1990 ve 2000'li yıllar boyunca süren Körfez Savaşı ve Irak Savaşı nedeniyle yaşanan sınır ticareti sorunları da bölgenin ekonomisini olumsuz etkilemiş ve göçün bir başka nedeni olmuştur.

Yaşadıkları baskılar ve uygulanan ekonomi politikalarının sonucu olarak göçe zorlanan Kürtler, çalışma olanağı bulabileceklerini düşündükleri büyük batı illerine doğru yönelmişlerdir. Bu göçle birlikte kırsal alanda tarımla uğraşan Kürtler, artık kentlerde ücretli emek gücü olarak çalışmak zorundadır. Yaklaşık 30 yıldır devam eden Kürt nüfusun yaşadığı bu hareketlilik sonucunda, işgücünün yoğun olduğu bölgelerin emek piyasası içinde, Kürtlerin varlığı, görmezden gelinemez bir büyük kitle haline gelmiştir.

Kürtler İçin Yeni Bir Ayrımcılık Alanı, Emek Piyasası

Kürtlerin emek piyasası içindeki yoğunluğunun artması, Türkiye Cumhuriyeti kimliği taşımalarına rağmen şimdiye kadar yaşadıkları ayrımcılığın yeni bir boyuta taşınması anlamına da gelmektedir. Kürtler, çalışmak için batı illerine gelene kadar kendi yurtlarında bir halk olarak ayrımcılığa maruz kalmırlar artık bu ayrımcılığı birey olarak da yaşamaya başlamışlardır.

Emek piyasalarında ayrımcılık; ister cinsiyet, ister ırk, isterse din ya da etnik kökenden kaynaklansın sermaye için emekçiler arasında rekabet yaratarak emeği ucuzlatmanın bir yolu olarak görülmüştür. Türkiye yurttaşı olarak kabul edilmelerine rağmen Kürtlerin emek piyasasında uğradıkları bireysel ayrımcılığı, Kürt halkının ekonomik, siyasal ve kültürel haklarını kullanması engellenerek yürütülen ayrımcılıktan ayırmak mümkün değildir.

Kürtlerin karşı karşıya kaldığı eşitsizlik henüz emek piyasasına girmeden önce başlar. Anadilinde eğitim alamayan ve 6-7 yaşlarından itibaren Türkçe öğrenmeye zorlanan Kürtlerin, anadilinde eğitim alanlar kadar başarılı olması ve emek piyasasında kullanılabileceği bir niteliğe sahip olması son derece güçtür. Öte yandan emek piyasasında geçerli olan dil Türkçedir. Gerek emek piyasasına girmeden edinilen nitelik, gerekse emek piyasasında kullanılan dil nedeniyle Kürtler, ayrımcılığa uğrar ve en kötü işlerde çalışmayı kabullenmek zorunda kalır. Bunlar dışında halkları birbirine düşman eden politikaların sonucu olarak, Kürt emekçiler gerek işverenler gerekse diğer emekçiler tarafından, ötekileştirilerek de ayrımcılığa maruz bırakılmaktadır.

Özellikle son 30 yılda yaşanan ekonomik ve siyasal etkenlerin sonucunda Türkiye emek piyasası içerisinde Kürt emekçilerin yoğunluğu artmıştır. Bununla birlikte Kürt emekçiler anadilde eğitim, bölgesel eşitsizlikler gibi bir dizi ayrımcılık nedeniyle emek piyasası içerisinde işsizlik tehdidini ve sömürüyü en yoğun biçimde yaşayan kesim olmuştur. Emek piyasasının en çok ezilen kesimi olması ve ayrıca milyonlarca Kürtün emek piyasasının dışında kalması yoksulluğu en yoğun yaşayan kesimin de Kürtler olduğu gerçeğini ortaya çıkartmaktadır. Ancak tüm bunlar akademide yürütülen çalışma yaşamı ve sosyal politika alanındaki çalışmalarda Kürtlerin görünürlüğünü sağlayamamıştır.

Akademi Kürtleri de Ayrımcılığı da Görmüyor!

Emek piyasasının en fazla sömürüye uğrayan ve sosyal risklerle en yoğun biçimde karşılaşan Kürtlerin akademide görülmemesi, yukarıda da belirtildiği gibi akademinin resmî devlet görüşünün dışına çıkamamasının bir sonucudur. 12 Eylül darbe rejiminin ürünü olan YÖK aracılığı ile üniversiteler idari ve akademik özerkliğini büyük ölçüde devlete ve sermayeye devretmiştir. Üniversiteler idari ve akademik olarak devletin, mali olarak ise, sermayenin egemenliği altına girmiş kurumlara dönüşmüştür. Bu nedenle devletin resmî ideolojisine tezat oluşturacak konuların araştırılması dahi büyük cesaret gerektirmektedir. Bu cesaretin gösterilmesi durumunda da araştırmanın gerçekleştirilmesi için gerekli mali kaynak bulma sıkıntısı ortaya çıkmaktadır. Zira üniversitede kaynaklar ya doğrudan piyasadaki sağlanmakta ya da piyasaya arz edilebilecek çalışmalara yatırım amaçlı kaynak ayrılmaktadır. Dolayısıyla akademide mali sorunlar nedeniyle toplumsal konularda piyasadaki

bağımsız araştırmalar yapmak son derece güç hale gelmiştir ve Kürtleri görünür kılacak çalışmalar da bundan nasibini almıştır.

Siyasi ve ekonomik baskıların yanı sıra akademide yürütülen emek çalışmalarında Kürtlerin görülmemesinin diğer bir nedeni de nicel verilerin büyük ölçüde bir devlet kurumu olan Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK)'in verilerine dayandırılmak zorunda kalınmasıdır. TÜİK, veri toplama aşamasında uyguladığı anketlerde etnik kimliği belirleyecek sorulardan kaçınmakta ve dolayısıyla veri analizlerinde de Kürtleri görmezden gelmektedir. Bu nedenle emek piyasasında Kürtleri gören sınırlı sayıdaki çalışmada da Kürt nüfusun yoğun olduğu bölgelerdeki veriler kullanılmakta bu da büyük çoğunluğu batı illerine yayılmış olan Kürt emekçilerin görünmezliğini ortadan kaldırmamaktadır. Emek çalışmalarında ve istatistiklerde görülmeyen Kürt emekçiler, Türkiye emek piyasasında gerçekleşen ayrımcılığın uluslararası alanda da görülmemesine neden olmaktadır. Bu da Türkiye'nin emek piyasalarında ayrımcılık konusundaki uluslararası mevzuattan doğan yükümlülüklerinden (örneğin ILO'nun 111 sayılı sözleşmesi) kaçmasının bir yolu haline gelmektedir.

Sonuç Yerine

Türkiye'de 12 Eylül darbesiyle başlayan ve halen geçerli olan ekonomik ve siyasal anlayış; karşısında engel olarak gördüğü Kürtlerin ve emekçilerin baskılanması üzerine kurduğu rejimi sürdürmenin gayreti içindedir. Burada devletin en büyük endişesi; yerinden yurdundan edilip göçe zorlanmış ve ücretli emekçi olmuş milyonlarca Kürt'ün etnik kimliği ile birlikte sınıf kimliğini birleştirmesidir. Zira bu iki kimliğin birleşmesi son 30 yılda baskılanmış olan sınıf hareketiyle Kürtlerin özgürlük ve demokrasi mücadelesinin birleşme olasılığını da güçlendirmektedir. İşte bu endişeler akademik özgürlüğün kullanılmadığı üniversitelerde yürütülen çalışmaları da baskılamaktadır. Böylece toplumsal gerçekliği ortaya çıkartıp, sorunlara çözüm arayışında olması gereken akademi, diğer birçok alanda olduğu gibi emek piyasalarında da Kürt gerçeğini görmezden gelmektedir.

Akademik özgürlük, Türkiye'de yıllardır ezilen Kürtlerin ve emekçilerin özgürlüğünden ayrı düşünülemez. Dolayısıyla Kürt, Türk ve diğer halkların emekçilerinin aralarında yaratılmak istenen tüm ayrımcılıklara ve düşmanlıklara karşı birlikte mücadelesi, akademide özgürlüğün de yolunu açacaktır.

akademi ve kürtler:

SINIFTA KALMAK İLE SUÇ ORTAĞI OLMAK ARASINDA BİR SARKAÇ

YÜCEL DEMİRER

“Ankara metrosunda kardeşimle Kürtçe konuşuyordum. Karşımızda oturan yaşlı bir çift hangi dili konuştuğumuzu sordu. Ben de ‘biz Bangladeşliyiz, Bengalce konuştuk’ diye yanıt verdim. Karşımızdakiler hiçbir şaşkınlık belirtisi göstermeden ‘Türkçeniz çok iyi, ne kadardır Türkiye’de yaşıyorsunuz?’ diye sordu. Ben de ‘çocukluğumuzdan beri’ karşılığını verdim. Metrodan indiğimizde iki Kürt genci gülererek yanımıza yaklaştı ve ‘tepkiniz çok anlamlıydı, sağ olun’ dediler.”

Yukarıdaki alıntı, Hamza Aktan’ın 2012’de İletişim Yayınları’ndan çıkan ve iki baskı yapan kitabı “Kürt Vatandaş”tan. Bu kısa ama çarpıcı not, bir yandan “Kürtler ve...” dedikten sonra ekleyeceğimiz tüm tanımlamaların bileşik olarak içereceği eksikliği, sıkıntıyı ve bunaltıyı toptan ve yakıcı bir netlikle niteler gibi. Diğer yandan, alıntıda örneklenen olay ülkemizdeki kültürel çölleşmeyi de başarılı bir biçimde yansıtıyor. Yanıbaşındaki Kürdün Bangladeşli olup olmadığını bilmeyen ve/veya bu bilmeme haline razı olmanın sağladığı ılık yorganı safça örtünen amcayla teyzenin akıl tutulmasından, “Türkiye’nin doğusunu, batısı besliyor”, “Van depremi Allah’ın gazabıydı, oraya yapılan yardımın nereye gittiği belli”, “Kürt meselesi yok bir terör sorunu var...” gibi yaklaşımlara kadar sürece hâkim (!) söylem, akademi dünyası ile Kürt meselesinin kesişim noktasını gösteriyor. Konuya ilişkin örneklenen irade beyanlarının hepsi, Kürtlerin akademik ilgi alanı dışında bırakılması ile yakından ilgili. Bu bağlamda “Akademi ve Kürtler” dosyası için yazılan bir yazıda, her ne kadar temel tartışma hem yöntemsel hem de disiplinler öncelikler gözetilerek ele alınmak zorundaydı da, sürece egemen resmî dil, tartışanın tercihlerini de belirlemekte.

Öncelikle akademik alanda Kürt meselesi üzerine çalışma ve sorulara yanıt arama faaliyeti önüne dikilen engellerin Türkiye Cumhuriyeti’nin kuruluş yıllarına kadar gittiği ve derinliği olan bu konuya akademik müdahalenin çok öncelerden başladığı akıld tutulmalı. Sözü edilen süreç boyunca sorunların toptan reddedilişinden, akademik alanın sistemli olarak meselenin dışında bırakılmaya çalışılmasına ve devamında da örtülü bir ötekileştirme faaliyetine

gidilmesi gibi birbirinden farklı hegemonik politikalar izlendiğinden, tartışılan tarihsel-akademik sürecin karakteristiklerini anlamlandırmak için farklı mercelere gereksinim duymaktayız. Konunun tabulaştırılması ve bundan kaynaklanan duyarlılık, Kürt araştırmaları alanının kuruluş ve yönlendirilme sürecinin politik alanın doğrudan müdahalesine maruz kalmasına ve akademik alanın politik alan ile iç içe geçmesine neden oldu.

Üniversite, hegemonya üretimi, denetim

Detaylandırma aşamasında iyi bir örnek birkaç ay öncesinden verilebilir. Kürt meselesine çözüm arayışı ve o dönemde çok yükselen tansiyona çözüm bulunması amacıyla ortaya bir “akıl insanlar” grubu oluşturulması önerisi atılmıştı. O sırada basın yayın organlarında listeler yapıldı, çeşitli isimler geçti. Ancak ismi geçenler arasında akademi mensupları son derece azdı. Belleğim beni yanıltmıyorsa, iki-üç akademisyen dışında önerilen isimler sanat çevrelerinden, medyadan ve iş dünyasındandı. Bu durum sadece son dönem için geçerli değil. Son yıllarda konunun tartışıldığı ve görece geniş kesimlerin ilgisini çeken metinlerin ezici çoğunluğunun akademi dışındaki kalemlerden gelmesi de yukarıdaki örneğe paralel bir durumu sergilemektedir.

Bu durumun temel nedeni, tarihsel olarak üniversitelerin hegemonyanın yeniden üretildiği asli alanlardan biri olarak görülmesi ve yoğun bir denetim altında tutulmasıdır. Çıplak tahkim ve tahakküm yöntemleri ile konuya olası ilgilerin başka ve araştırıcı açısından “daha güvenli” alanlara yönlendirilmesi durumuna sıkça rastlanmaktadır. Buna ek olarak, Kürtlerle ilgili araştırmalara ilgi gösterenlerin “yazılı kültürü olmayan” bir halk üzerine araştırma yaptıkları için entelektüel dünyada ikinci sınıf bir konuma indirgenmeleri tehlikesi de yüzleşilmesi gereken bir diğer mesele olarak ortaya çıkmaktadır. Tıpkı bir dönem Almanya’da yapılan Türk araştırmalarının konumunda olduğu gibi, Türkiye’de Kürt meselesi üzerine çalışma yapanların en baştan kenarda kalmaya mahkûm bir ilgi alanına sahip olmalarının tescillenmesi gibi bir durum ortaya çıkmıştır. Disiplin, özellikle Kürtlere ilişkin yazılı

kaynakların eksikliği ortamında, belgeye-arşive dayanmayan veriyi bilimsel görmeyen bir "resmî pozitivizm" ile ciddi bir biçimde duraklatılmıştır.

Sermayenin 'olağan' çekingenliği!

Bu koşulların bir sonucu olarak Kürt meselesi çalışan akademik nüfusun dikkate değer bir bölümü yurt dışında eğitim almış kişilerden oluşmuştur. Bu durum bir yandan Kürtler üzerine nitelikli çalışmalar yapılmasının önünü açmışsa da, bu araştırmaların Türkiye içinde yaygınlaşması sınırlı olarak sağlanabilmiş, bunların ülkedeki birkaç merkezi üniversite dışında esen ayrımcı rüzgârlara karşı sınırlı bir etkisi olmuştur. Kürtler üzerine yapılan araştırmalarda imzası bulunan akademisyenlerin eğitim aldıkları batılı üniversiteleri, bahsi geçen akademisyenlerin "*kökü dışarıda olduğu*" tartışmasına malzeme yapan iktidar sahipleri, özellikle kaynağı ülke dışından gelen projelere yönelik eleştirileri ile bu alanın ve alandan gelen çalışmaların meşruiyetini hırpalamakta başarılı olmuşlardır. Özellikle özel üniversitelerde yoğunlaşan Kürt araştırmaları, sermayenin olağan çekingenliği sonucu ya araştırmayı yapanların işini kaybetmesini beraberinde getirmiş ya da çoğunlukla, bu zaman zaman verimli olmuş ortamların bir bölümünün ömrünün kılınmasına neden olmuştur.

Kürtler üzerine yapılan incelemelerin çoğunun doğrudan doğruya etnik ayrımcılık ve benzeri eksenlerde yoğunlaşmak yerine, proje kaynağını sağlayanların iradeleri doğrultusunda uluslararası stratejik çözümlere kaydığı gözlenmektedir. Eldeki çalışmalardan, zorunlu yerinden edilme, sistemli öte-

kileştirme, çokkültürcülük, çatışma çözümlenmesi gibi bir bölümünün başlıklarında Kürt kelimesi yer almasa da, bunların pek çoğu bu alana önemli katkıda bulunmuştur.

İletişim kanalları ihtiyacı...

Kürtler üzerine yapılan araştırmaların Kürtlerin yaşadığı ülkeler arasındaki dağılımı yanında, Türkiye'de bu konuda çalışanlar arasındaki iletişimsizlik de akademik sürece rengini vermektedir. Bu durum konu üzerinde çalışanların bir araya geleceği konferansların desteklenmemesi ve sınırlı sayıdaki yerli akademik derginin varlığı ile bir arada düşünüldüğünde ortaya olumsuz bir tablo çıkmaktadır. Çözüm olarak, akademik değişim olanaklarının çoğalıp görünür hale getirilmesi, özellikle resmî ideolojiden daha çok etkilenmiş ve merkezi olmayan üniversitelerden gelen "yaşlı" ve resmî ideolojiyi sorgulamadan kabullenen akademisyenler ile gençler arasında iletişim kanallarının açılması, çok yararlı olacaktır. Bu türden ortamların yaratılmasına dair çabalar kimilerince anlamsız bulunsa da, bunlar gecikmiş aydınlanma fırsatları olarak ve bitmeyen bir iyimserlik içinde organize edilmeye çalışılmalıdır. Mesut Yeğen'in sözleriyle Türkiye'de Kürt meselesini "*çalışanlar ve çalışan gibi yapanlar*"ın varlığı dikkate alındığında, özellikle çalışır gibi yapanların da çalışanlar kategorisine katılması büyük önem kazanmaktadır.

Sonuç olarak, Kürtleri akademide olağan bir ilgi odağı haline getirmek, siyaset ve akademi alanında ortak olarak verilecek bir mücadelenin ve yoğun emeğin eseri olacaktır.

BAJARÊ KU QAŞO-MODERNÎZMÊ BÊHN JÊ ÇIKANDIYE

ŞÎRÎN DELAL

Medreseya İxlasiyeyê, Foto: D. Rêbiwar

Bi çavên bi meraq, bi dilê bi kelecana, gavên xwe yên pêşîn diavêjim ser vê axa zêrîn. Meraqeke ne ji kêfê ye. Dema ku mirovekî, zarokatiya xwe ji axa xwe ya rastîn dûr derbas kiribe, di rewşên wiha de hîseke pir ecêb pê re çêdibe. Jiyanekê bi salan li metropolan bi xewn û xeyalên wê axê derbas bibe û piştê ji bo lêkolînekê rêya wê ketibe ber bi wê axê, wê demê hûn bifikirin ços û peroşiya di çavên zîqmayî de çawa xwe dide der...

Piştî rêvîtiyêke dûr û bi zehmet a bi otobûsê, em digihîjin vir. Ev der warê Kurdan e, ev der warê Şeref Xan e û warekî kevnare ye ku diqîre û dibêje ez li vir im.

Ligel bêxwedîbûneke ku di her kuçeya wê de tê li nava çavên mirov dikeve jî ev bajar hê li ser xwe ye û ji bo serînetewandinê di berxwedaneke dijwar de ye. Wek ku we jî tehmîn kir, em qala Bedlîsê dikin helbet. Bedlîsa Şerefxan.

Piştî Deşta Mûşê ya bê ser û ber em digihîjin Norşînê ku pala xwe spartiyê çiyayên dost... Bîstek dîn ku em rasteke dorhêla wê gir û çiya ne li dû xwe dihêlin, di newalekê re otobûs xwe berî nava Bedlîsê dide. Wekî zarokê ku xwe spartibe hembêza dayika xwe, Bedlîsê jî di newalekê de xwe spartiyê hembêza çiyayên asê. Çiyayên mezin wekî bircên xwezayî, dor li bajêr girtine.

Warê Şerefxaniyan

Bedlîs ku bi dîroka xwe ya qedîm û bi taybetî jî bi Şerefxaniyan di hişê me de cihê xwe girtiye, bi qasî dîroka xwe, bi erdnîgariya xwe jî devereke gelek balkêş e. Dema ku mirov dikeve nava bajêr, piştî kelehê tiştê ku herî zêde bala mirov dikişîne û mirov ecêb dihêle; xaniyên wê yên pir-qatî ne ku li ser çem hatine çêkirin. Seranserî bajêr, çem di binê apartmanan re derbas dibe. Bi vê hêla xwe ve, herhal li cihanê Bedlîs ji kêm cihan e ku li ser çem xaniyên bi tapû hatine çêkirin. Ev aliyê Bedlîsê, sûretê berra yê modernîzma komara Tirkiyeyê bi awayekî gelek zelal û xweşik raberî mirov dike. Berî ku em li ser vê mijarê çend tiştan bibêjin, em pêşî qala Keleha Bedlîsê û çîroka avakirina wê bikin.

Hosteyê kelehê: Bedlîs

Keleha ku kevnaretiya bajêr dide dest, di dilê navêndê de cih digire. Keleh bi bilindbûna xwe, bi çiyayan re dikeve pêşbirkê. Dibêjin ku ew Keleha Bedlîsê bi daxwaza Îskenderê Mezin ji aliyê koleyekî bi navê Bedlîs ve hatiye çêkirin. Çîroka avakirina Keleha Bedlîsê, di pirtûka Evliya Çelebî de bi firehî tê vegotin. Di pirtûka xwe *Seyahatnameyê* de Evliya Çelebî çîroka avakirina kelehê wiha neqil dike: "Ey

xizmetkarê min ê xas! Ku tu dixwazî bibî xastirê xasan divê tu ji min re li wê derê keleheke wisa sexlem çêkî ku ez jî nekarim wê bi dest bixim.” Îskenderê Mezin, bi wê gotinê emîr dide koleyê xwe yê bi navê Bedlîs û keleh tê lêkirin.

Neliheviya duh û îro!

Îcar eger em mijara xwe vegerin, Bedlîsa ku bi keleh, mizgeft, xan, tirbe û xaniyên xwe yên dîrokî xwedî taybetiyeke muhîm e, ji ber avasaziya bêplan û çeloxarî îro bêhn jê çikiyaye. Ji bilî kelehê, gelek camî, xanî û avahî ji ber apartmanên ku ji serdema komarê heta îro hatine lêkirin di nava bajêr de winda bûne û heta ku mirov neçe li ber wan nesekine mirov ferq nake ku li wir cihên wiha tarîxî û muhîm hene. Bi taybetî jî plazayê qaşo nûjen li ber kelehê hatiye lêkirin ku yekcar bûye sedemê xirabbûna dîmena bajêr. Dîmenek wekî ku xençerek di dilê dîrokê de hatibe çikandin... Avahiyên dîrokî bi temamî di bin siya avahiyên nû de mane, ji dêwla bajarekî qedîm ê dîrokî dîmeneke çeloxarî û xirab li bajêr serdestiya xwe dide nişan.

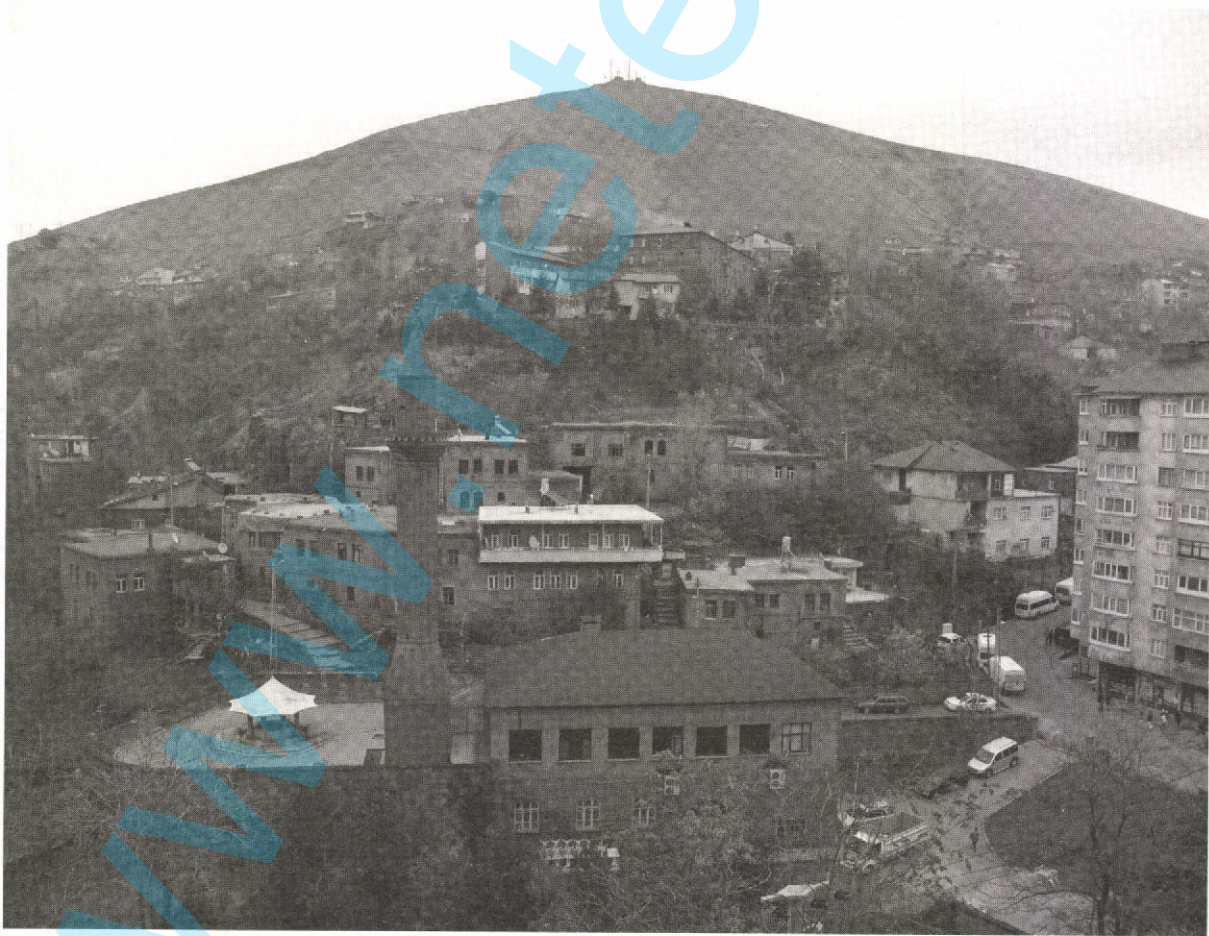
Ji ber rewşa coxrafî û bêplansazî bajar gelek tengjiye. Hemû kuçe û kolanên wê, wekî awêneya paşdemayîna bajêr in. Kifş e ku rewşa fizîkî ya bajêr te-

sîreke gelek neyênî li jiyana aborî jî dike. Ji ber ku li ser Rêya Hevrîşimê (Îpek Yolu) û Rêya Baharatê cih digire Bedlîs demekê ji aliyê bazirganiyê ve cihekî gelek stratejîk bûye. Hebûna gelek xan, kervansarayan jî ji ber vê ye.

Tiştêke din ku bala me dikişîne jî qirêjî û gemariya çemê Bedlîsê ye. Wekî ku me li jorê jî jê behs kir, Bedlîs bi çemê xwe yê ku li seranserî bajêr di binê xaniyan re derbas dibe, bajarekî gelek xweser e. Ew çemê ku di seranseriya dîrokê de jiyana li Bedlîsiyan xweşkiriye, îro ji ber çop û qirêjiya li dora xwe, dilê mirov dişewitîne.

Demekê navenda ilm û zanistê bû

Bedlîs, di dema Şerefxanan de, cihekî gelek pêşketî bûye, him jî aliyê zanistî ve him jî ji aliyê hunerî ve. Ji ber vê yekê, bêhtir em li dû şopa Şerefxaniyan in. Em diçin kuliye Şerefiyeyê, ev kuliye ji aliyê Şeref Xanê 4'em ve, di sedsala 16'an de hatiye çêkirin. Di nav wê de mizgeft, tirbe û îmaret hene. Li ser mizgeftê, nişaniyên Şeref Xanê Bedlîsî hene. Nişaniyên wekî hêstirên ku ji çavan dibarin... Ev nişanî him li ser minareyê û him jî li ser diwarên mizgeftê hene. Kuliye Şerefiyeyê, mirov jixweber derdixe rêvîtiya

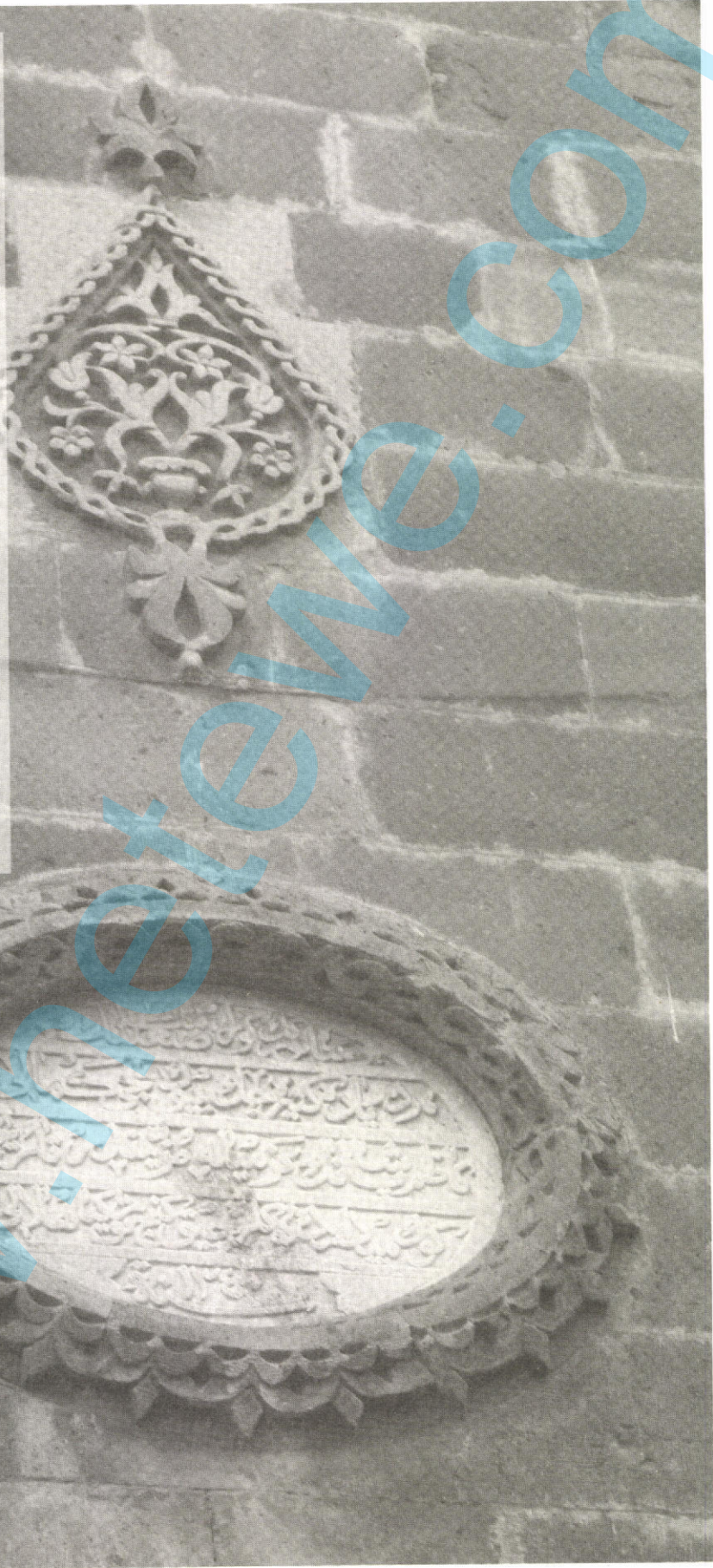

Li Bedlîsê dîmenekê giştî

dîrokê. Hemû Şerefxanî, yek bi yek têne bîr û bala mirov. Bi taybetî jî Şeref Xanê ku îro em bi saya wî hay ji dîroka xwe dibin...

Yek ji van cihên ku em lê dibin mêvanê Şerefxaniyan jî Medreseya Îxlasîyeyê ye. Ev Medrese jî ji hêla Şerefxaniyan ve, ji aliyê Şeref Xanê 5'em ve hatiye çêkirin. Medreseya Îxlasîyeyê di dema ku hatiye çêkirin de cihê ilm û zanistiye bûye. Di hewşa medreseyê de tirbeyên kesên ji malbata Şeref Xanan hene. Him Mizgefta Şerefîyeyê him jî Medreseya Îxlasîyeyê ji aliyê xeml û xweşikahiyê ve cihên gelek giring in.

Bedlîs, hem bi gelek mekanên xwe yên dîrokî yên li navenda bajêr, hem jî bi navçeyên xwe yên wekî Tetwan, Xelat û Nemrûdê xwe yê biçûk û gola xwe ya kraterî, hêjayî ger û lêkolînê ye. Bi taybetî jî hêla dîrokî û dîroka hunerê ve... Bi hêviya ev kurte-nivîsa me jî ji xebatên wiha re bibe wesîle...

Detay, xeml û nivîsa li ser minareya Mizgefta Gokmeydani

bahman ghobadi ile 'gergedan mevsimi' üzerine...

'KÜRT SİNEMASI DA BENİM GİBİ SÜRGÜNDE'

Röportaj: DR. SUNCEM KOÇER

19 Kasım günü elektronik posta kutuma düşen not, Kürt yönetmen Bahman Ghobadi'nin erkek kardeşinin İran'da tutuklandığı ve kendisinden günlerdir haber alınmadığı bilgisini aktarıyordu. Bahman Ghobadi mesaja ilintili mektubunda, temizlik malzemeleri satan küçük bir dükkân işleten ve sinemaya ilgi duyan kardeşi Behruz'un, evin tek geçim kaynağı olduğunu söylüyor, İran hükümetinin siyasetle hiçbir ilgisi olmayan genç adamı bir an önce serbest bırakmasını istiyordu. Ghobadi'nin asistanı tarafından yaygınlaştırılması amacıyla gönderilen mesaj, yönetmenle yakın zamanda yeni filmi Gergedan Mevsimi üzerine yaptığımız röportajın duygusunu yeniden bıraktı omuzlarıma. Gergedan Mevsimi otuz yıl sonra hapisten çıkınca, ülkeyi terk eden eşi ve çocuklarını bulmak için İstanbul'a gelen siyasi mahkûm şair Sahel'in hikâyesini anlatıyor. İMC TV Öteki Sinema programında 10 Kasım'da yayınlanan röportajda*, ruh haline çok yakın hissettiği Gergedan Mevsimi'ni Türkiye'de sürgünde ölmek için çektiğini söyleyen Ghobadi'nin yüzünden gurbetin, sessizliğin ve ölümün kesif duygusu yansıyor...

Yeni filminiz Gergedan Mevsimi nasıl ortaya çıktı?

Üç dört yıl önce İran'dan çıktığımda belli bir süre Berlin'de, New York'ta kaldım. Gurbetteydim. Son olarak da İstanbul'a geldim. Çünkü İstanbul hem İran'a yakın hem de Kürdistan'a yakın. Burada arkadaşlarım vardı. Sonra üzerimde bir baskı olduğunu hissettim ve düşündüm ki bir an önce film yapmalıyım. Çünkü film yapmazsam o zaman ölebilirim. Bir sanatçı bir an önce sanatını icra etmeli, etmezse o zaman ölür. Birkaç arkadaşı aradım, yardımlarını istedim. Küçük bir film yapacağımı söyledim. Benim fikrim şuydu: Bir film yapayım, bana ilaç olsun, beni iyileştirsin. Bu filmim diğerlerinden farklı. Bir sessizliği var. Bu sessizlik gurbet yüzündendir. Burada hayatıma bir sessizlik hâkim, Kürdistan'daki ya

da İran'daki gibi değil. Bu sessizlik, benim için bir hastalık haline geldi. Sonra öyle bir an geldi ki o sessizliği çıkarıp filme yerleştirdim. Gergedan Mevsimi, bir şekilde bana derman oldu. Öyle bir duruma gelmişim ki kendi içimde kayboluyordum. Bu filmim, diğerlerinden daha yakın bana. Bütün fikirlerim, duygularım bu filmin içinde. Bir şairin hayatını alıp sinema yapmak istedim. Klasik bir film değil, bir sinema-şiir yaptım ve içindeki bütün duygularım hayatımdan geldi. İran'dan ayrılınca hayatım parça parça olmuştu. Önce Almanya'ya, oradan New York'a gittim. Hayatımın parça parça oluşu filme yansdı. İstedim ki kişisel bir film yapayım, hayatımı koyayım bu filme. Bu film hayatımın parçaları gibidir.

Gurbette film çekmek zor diyorsunuz. Yeni işbirliklerine, verimli ortaklıklara da fırsat yaratıyor diyebilir miyiz?

* Soranice'den çeviri: Çekdar Erkiran

Hayır. Düşünün ki beyniniz hasta, bedeniniz hasta, ruhunuz hasta. Film çekemiyorsunuz. Bu belgesel gibi değil, büyük bir ekip gerekiyor. Ben Yılmaz (Erdoğan) gibi, Monica (Belluci) gibi oyuncularını oynamayı düşünmüyordum. İstanbul'a geldim ve baktım ki bütçem çok düşük. Düşündüm ki Beren (Saat), Yılmaz, diğerleri olursa sponsor bulmam daha kolay olur ve iyi bir film yapabilirim. Benim en büyük hedefim bir film yapmaktı. İzleyiciyi düşünmüyordum hiç. Bu gurbette bu baskıyla ölmek istemedim. Bunun için de film yapmak istedim. Bu film kahramanının hayatı benim hayatım gibiydi...

Yurtsuz bir film çekmek...

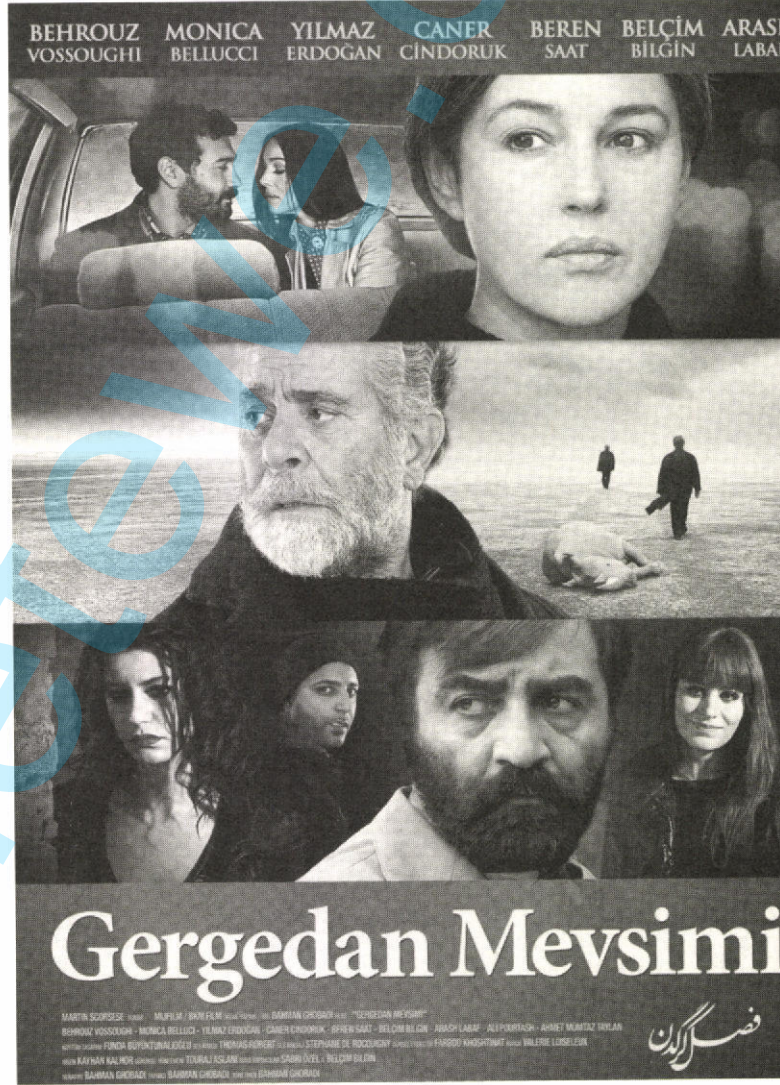
Behruz gurbette, Sahel gurbette, Bahman gurbette. Gergedan Mevsimi de gurbette o zaman. Bu film kendini tam olarak nereye ait hissediyor?

Doğrusunu isterseniz, Gergedan Mevsimi ülkesiz bir filmidir. Ben nasıl ülkesizsem, vatansızsam, o da vatansızdır. Bu film benim, Sahel'in ve Behruz'un vatansız olduğu gibi, vatansızdır. Bu filmde Türkî bir hava yoktur bakarsanız. Bu film İran filmlerine benzemiyor. Kürt filmlerine de benzemiyor. Bir yabancıklık var ve ben o yabancılığın duygularında nasıl oluştuğunu, filme nasıl geçtiğini bilmiyorum. Biliyorum ki bu film bana çok yakın. Benim ruhumun ve vücudumun filme aktarılan bir kopyası gibi.

Örneğin, filmin jeneriğinde yazmıştık. Irak Kürdistanı ve Türkiye diye. Ama maalesef Türkiye'deki kopyaların jeneriğinden "Irak Kürdistanı" ismi silinmiş durumda. Ben bundan çok rahatsızım. Çünkü Irak Kürdistanı diye bir yer vardır. Türkiye ve Irak Kürdistanı arasında ticari ilişkiler var. Ama bir şekilde Irak Kürdistanı'nın ismi silinmiş. Anlıyorum ki burada da özgürlük yok. Şu anda sizinle Kürtçe konuşuyorum. İstanbul benim ikinci ülkem gibi. Burada kendimi rahat hissediyorum, arkadaşlarım var, Türk Kürt arkadaşlarım var. Burayı yeksan görüyorum. Ama istiyorum ki hükümet de, sistem de beni yeksan olarak görsün, kimliğimle kabul etsin. Irak Kürdistanı bana destek olduğu için, onların isminin de jenerikte olması gerekiyordu. Ben bu filmi hangi ülke adına düşünüyem, bilmiyorum. Hiçbir ülkenin parçası değilim gibi hissediyorum. Üzerimdeki hep bir yabancıklık, bir gurbet duygusu var. Bugün İstanbul'dayım ama bir hafta sonra New York'a gidiyorum, sonra Paris'e gideceğim. Sonra Van'da bir projem var ama belki de onu değiştiririm. Hep gurbetteyim.

Kürtler Kürtçe filmler çekmeliler

Yıllar önce bir röportajınızda şöyle bir şey demiştiniz: "Kürtler sürekli hareket halinde olan bir halk. Dolayısıyla hareketin sanatı sinema onların hikâyelerini resmetmek için çok uygun bir mecra." Siz Kürt sinemasıyla ilgili her diyalogda ismine referans verilen birisiniz. Kürt sinemasının bugünkü durumunu nasıl görüyorsunuz? Sizin Cannes'dan ödül aldığınız ve pek çok kimseye ilham verdiğiniz ilk filminizden bu yana Kürt sineması ne durumda?*

Kürt sineması şu anda öyle mazlum ki, bir Kürt yönetmen sürgündedir. Ben Kürdüm ve neden sürgünde olmak zorundayım? Neden Kürt sinemasını temsil ediyorsam, eğer ki Cannes'da ödül almışsam nasıl oluyor da pis bir hükümet beni İran'dan kovabiliyor? Böyle bakınca ben Kürt sinemasının bir aynası gibiyim. Yaşadıklarım Kürt sinemasının bir örneği. Bizim hayatımızda adaletsizlik var, acı var. Bunların

* Chris Kutchera'nın Ghobadi ile röportajı, 2003 http://www.chris-kutchera.com/A/bahman_ghobadi.htm

hepsi doğal olarak Kürt sinemasında da var. Kürt sinemasında gurbet, sıla var. Bu dilde konuşan kırk beş milyon insan var. Kürtler kendi dillerinde, kendi hikâyelerini anlatacak filmler çekmeliler. Tabii ki benim Türk diline, Fars diline saygım var. Ama onların da benim dilime saygı göstermesi gerekiyor. Şu anda bir mülteciyim. Bir Kürt olarak buraya geldim ve bu filmi de Farsça ve Türkçe yapmak zorunda kaldım. Türk sinemasının zaten pek çok yönetmeni vardır. Ben niye Türkçe film yapayım? Ama kaç tane Kürt yönetmen var? Neden Kürt yönetmenler kendi dillerinde, Kürtçe film yapmasınlar? Bu filmde Kürtçe diyaloglar olsun istedim, ama yapma dediler beni korkuttular... Şu anda önümüzdeki yıl Van'da çekeceğim başka bir projem var. Kürt ve Türk aktörlerin oynayacağı, dilinin yüzde seksen oranında Kürtçe olacağı Van depremiyle ilgili bir film. Bakalım, halkın, hükümetin, buradakilerin reaksiyonları o zaman ne olacak.

Gergedan Mevsimi'ni izleyip salondan çıkan seyirci pek çok duygunun omuzlarına bindiğini hissediyor. Umut, öfke, kırgınlık, aşk, tutku ve dahası... Bahman Ghobadi bu filme yeniden baktığında hangi duygu ağır basıyor, hangi duygu onu esir alıyor?

Filmdeki yoğun duygular, filme konu olan gurbeteki Kürt şairinden dolayı öyledir. Örneğin bir sahnede kaplumbağalar yağıyor, ya da başka sürrealist bir sahnede gergedanlar görüyorsunuz. Ben o şairin şiirini sinema diline çevirdim bir bakıma. Bunlar şairin şiirlerinde belki başka şeyler çağırıyordu ama şu anda benim hayatım paramparça olduğu için böyle yansıdı. Ben şu anda sessizliğe gömülmüş durumda-

yım. Yerimde oturuyorum, hiçbir şey yapmıyorum, spor vs. yapıyorum ama aslında hiçbir şey yapmıyorum. Ve bütün bunlar benim hayatıma akmış durumda, yalnızlık, yaşlılık, umut, her şey... Bunlar filmime de girmiş, yansımış durumda. Filmde her duygu var benim için. Sonunda da biraz ümit var. Ki zaten ümit olmazsa hayatın sonu gelmiş demektir. Filmin sonu aynı benim hayatım gibi. Bakıyorum ki uzakta, karanlık hayatım içinde küçük, beyaz bir nokta var. Seyirciye bu benim hayatımdır, bunu söylemek istedim diyemem, bu çok anlamsız. Ama filmin son iki sahnesinde, Sahel dışarı çıkıyor, sigara içiyor, uzun uzun çöle bakıyor. Sahel'in hisleri benim hâletiruhiyemdir. Bakıyorum ki, şu anda benim siyah giysilerimde bile, saatimin

inde bir beyazlık var. Görüyorum ki bütün bu karanlık hayatın içinde beyaz bir nokta var. Gurbette bu tür şeyler üzerinde düşünmek, bunlarla savaşmak, eğer ki bir yönetmensen, zordur. Eğer şairsen yapabilirsin. Büyük şiirler yazabilirsin. Eğer yazarsan, büyük öyküler yazabilirsin. Müzisyensen müzik yapabilirsin. Ama sinemada ekibe ihtiyaç var. Yani sanat, ticaret, her şey birbirine giriyor. Ve bu da bugün buraya gelirken siyah giyinmeme neden oldu. Çünkü hayatımda karanlığın olduğunu anlatmak istiyorum. Onu nasıl beyaza dönürebilirim, arıyorum.

Bu filminizde seyirci diğer filmlerinizde ağır basan mizah ve müzikten de yoksun kaldı aslında.

Tahran'da, İran'da aktif bir yönetmen olarak, yorulmayan biri olarak meşhurum. Bir arkadaşım vardı mesela, her gün arardı, ofise gelirdi ve on dakika benimle konuş bana enerji lazım derdi. Ama gurbete geldiğimde bakıyorum ki hiçbir şeyim yok. İran'da o kadar enerjiktim ki, film yapmadan duramazdım. Böyle tanınırdım. Nasıl anlatayım bilmiyorum. Düşün ki bir Türk yönetmen İran'a, Kürdistan'a, başka bir yere gidiyor. Onun orada film yapması mümkün mü? O zamanlar ben çok aktiftim. On yedi günde bir film çektim. Bütün sokakları, insanları tanıyordum. Buraya geldiğimde ise, Yılmaz'ı tanıımıyordum Beren'i tanıımıyordum Mümtaz'ı tanıımıyordum. Arkadaşlarımla ortak dilim yok. Onlarla birlikte beş saat oturup ortak bir nokta hakkında konuşmıyorum. İran kedileri gibi hissediyorum. Bazen Yılmazlar beni ayda bir davet ediyorlar. Ama birlikte geçirdiği-

miz üç saatten ikisinde sessizim. Çünkü onlar Türkçe konuşuyorlar. Ben de sessiz oturuyorum.

Sınırlarda yaşamak, sınırlardan ev yapmak...

Filmden Sahel'in bir şiiri aklında kaldı, Mina'nın ağzından: "Ancak sınırdan yaşayanlar kendi topraklarını yaparlar..." Çok umutkâr bir dize...

Filmde olan şiirleri İranlı bir kız yazmış. Ben Kamangar'ın öyküsünü okudum ve o kızı anlattım, filmi izlettim ve bu şiir filmin içine girdi. O şair kız, o filmde o şiiri düşündü ve benim hayatımın nasıl olduğunu iyi biliyor. Benim hayatım hep sınırlardadır. Şu anda sizle konuşurken bile yarın nerede olacağımı bilmiyorum. Burada mı yaşıyorum, yoksa Almanya'da mı Amerika'da mı? O kız, şiiri benim hayatımdan ilham alarak yazmış. Düşün ki eviniz sınırın üzerinde. Benim ülkem de bir sınır ülkesiydi. Çocukken, doğduğumdan beri savaş gördüm, İran devrimini gördüm. Sekiz yıl İran-İrak savaşını gördüm. İran hükümetinin Kürtlere karşı gaddarca davranışlarını gördüm. Benim her şeyim sınır üzerindeydi. Köy köy, şehir şehir, kırk üç yıldır sınırlarla yaşıyorum. O kız gibi ben de bir gün kendime bir ev yapmayı, kendi içimde bir vatan yapmayı hayal ediyorum. Vatan öyle bir şey ki hükümet karşıtlığıyla ondan ayrılmaz. Benim sorunum o değil. Benim sorunum Türkiye'de bir Kürt olarak örneğin bana saygıyla bakılsın. Nasıl ki Türklere ya da İran'da Farslara saygıyla bakılıyor, Kürtlere de saygıyla bakılsın. Eğer benim ülkem İran idiye neden kovuldum? Bu da bir senaryo konusu, bir Kürdüm, yönetmenlik yapıyorum. Beni kovuyorsa demek ki İran benim ülkem değil. Irak Kürdistanı'na gittiğimde vize lazım mesela. Orada ikamet almam gerekiyor, vizemi uzatmam gerekiyor. Suriye'ye gidemiyorum çünkü Beşar Esad bizi öldürüyor. Benim ülkem neresi o zaman? Bu bir trajedi. Kaç defa doğarsınız? Nerede yaşamam gerekiyor? Siz söyleyin, nerede yaşayayım?

Bu ruh halinizin kim tarafından duyulmasını istiyorsunuz? Filmlerinizi kime ulaşım istiyorsunuz, hangi seyirciye?

Bu filmi seyirci izlesin diye yapmadım. Bu filmi ölmek için yaptım. Ben de bilmiyordum ne yapacağımı. Hiç kimseye, Yılmaz'a, Monica'ya ne yapacağımı söylemedim. Onlar da bilmiyorlardı. Saygı gösterdiler. Eğer izleyici için yapsaydım, çok farklı bir film yapardım. O zaman komedi olurdu, aşk olurdu. Beren Saat, Monica daha çok olurdu. Başka bir film yapardım. Ama istedim ki insani bir fikir için yapalım. Yılmaz artık önceki Yılmaz değil, Beren artık sadece bir dizi oyuncusu değil. Bahman da aynı değil. Bütün bu insanların filmde sonra farklı yönleri var. Hepimiz insani bir fikir için çalıştık. Bütün insanlar görsün istiyorum, gurbette bir Kürt yirmi yedi yıl boyunca hapisshanede kalmış ve ailesi onun hapisshanede olduğunu bilmiyor. Onlar onu ölü bilmiş. İstedim ki insanlar bu konuyu görsünler. Düşündüm ki Yılmaz, Monica, Beren hepsi filmde olsunlar ve böylece Türkiye'de film izlensin, insanları sinema salonlarına çekerim. Fransa'da, İtalya'da iki üç milyon izleyiciye bu konuyu anlatayım istedim. Hollywood gibi bir sinema çekebilirdim ama o benim sinemam değil, en azından şu anda.

Filmin sonunda Mina ve çocukları gidiyor. Nereye gidiyorlar?

Mina'nın kızı bir yerde bize Avrupa'ya gitmek için para lazım diye ağlıyor. Bunu sadece bir kere söylüyor. Ama izleyicinin filmin sonunda onu hatırlaması gerekiyor. Önemli değil nereye gittikleri. Sadece gittikleri önemli. O gemi, o atmosfer bir yere gittiklerini söylüyor. Bu Avrupa da olabilir, başka bir yer de olabilir. Görüyoruz ki hayatları sarsılmış, İran'dan buraya gelmişler. Benim ülkem nasıl ki belli değilse, onların ülkeleri de belli değil. Örneğin ben önümüzdeki hafta nerede uyuyacağımı bilmiyorum. Onların da sabit bir yerleri yok. Sadece gitmek istiyorlar... ✨

Gergedan Mevsimi'nden...

ŞAIRÊ MEZIN NALÎ Û 'KERÊ WÎ'

PERWÎZ CÎHANÎ

Soranî yek ji zaravayên kurdî yên şîrîn û zengîn e. Edebiyata soranî ya nivîskî bi helbestên hozanê navdar Nalî dest pê dibe. Wate Nalî yekemîn kes e ku bi zaravayê soranî helbest vehûnaye. Navê wî Xidir e, kurrê Ehmedê Şaweysê Alî Begê Mikayîlî ye. Nalî di sala 1797'ê Zayînî de, li gundê Xakûxolê ku gundekî li deşta Şarezorê ye, hatiye dinê.

Wekî hemû kesên serdema xwe li medreseyên Kurdistanê dest bi xwendin û nivîsînê dike. Di medreseyan de ziman û edeba erebî fêr dibe. Mideyekê jî li bajarê Senendecê (Sineyê) dimîne û li wir jî bi edeb û zimanê farsî re nasîyar dibe.

Nalî hevdemê hozana kurd Mestûreya Erdelanî ye û li bajarê Sineyê ew dîtiye û helbesteke dûr û dirêj, lê zengîn û rengîn li dijî wê nivîsiye. Nalî li dû re ji Sineyê dizivire Silêmaniyê.

Nalî li dirêjaya jiyana xwe de, gelek derdeserî û ewaretî dîtiye. Çûye Şam û Hicazê û çûye ziyareta Hecê, li dû re çûye Stenbolê û di sala 1855'an de li Stenbolê wefat kiriye û gorina wî ya pîroz niha li Stenbolê ye.

Dîwana Nalî

Dîwana Nalî ku ji zêdeyî 140 xezel û qesîdeyan pêk tê, ta niha çendîn caran li Silêmanî û Êrmiyeyê bi şirove û pêşgotinên Mela Ebulkerîmê Muderrîs, Muhemedê Mela Kerîm, Fatihê Ebdulkerîm û Mamosta Hêmin Mukriyanî hatiye weşandinê.

Taybetmendiya Dîwana Nalî ne tenê ew e ku yekemîn dîwana zaravayê soranî ye, belkû taybetmendiya wê ew e ku yek ji zengîntirîn û rengîntirîn dîwanên kilasîk ên kurdî ye ku mişt e ji cuwankariyên toreyî (Bedî' û belaxe). Di seranserê dîwana wî de, hîç malîkek ji helbestên wî bêyî cuwankariyên toreyî tune. Zanîn û agadariya wî ji zimanên kurdî, farsî, tirkî û erebî wa lê kiriye ku dîwana wî mişt e ji peyv û biwêjên zor giran ên toreyî û cuwankariyên bedew. Dîwana wî bûye deryayek ji biwêj û cuwankariyan ku karê her kesî nîne bêyî melevaniya toreyî ji nav wê deryaya bê ser û bin derkeve.

Li ser kerê xwe helbest nivîsî ye!

Helbestên wî hemû jî zengîn in. Lê di nav dîwana wî de, du helbestên wî ketine ser zaran. Yek helbesta ku li dijî Mestûre Xanima Erdelanî nivîsiye, ya dî jî helbesta ku li ser kerê xwe nivîsiye di nav kurdan de deng vedane. Mamosta Hêmin Mukriyanî dema ku li weşangeha Sellahedîne Eyûbî ya li Êrmiyeyê, li ser Dîwana Nalî dixebitî, digot xwezî kerekî min

jî yê wekî kerê Nalî hebûya. Mebesta wî jî ew bû ku hem helbesteke wisan xweş binivîsiya û hem jî hema kerekî wî wisan şairane hebûya. Ev helbesta wisan bi nav û bang e ku Partiya Keran ya Kurdistanê, ew li jêr sembola partiya xwe ku peykerê kerekî ye, nivîsiîne.

Ez ê li vir helbesta kerê Hezretê Nalî bi soranî binivîsim û li dû re peyvên wê yên giran şîrove bikim, hêvîdar im, ku ev helbesta bibe dergehekî ji bo kesên ku dixwazin Dîwana Nalî bixwînin. ✨

*Hey kerêkim bû çu peyker, teykerî hewraz û lêj
Sîne pan û mûçe kurt û şane berz û giwêy dirêj*

*Binzik û cebhet sipî, kilk û ser û damen siya
Yeketaz û sêbîrr û dûbad û şeşdang û dirêj*

*Kelle wek cerrey şerrabî pîrr nîşat û terrdemax
Şêrî nerr, ahûyî berr, gurgî sefer, qemçîneçêj*

*Mil 'elem, şîrînqelem, ahûşikem, meymûnqedem
Simxîrr û kilkêstîrr û menzîlbîrr û areqnerrêj*

*Zerq û zerraqî wekû xakîster, emma bêxubar
Berq û berraqî wekû pîroze, lakîn bêkîrrêj*

*Sim wekû yeşm û le peşm û tûkî pê da sernigûn
Çaw wekû bîcade ya dû şewçîraxî şuilerêj*

*Giwêdirêjê bar û kurtanberz û palanîbezîn
Çust û wuryatîr le giwêkurtanî palanî û gêj*

*Qaniî babî reza, razî be pûş û dirrk û dal
Salîkî sebr û tehemmul, burdebar û hîçnebêj*

*Aqilê bû nawî kerb û, qatîî rêgey sefer
Xoşsilûktîr bû le sed wêldaşî herze û gêj û wêj*

*Saimuddehrî be roj, emma berojûy bēniyyet
Qaimulleylî silûk, emma silûkî bēniwêj*

*Çende pê m xoş bû zubanî halî deygut "Naliya"
Her du heywanîn, eto gwêkurt û emînîş giwêdirêj*

elem: perçem, ala, bayraq, mil'elem: gerden wekî alayekê bilind

ahûşikem: zikxezal, navtengzirav

ahû: xezal

areqnerrêj: xûyînerrêj, kes yan heywanê ku di karê zor da xûyî nede û zû neweste.

bab: dergeh

berojû: birojî, rojîgir

berr: çol, biyaban

berraq: çilvilok, birqonek

berz: bilind

bêkîrrêj: bêqîrêj, paqîj

bêxubar: bêgemar, bêtoz

bîcade: karîbar, yaqût

burdebar: berbihêr, barbir, mutehemil

cebhê: enî, nav çavan

çust: çabûk, çalak, jêhatî

damen: dehmen, daw

deygut: digot

dûbad: tund û bi lez,

emînîş: ez jî

eto: tu

giwêdirêj: guhdirêj

giwêkurtan: yên guhkurt, mebest jê mirov e

gwêkurt: guhkurt

herze: tolaz û serserî

kerêkim: kerekî min

kilk: dêl, dûvik, dûlik

kilkêstîrr: dêlhêstîr, dûlikhêstîr

kurtanberz: kurtanbilind, hesp û hêstîr

lakîn: lê, emma

le: li, ji

lêj: serberjêr

menzîlbîrr: rêpîv, kes yan heywanê ku di rê da zû

biçe û rêkê bibirre

meymûnqedem: pîrozqedem, pêpalpîro

mil: uskur, gerden

mûçe: pêpik

Naliya: hey Naliyo

nerr: nêr

nîşat: xweşî

palanî: hespê bi palan

palanîbezîn: hespşikên

peşm: hirî, tûk

peyker: heykel

qaimulleylî: kesê ku şev ranazên

qemçîneçêj: qamçînexor, hesp yan dusimên ku beza

ne û nahêlin qamçî li wan keve

saimuddehr: kesê ku herdem bi rojî be

salîk: rehrewê rêka terîqetê, sofî, arîf

sernigûn: sernixûn, serberjêrbûyî

sêbîrr: sêsalî

silûk: rêka terîqetê, rê û rêbazên terîqetê

sîne: sing

siya: siyah, reş

şane: navmil

şeşdang: bitew, kamil, bêkêmasî

şîrînqelem: qelemên nigan yên xweşik, Nalî çîpên

kerê xwe wekandîye qelemên xweşik û ciwan

şuilerêj: alavrêj, agirreşîn

terrdemax: bihal, demsaz, keyfoxş

teyker: pîver, rêpîver, çûnfoxş

wêldaş: yoldaş, heval

wurya: wirya, hişyar

xakîster: xwelî, argûn

xoş: xweş

yeketaz: yekbez, kes yan heywanê ku kes di bezê de

pê re nagihîje

yeşm: kevîrekî giranbuha ye

zerq: hêşîn, kew

zuban: zîman

ZORUNLU ASİMİLASYONDAN GÖNÜLLÜ ASİMİLASYONA (MI?)

DOÇ. DR. ABDULLAH KIRAN

Öncelikle küçük bir tespitle başlamak istiyorum: Türkler bölünme fobisinden, Kürtler asimile olma korkusundan kurtulmadıkça bu ülkede barış ve huzurun tesis edilebileceğine inanmıyorum. Peki, bu korkularımızdan kurtulmanın ya da bu korkularımızla baş etmenin çaresi nedir? Sağa sola yalpalamadan, farklı bahanelerin arkasında gizlenmeden bu fobi ve korkularımızla cesurca yüzleşmek. Bizler bu cesareti göstermedikçe, korkularımız hayatımıza rehber olacak ve hayatımızı giderek daha çok zehirleyecektir.

Önce Türklerin bölünme fobisinden başlayalım. Bugünkü koşullarda, kanımca ne Kürt halkının çoğunluğu ne uluslararası dengeler 'Türkiye'nin bölünmesine' taraftar değil. Türkiye bir yana, yıllardır *de facto* bir bağımsızlık yaşayan Irak Kürtleri bile, Şii ve Sünniler ayrılmadıkça "oyunbozanlık" yapmayacak-

lardır. Bu anlamıyla, Türklerdeki bölünme fobisinin çok da yerinde olduğunu düşünmüyorum.

Peki, Kürtlerin asimile olma korkusu? Milyonlarca Kürdün tek kelime Kürtçe bilmediği gerçeği göz önüne alındığında, Kürtlerin asimile olma korkusunun yersiz olduğu söylenemez. TRT 6 vb olumlu adımlara rağmen Türkiye'deki Kürt toplumunun önündeki en büyük tehlike asimile olma gerçeğidir. Başbakanın asimilasyonu bir insanlık suçu olarak görmesi ve inkâr politikalarının geçmişte kaldığı yönündeki açıklamalarına rağmen, Kürtçe eğitimde ve kamusal alanda kullanılmadıkça Kürtlerin asimilasyon süreci devam edecektir. Asimilasyon bazında, dün ve bugün arasındaki tek fark şudur: Kürtler geçmişte zorunlu asimilasyona tabii tutulurken bugün gönüllü asimilasyona maruz kalmaktadır.

'Medeniyet dili' paradigması!

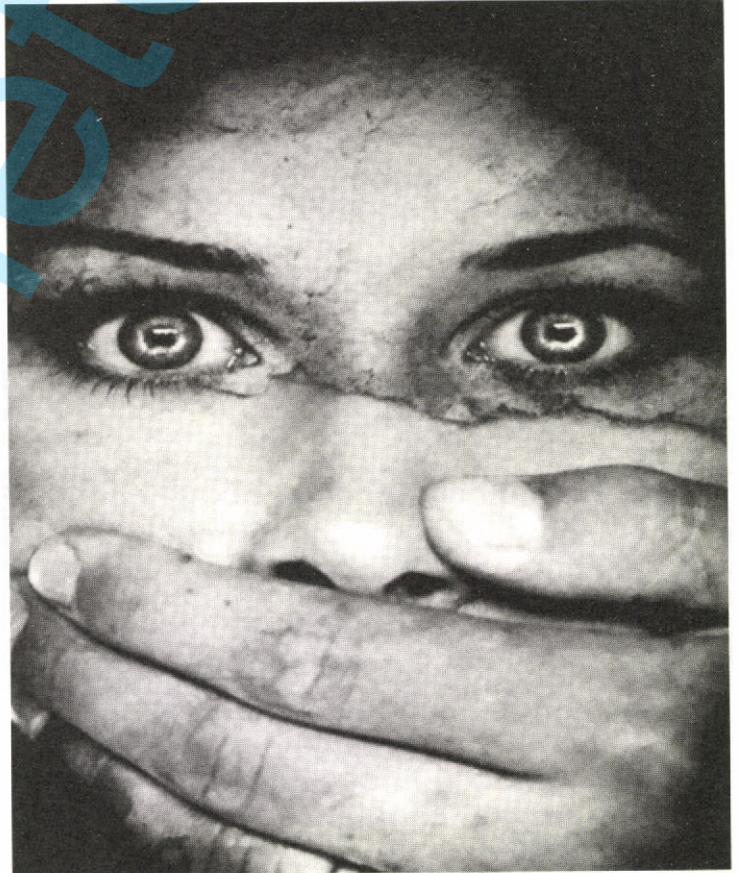
Hepimiz Türkiye'de hükûmet kurmakla iktidar olmanın farklı şeyler olduğunu biliyoruz. Bu durum son bir-iki yıla kadar bu şekilde devam etti. Cumhuriyet tarihi boyunca, gelmiş-geçmiş bütün hükûmetlerden iktidar olma şansını yakalayabilmiş yegâne hükûmet, AKP hükûmetidir. Ancak hükûmet görevlilerinin, Kürt sorununun çözümünde anahtar rolü oynayan Kürtçenin gelecekteki statüsüne yönelik açıklamaları pek de umut verici değil. 4 Şubat 2012'de CNN Türk'te yayınlanan "Neler Oluyor?" programına katılan Başbakan Yardımcısı ve Hükûmet sözcüsü Bülent Arınç, Kürtçe eğitimle ilgili bir soruya şöyle cevap vermişti: "Şartlar el verirse Kürtçe sadece seçmeli ders olabilir. Yoksa ilköğretimden üniversiteye kadar Kürtçe bir eğitim yapılması mümkün değildir. Kürtçe anadilde eğitimin önünde anayasal engel var. İkincisi, anayasal bir engel olmazsa, Kürtçe bir eğitimin kaliteli bir eğitim olabileceğine inanıyor musunuz? Bir medeniyet dilimidir Kürtçe? Böyle anadilde eğitimi düşünmüyoruz. Anadilde eğitimin Türkçe olması hem beraberlik sağlıyor hem Türkçe bir medeniyet dilidir..."

Sayın Arınç'ı yıllardan beridir takip eder ve beyanatlarını son derece önemserim. Kendisini ve AKP içinde ona benzer düşünenleri Kürt meselesinin çözümü açısından da bir umut olarak gördüğümü söylemek durumundayım. Bu sözlerinden daha bir ay öncesinde "Kürtlere tüm haklarının verileceğini" ilan eden sayın Arınç'ın Kürtçe için "Bir medeniyet dili midir?" diye sorması ve anadilde Kürtçe eğitim yapılmayacağını dile getirmesi, iktidarın demokratik açılım çerçevesinde Kürt meselesine kalıcı bir çözüm bulma çabasının, kafalardaki kimi "sınırlara" toslayacağı endişesini uyandırmıştır. Kürtçeyi bir medeniyet dili olarak algılamamak, Kürtlerin Türkleşerek medenileşebileceği paradigmasını savunan Kemalist elit ile aynı paralelde düşünmek anlamına gelir. Kürt sorununa bu iflas etmiş paradigmanın farklı versiyonları çerçevesinde çözüm aramak, çözümsüzlükte ısrar etmekten başka bir anlam ifade etmez. Bir halkın, bir toplumun medeniyet ile bağı, anadilde gerçekleştirdiği eğitim ile sağlamır. Bir halkın ana dilinde eğitim ile bağlarını kesmek, o halkın medeniyet ile bağlarını koparmak ile eş anlamlıdır. Bu anlamıyla Kürt meselesinin çözümü, Kürtlerin medeniyet ile bağlarını yeniden kurmaktan geçer.

Mezopotamya medeniyeti dünyanın ilk ana medeniyetlerinden biri olarak ka-

bul edilmektedir. Eğer bir medeniyet hareket ediyor, geçmişten geleceğe doğru akıp göller oluşturuyorsa onu 'ana medeniyeti' (mainstream civilization) olarak tanımlayabiliriz. Ana medeniyetler asla durağan değil; kıpırdar, hareket eder, gelişir, göl ve nehirler oluşturarak denizlere doğru akarlar. Ünlü düşünür Herakleitos, "Her şey hareket halindedir" diyordu. Aynı şekilde ana medeniyetler de hareket ederler. Kürtler; Sümerler ile başlayıp Babil, Asur, Med ve Persler ile devam eden Mezopotamya medeniyetinin ilk kurucuları değil, ancak her zaman çok önemli bir bileşenleridir. Bilinen tarihleri boyunca her zaman bu medeniyet havzasında yaşadılar. Kürtlerin Mezopotamyalı kimliği hep süregeldi. Ana Mezopotamya medeniyeti sürekli dışarıdan gelen barbar saldırılarına maruz kaldı. Kürtler de Mezopotamya medeniyetine yönelik bütün saldırılardan fazlasıyla nasiplerini aldı. Kürt şairi Cizîrî'nin de dizlerinde ifadesini bulan Moğol saldırılarını hatırlayalım. Buna rağmen her koşulda varlıklarını devam ettirdiler. Mezopotamya medeniyet havzasının değişmez müdavimleri oldular.

Kürt dili, Aramice gibi Mezopotamya medeniyet havzasının *lingua-frankası* olamadı; ancak en uzun soluklu kadim dillerinden biri olmayı başardı. MÖ ilk bin yılda ve MS ilk bin yılda, havzanın *Lingua-Frankası* Aramice idi. Öyle ki, Pers İmparatorluğu'nun resmî

dili Aramice idi. Hazreti İsa bile Aramice konuşurdu ve büyük bir olasılıkla Hz Muhammed de Aramice bilirdi. İslamiyet'in bölgede egemen olmaya başlamasıyla Aramice yavaş yavaş etkisini yitirmeye başladı. Ancak bu birden olmadı. Yunan klasikleri önce Aramice'ye, ardından da Aramice üzerinden Arapçaya çevrilirdi.

Kürt beylikleri döneminde Kürtçe yoğun bir şekilde medreselerde okutulup Yukarı Mezopotamya'da sokağın egemen dili olunca, Kürtler arasında azınlık konumunda kalan Süryani ve Ermeniler de Kürtçe konuşmaya, Kürtçe eserler vermeye başladılar. Ünlü Süryani bilge ve din adamı Mar Basilleus Şimon'un 1700'lü yılların başında Kürtçe olarak yazdığı ilahi, yüksek edebi değerinin yanı sıra, Kürtçenin Aramice gibi bir medeniyet dilinin mirasçıları tarafında da nasıl benimsendiğini göstermektedir.

'Üniter dil' dayatılınca...

Çok değil, Osmanlı döneminde bile bu topraklarda yaşayan insanlar birkaç dili konuşurdu. İstanbul'da yaşayan bir Rum hem Rumca hem de Osmanlıca konuşur, duruma göre Ermenice veya farklı bir dil de bilirdi. Ancak Cumhuriyetin üniter dil zihniyeti, çok dilliliği bu coğrafyada sildi. "*Vatandaş Türkçe konuş!*" "*Türkçe konuş çok konuş!*" "*Bütün diller Türkçeden türemiştir*" gibi ideolojik söylemlerin, insanların bilinçaltında yarattığı tahribatın ne kadar yıkıcı olduğunu bu ülkede yaşayan azınlıklar bilir. Diğer dil ve kültürleri aşağılayan bu ideolojik dayatmanın çağdışı eğitim politikaları ile desteklenmesi, insanların farklı dillere saygı gösterip öğrenmesini bloke etti. İlginçtir, daha önce çalıştığım Amerikan Üniversitesi'nin eğitim dili İngilizce idi. Ancak son sınıfta olmalarına rağmen Türkiye'den gelen öğrencilerimiz kendilerini İngilizce olarak ifade edemiyor veya çok zorlanıyorlardı. Bu işin sebepleri üzerinde düşünürken şu sonuca vardım: Eğer bugün Türkler yabancı dil öğrenemiyorsa veya herkesten çok daha zor öğreniyorlarsa, bunun en önemli sebebi, bu dayatmacı üniter dil politikasıdır.

Ben Türkçeyi ilkokulda öğrenmeye başladım. Resmî anlamdaki yasak olgusuyla ilkokulda tanıştım. Hayatımda ilk öğrendiğim yasak, anadil yasağıydı. Bunun nasıl bir acı olduğu ve bir çocuğun psikolojisinde yarattığı kalıcı tahribat asla anlatılamaz. Bir Kürt şairi "*anamın dilini dağladılar*" diyor. Devletin Kürtçeyi yasak kapsamında çıkartıp TRT 6'yı açmasıyla birlikte yaşadığım ilk duygu, Türkçeyi sevdiğimle ilgiliydi. Nendense o zaman Türkçeyi de sevdiğimi algılamıştım. Böyle bir duyguyu dilimin serbest bırakılmasıyla yaşamama anlam veremedim. Acaba, bana zorla öğretilmiş olan bu dile karşı, daha önceleri herhangi bir sevgi hissetmemiş miydim? Doğrusu bilmiyorum. Bir insanın kendi ülkesinde anadilini seçmeli ders olarak nasıl okuyacağını anlamadığım gibi... ❀

e-mail: 29abdullah@gmail.com

GÖĞÜN ÜZERİNDE DİCLE KOKUSU

Göğün üzerinde Dicle kokusu
Yağmur mu, yosun mu yağıyor...

Nerede yaşandı bu öykü

Kim anlattı

Ya nasıl dağılıverdi şiire

Hivron kızın kırılan gözbebekleri

Gökyüzünden Dicle yağıyor...

Gavur mahallesinde Kure Mama

Melez iklimler sağaltıyor

Zara kadın meftune pişirecek

Nicedir patlıcanlı düşler araniyor

Ve türküler azar azar eriyor

Biliyor musunuz

-sahi siz hiç Diyarbakir'i

Egeli bir türküde dinlediniz mi...

Bir nay sesidir duyulan

İnce

Kırık

Sonsuz

Ve kederli bir nay

Zeynep Kurada

DERMANÊ NEZANIYÊ*

SIBHIYÊ DIYARBEKRI

Dinya êvar bû. Ez rasti miroveki hatim; miroveki sere. Bi min

re da û stand û ji min pirsî:

- Pismam, çi dikeve sere te, gelo kurd ji we bikartin min a mi-

letên din dibin tiştêk?

Min lê vegerand û gotê: Di canê Kurdistane de es pîr in; û şik

te da nîne ku her eşek dermanek jê re divêt. Ji lewre canê Kur-

distanê zehf dermanan dixwaze, da ku rihet û paşê xurt bibe. Ji

ber ku Kurdistan pîr bi es e, hewcedari bjişkêki jîr û jêhati ye.

Da ku ew bjişk bikare we nexweşiyê derman bibe.

Kurdino! Ew bjişk divêt rebereki xurt, hişyar, cegerpola û

desthesin be. Da ku bi xurtiya dest û dile xwe bikare bê pês û paş

bi zexmi her mêmasiyê ji nav miletê kurd hilîne.

Xeberbêjê min ji min pirsî û got:

- Bi te kîjan es berti hemîyan divêt bête derman kirin?

Min lê vegerand û gotê: Di canê miletê kurd de du kunêrên

xedar hene; wan canê milet koti kirin û gihan heştî; divêt ev her

du kunêr bêne bi der kirin. Ev her du kunêr, nezani û berbertî ne.

Dermane nezaniyê zamin, û dermane berbertiyê yekîti ye. *

* Hawar, hejmar 32, sal 1971

'SEN BUNUN ALTINDAN KALKAMAYACAKSIN!'

GÜLER YILDIZ

Seyhmus Diken, Udi Yervant

Yakın tarih hakkında pek bir şey bilmediğimiz, okuduğumuz anı kitaplarıyla ortaya çıkıyor. Yaşadıkları dönemin her bir anına yeniden ışık tutan anlatıcı, kırılğanlığın başka bir köşede zafere, sevincin ise bir diğer köşede derin bir kedere dönüştüğünü anlatıyor bize. Bu bilme hırsı öylesine büyük sessizliğe işaret ediyor ki; ne olmuş o topraklarda, neler yaşanmış ve yaşatılmış; ancak taşları, toprağı ve sanırım rüzgârı dinleyerek öğreniyoruz.

Şeyhmus Diken'in "Gittiler İşte" adlı deneme kitabını okuduğumda "vay be" demiştim, bir kentin yapı taşları nasıl ta kılcallarına dek ayrıştırılır ve bunlar yapılırken nasıl sessiz kalınır, anlatmıştı yazar. Sonra "Ula Fille Hoş Geldin"* kitabı geldi Diken'in. Diyarbakirli Udi sanatçı Yervant Bostancı'nın yaşam öyküsünden yola çıkılarak yazılmıştı bu kitap.

"Fille" Diyarbakirli'lerin Hıristiyanlara verdiği ad. Kısaca "gâvur".

Kitabın içinde dolaşacağız ama öncesinde okurken neler hissettiğimi anlatmalıyım. Ya da şu zamanın moda deyiimiyle "zamanın ruhu"na göndermeler yapmalıyım.

İçinde trajedi barındıran ve ağır travmalara ev sahipliği yapan öyküler dinlediğimde, bunların yaşanmışlıktaki ağrısını hissederek kafam. Çatlar ya da

* Seyhmus Diken/Diyarbakirli Udi Yervant Bostancı "Ula Fille Hoş Geldin" İletişim-2012

çatlamaya yakın bir hal alır. Düşünmekten yorulur, bu ağrının altından kalkamayacağıma ikna olur. Geçmişe dair biraz neşeli okumalar yaparım diye çevirdim kitabın sayfalarını. Yakın zamana dek Diyarbakir- İstanbul'da yaşayan, ardından Amerika'ya kalkıp giden ve keyifli bir saz ustası olan Udi Yervant, hayatını hiçbir noktayı atlamadan anlatıyordu. Espriyi bir üslubu vardı, içinde mizahın dozu yerinde örnekleriyle... Ama her keyifli paylaşımın ardından gelen o sessiz adımlı koca yara aslında oluk oluk kanıyordu... Üzüntü, hayal kırıklığı, keder, hüznün... Bu kitap Seyhmus Diken'in Nisan 2011'de Aras Yayınevi'nden çıkan "Gittiler İşte" kitabının sorusu bir bakıma. 1915'ten 40-50 yıl sonra ne oldu da kalan 'kılıç artıkları' barınamadı o "kaldıkları" kentlerde, kasabalarda? O soru bu kitapla yanıt buluyor bir bakıma. "Gittiler işte çünkü..." diyor adeta.

Masum değiliz, hiçbirimiz

Kimse masum değildi. Ve kitap bittiğinde hiç kimse bu ağrının altından kalkamayacaktı!

Bir Ermeni olarak Diyarbakir'deki çocukluğunu, gençliğini ve düşlerini anlatmış Udi Yervant, Seyhmus Diken de kaleme almış. Amedli bir Ermeni... Doğduğu evi, mahallesini, komşularını ve onlarla aralarındaki ilişkileri anlatan Yervant, önemli kavşaklarda durmayı da bilmiş.

"Komşuluk ilişkilerimiz mükemmeldi. Kürt komşularımızla dinimiz ayrı olmakla birlikte pek sorunumuz yoktu. Ufak tefek sorunlar her zaman yaşıyordu ama bu doğaldı..." Buraya kadar her şey normal. Şu çok anlatılan "hoşgörü"nün bu yıllarda "horgörü" olarak telaffuz edildiğini biliyor hatta hoşgörüden iyi niyet çıkarımı kesinlikle yapmıyoruz artık. Ama Yervant'ın komşuluk ilişkilerini anlatırken verdiği o es bakın nerede nasıl derinleşiyor:

"İşte Ermenilerin en zor anları nedense o dualara ve ayinlere giderken olurdu. Diyarbekir halkı mı desem, Kürt halkı mı desem bilmiyorum ama Ermenilerin dini inançlarına karıştırlardı. İşte o yüzden fillelerle (Hristiyanlar, özel olarak da Ermeniler) aralarında inanç açısından uçurum vardı. Yani en iyi fillele onlara göre dini inanç açısından yanlış yoldaydı."

Yervant Bostancı Diyarbekir'de doğdu. Diyarbekir'in namılı mahallesi Xançepək'te, Gavur Mahallesi'nde hem de... Doğduğu ve ilk gençliğini geçirdiği dönem itibarıyla Diyarbekir şu "sırlarını surlara fısıldayan şehir" belli ki birçok konuda pek masum değildi! Öyle olsa Yervant o kentin kadim surlarına dayardı sırtını ve biraz daha şans yaver gitmiş olsaydı, doğduğu 27 numaralı evde ağartırdı düşlerini.

Ama öyle olmadı... Alparslan İlköğretim Okulu'na 6 yaşındayken başladı ve bir grup ermeni vardı okulda ama okul bittiğinde bir fark etti ki tek ermeni kendisi kalmıştı! Diyarbekirli'nin Filleye gösterdiği gizli "içtenliği" belli ki Filleler de onlara besliyor. Yervant'ın amcası Ohannes Ermenilikten dönme Xale Teyfo'nun kızı Zöhre ile evlenir. Ama bu öyle 'göz gördü gönül sevdi' evliliği değil. Zöhre serpilir, evlenme çağına gelir. Babası Xale Teyfo endişelenmeye başlar. Ya Zöhre Müslümanlara gelin olursa diye... Yervant'ın dedesine gelerek "Zöhre büyüdü, evlenme çağına geldi. Gelip onu alın götürün, yoksa Dacıklar (Müslümanlar) alacak!" "Kız verdik kız aldık" yalanının ne kadar kadim olduğunu da bu örnekten öğreniyoruz.

Kişisel tarih olarak düşünülerek kaleme alınan Yervant Bostancı'nın hayatı aslında bugün tartışması yapılan kimi konularda da çok aydınlatıcı örneklerle bezeli. Mesela anadilde eğitim. İlkokulu bitiren Ermeni çocuklar anadillerini daha iyi öğrenebilsinler diye İstanbul'daki Ermeni okullara gönderiliyorlar taşradan. Yervant da onlardan biri. Surp Haç Tibrevank Ermeni Okulu'na başlıyor. Okul müdürü de Mıgırdiç Margosyan. Margosyan'ın zehir akıllı bir kardeşi var: Ardaşes. Ardaşes yaz aylarında Diyarbekir'e tatile gidiyor ve gitmişken boş durmuyor, Surp

Giragos Ermeni Kilisesi'nde Ermenice dil dersi veriyor çocuklara. Bu faaliyet devletin kulağına fısıldanıyor ve devlet yetkilileri kilisede Ermenice ders veriliyor diye papazı uyarıp, dersleri yasaklamış! Bu da bölgedeki Ermeni çocuklarının itirazsız İstanbul'daki Ermeni okullarına gönderilmesine neden olmuş.

Bir başka anısında Yervant İstanbul'daki Tibrevank'tan Diyarbekir Ali Emiri Ortaokulu'na dönüşünü anlatıyor. Din dersinde öğretmeni "sen gayrimüslimsin, istersen din derslerine girmeyebilirsin" diyor Yervant'a. "Hayır" diyor Yervant. Güçlü bir nedeni var hayır deyişinin ardında. Teter Keya adlı bir Kürt, ninesi ve teyzesini Qefle'den, yani kafileden yani sürgün kafilesinden kurtarıyor. Yervant'ın o kurtarıcı Teter Keya'ya teşekkürü, onun dinini öğrenmek oluyor.

Oysa yakın tarihte yaşadıklarımız ibretlik! Hele de Yervant'ın içten teşekkürünü düşününce... Biz Alevileri okul sırasının üzerine çıkartıp namaz kılmaya zorlayan ve bu namazı kılabilsen sınıfı geçme garantisi veren öğretmenler gördük.

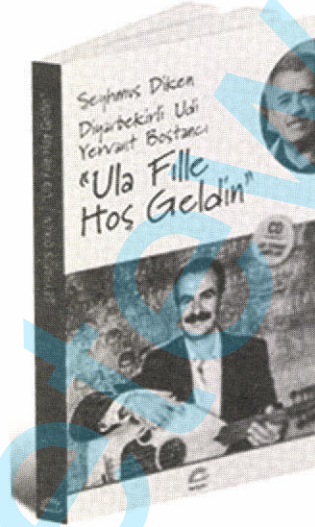
Yervant sureleri okuyor. Öğretmen şaşkın, 50 kişilik sınıfa dönüyor ve çoğunun da Müslüman olduğunu düşünürsek, hemen hiçbiri okuyamıyor duaları. Bu daha da ilginç. Kendi dininin gereklerini öğretmiyorsun çocuklarına ama bir Hristiyan'ı kendi dininden değil diye rahatlıkla katlediyorsun!

İmkânsız aşk

Yervant'ın içi Diyarbekir'e ne zaman soğudu? Sevdalanıp da dünyanın kaç bucak olduğunu anladığı zaman. Bir Ermeni bir Kürde sevdalı! Bu küçük zamanlı aşk büyük sorunlara yol açınca Diyarbekir'den İstanbul'a göçer Yervant Bostancı. Çünkü Ermeni'dir ve Kürt kadınına yan bile bakamaz, değil ki sevmek, evlenmek! Aşk uğruna dayağını da yer, dayağını da atar. Huzuru kaçır Yervant'ın. İstanbul'a giderler ailecek. O ise kararını çok sonra Avrupa ardından Amerika'dan yana verir ve içindeki dağ özlemle terk eder kentini, mahallesini, sevdiklerini.

Şeymus Diken'in kaleme aldığı Diyarbekirli Yervant Bostancı'nın hayatını anlatan "Ula Fille Hoş Geldin" in okura anlattığı önemli bir yakın tarih okuması. Daha da önemlisi bu "hoş geldin" in sahibi olması. Yervant Bostancı anılarını anlattı, toprağına döndü. Ondandır alınan ve çalınan her şeyin en üstünde bir yerde artık.

Bir de Diyarbekirli'nin sahip çıkmayıp yıkılmasına göz yumduğu Gavur Mahallesi'ndeki 27 numaralı evi yapıp verseler, bu gelişimin doğum kadar manidar bir anlamı olacak. Ve kitabın içindeki hüznün, keder, kırılma yerini sevince ve daha bir sürü tarifsiz heyecana bırakacak... ✨

BÖLGESEL ASGARI ÜCRET Mİ BÖLGESEL EŞİTSİZLİĞİ GİDERMEK Mİ?

SELİN PELEK*

Asgari ücret, emeğini satarak geçinmek zorunda olan çalışanların işveren karşısındaki görece zayıf konumu göz önüne alınarak geliştirilmiş ve dünyanın birçok ülkesinde uygulanan bir emek piyasası kurumdur. Türkiyeli emekçiler özelinde asgari ücret, “*insan onuruna yakıştır bir ücret*” vaadiyle anayasal güvence altındadır. Yani devlet kendisini emekçilerin kazançlarının insan onuruyla bağdaşacak bir minimum seviyede tutulmasından sorumlu görmüş, bunu en üst yasa olan anayasada beyan etmiştir. Ancak hem asgari ücretin aktüel seviyesi hem de yakın zamanda yürütülen tartışmalar, devletin bu ödevinden feragat ettiğinin göstergesi. Bu yazı asgari ücretin mevcut seviyesinin dahi emekçilerin gereksinimlerini sağlamaktan uzak olduğunu akıldan tutarak, *bölgesel asgari ücrete* geçme önerisini değerlendirmeyi amaçlıyoruz.

Devlet-i ali refleksi; ‘iktisadi geri kalmışlık’!

1974 yılından beri ülke çapında geçerli olacak şekilde belirlenen asgari ücreti bölgeselleştirme hamlesinin motivasyonunu nerede aramak gerekir? Öncelikle bu önerinin AKP hükümetinin ilk yıllarından beri iş çevrelerinin raporlarının yanı sıra ilgili bakanlarca sıkça dillendirildiğini, gündeme bir ‘her derde deva reçete’ olarak getirildiğini hatırlayalım. Bölgeselleşmeden kastın Kürt bölgesi olduğunu bakanların ağzından çıkan her demeçten anlayabiliyoruz. Örneğin Ekonomi Bakanı Zafer Çağlayan, şubat ayında Berlin’de yaptığı açıklamada asgari ücretin bölgeselleşmesi ile PKK’nin etkinliğini kıracaklarını ifade etmiş, ‘*boş insan her şeyi yapar*’ demişti.

İş çevreleri açısından bölgesel asgari ücreti savunmanın nedenleri açık: Zaten gün geçtikçe tırpanlanan emekçi haklarını mümkünse tamamen ortadan kaldırmak ya da bu örnekte olduğu gibi minimuma indirmek istiyorlar. Ücretleri mümkün olduğunca düşürmek, üretilen toplam değerden alacakları kârı arttırmanın en temel koşulu. Ancak hükümet kanadının tutumu, işverenin hik deycisi konumunun ötesinde bir parantezi hak ediyor. Ücretleri düşürerek Kürt sorununa çözüm üretmenin nasıl bir tefekkürün ürünü olduğunu anlamak kolay değil. En makul açıklaması bilindik devlet-i ali ref-

leksli olan sorunun kökenine iktisadi geri kalmışlığı monte etmek. Buradan başlayınca çözüm de hemen geliyor tabii; maliyetler azaltılarak yatırım çekilecek, böylelikle boşa gezen insanlar iş sahibi olacaklar ve kendi tabirleriyle ‘*terörle aralarına mesafe*’ koyacaklar!

Bu akıl yürütmenin her adımına itirazlarımız var elbette. Kürt sorununu yavan bir geri kalmışlıkla anlayıp askeri çözümlerle bertaraf etme stratejisi artık devlet kadrolarınca bile sorgulanır olduğundan, biz resmin görünmeyen tarafına ışık tutmayı tercih ediyoruz. Acaba gerçekten Bölge’de bölgesel asgari ücrete ihtiyaç var mı? Ya da asgari ücret hali hazırda Bölge’yi kapsıyor mu?

İç savaşın doğurduğu köy boşaltmalar, zorunlu göçler, hayvancılık alanlarının işlevsizleştirilmesi gibi faktörlerle Bölge’de kapasitenin çok üzerinde hormonlu bir kentleşme yaşandığı aşikâr. Emek piyasasında üç temel gösterge, süre giden çözümsüzlüğün emekçi yığınlar üzerindeki etkisini gösteriyor. İşsizlik Türkiye ortalamasının üzerinde seyrediyor. Hane halkı işgücü anketleri baz alınarak yapılan çalışmalara göre Bölge’de iş aramaktan umudunu kesenlerle birlikte işsizlik % 50’yi aşıyor. Kentlerde çalışan nüfus oranı % 25’lere kadar düşüyor. Peki ya çalışabilenler?

Asgarinin asgarisi...

Yine hane halkı işgücü anketi sonuçlarına göre ücretliler arasında kayıt dışı istihdam oranı Bölge illerinde % 40 civarında. Aynı oranın Türkiye ortalaması ise % 21. Yani çalışabilen nüfusun önemli bir kısmı zaten bir insan hakkı olan sosyal güvenceden yoksun olarak çalışıyor. Bu rakamın kayıtlı olmanın istisna sayıldığı tarım sektörünü kapsamadığını sadece tam zamanlı çalışan ücretlileri kapsadığının altını çizmek istiyoruz. Üstelik sosyal güvence açısından görece daha iyi durumda olan kamu sektörünü dışarı bıraktığımızda kayıt dışı çalışma oranı yarıya ulaşıyor. Bölge’de her iki kişiden biri özel sektörde sosyal güvenlik hakkı olmaksızın çalışıyor.

Ücretlere bakacak olursak tablonun vahametinin arttığını görüyoruz. Asgari ücretin ortanca ücrete oranı Bölge’de % 90 seviyesine ulaşıyor. Zaten OECD

* Paris Nord Üniversitesi, doktora

ülkeleri içerisinde asgari ücretin ortalama ücrete oranı en yüksek olan Türkiye, kendi içinde de Bölge nezdinde bir sapma gösteriyor. Bölge'de asgari ücret bir taban değil aksine ortalamanın üzerinde yüksek bir ücret olarak görülüyor. Asgari ücrete ulaşabilen çalışan sayısı zaten az. Başka bir deyimle asgari ücret uygulaması Bölge koşullarında emek sömürüsüne kurban gitmiş, ödenebilecek en düşük ücret olmaktan çıkmış durumda.

Politik bir ödev...

Bu tablo karşısında kamu otoritesinin sorumluluğu zaten düşük olan ücretleri daha da aşağıya çekmek midir yoksa bölgesel eşitsizliği giderecek, insanları kronik yoksulluktan kurtaracak önlemler almak mıdır? Bölge'den Çin yaratma hayalleri zaten savaşın yoksullaştırdığı bir coğrafyada emeğinden başka geçim aracı olmayan insanları daha da yoksullaştırmanın, emek sömürüsünü şiddetlendirmenin yasal yolu olarak görülmemelidir. Kürt halkının mücadelesi bir halkı inkâra karşı sürerken devletin bu tarz ekonomik şiddet eylemlerine karşı da genişletilmeli, insan emeğinin piyasanın acımasız koşullarına terk edilmesi engellenmelidir. Ne Bölge'de ne de Türkiye genelinde pazarlık gücünden yoksun çalışanların bu görece zayıf durumundan yararlanmak suretiyle ücretleri aşağıya çekme hamleleri kabul edilemez. Bugün bölgesel asgari ücret uygulamasına karşı çıkmak en dar anlamıyla bir insan hakkı savunusu olarak mücadele hanemize not düşmemiz gereken politik bir ödevdir. ✨

LI SER ÇAVKANIYA ÇÎROKÊN GELÊRÎ Û FABLAN

MIHEMED JIYAN

Edebiyata gelêrî; ew edebiyat e ku ji aliye gel ve hatiye afirandin. Berhema şair, nivîskar, çîrokbêj, dengbêj an jî qewlikbêjekî nîne. Ji dev hatiye gotin, ji hêla guhdêran ve hatiye bihîstin û ji aliye hin ji wan guhdêran ve dîsa hatiye vegotin.

Bi vî awayî domiyaye û heta roja ku em tê de ne hatiye.

Piştî zêdebûna celebên çandî, her neteweyê ji bo xwedîlêderketina çanda xwe dest bi xebatên cihêreng kiriye. Netewan ji hêlekê ve hewl daye ku enwanerê çanda xwe derxin, ji hêleke din ve jî hewl dane ku van

cih digire û divê ku bête parastin jî çîrokên gelêrî ne.

Lê belê, divê em bêjin ku ev celebê em çelê dikin û wekî çîrokên gelêrî yên ku ji kevneşopîya devkî ya gelêrî derhatine bi nav dikin, ji fablan pêk tên. Dîroka fablan, bi awayê nivîskî jî li gor texmînan, herî kevn digihîje sê sed sal berî mîladê ku di wê tarîxê de fablên Ezopê Yewnanî hatine berhevkerin û derbasî nivîsê bûne. Em berî wan nizanin bê dîroka fablan digihîje ku.

Çanda gelêrî ya milletan bi gelemperî devkî bûye. Bi qalkirin û gotinê ji nîfşên berê derbasî nîfşên paşî bûye. Ev rewş, heyanî serdemekdu serdemên berê jî wisa domiyaye. Di nav Kurdan de, çanda devkî û vegotinê nisbet bi çandên milletên din pêşdetir, zêdetir û dewlemendtir bûye. Sedema vê jî ew e ku çanda nivîsê pir bi pêş neketiye û heçî heyiyên aîdî çanda gelêrî, bi qalkirinê gihîştine roja me ya îro.

Dengbêj, qewlikbêj, çîrokbêj, remildar, derwêş û mitirbên di civakê de, hêmanên sereke yên vê çanda devkî ne. Çîrokbêj û qewlikbêjên ku di şevdirêjên zivistanê de civat xweş dikirin, dengbêjên ku dîwanên began û mîran geş dikirin, mitirbên ku kolan bi kolan digeriyan û bi instrumana xwe ya muzîkê -ku erbane bû- kêfa xelkê dianîn, qereçiyên ku gund bi gund digeriyan û wekî remildarên pîspor fal vedikirin, gerokên ku mal bi mal digeriyan û ji bo elbîkek genim çî qas gotinên laveyê û

daxwazê hebin rêz dikirin, hemî xisûsiyetên kelepore me, dewlemendiya çanda me û marîfeta kurmancîtiya me bûn. Ger ne ji vê marîfeta kurmancîtiya me bûya, îhtimal e ku me ji zû de, xwe ji bîr kiribû û hestên xwebûnê ji dest dabû. Lê belê, bi saya van hêmanan em li ser piyan mane, em hebûna xwe ya wekî "xwe" diparêzin û bi xêra van nîrxên gundîtî û eşîrtiyê em ê karibin xwe bigirin...

Çîrokên di şevdirêjên zivistanan de, an jî di şevbuhêrkên xweş û geş de ji hêla kalekî, pîrekê an

xebatan di bin sîwanekê de bicivînin. Bi vê mebestê jî di bin banê UNESCOyê de "Peymana Parastina Mîrata Çandî ya Neliberçav" hatiye îmzekirin. Li gorî vê peymana ku armanca wê derxistina enwanerên çandê, parastin û belavkirina çandê ji girseyan re ye; vegotin û kevneşopiyên devkî, hunerên dîtbarî, adetên civakî, urf û adet, zanîna gel, pêkanînen li ser gerdûn û tebiyetê û hunerên destî, wekî mîrata çandî ya nediyar hatine tarîfkirin.

Yek ji wan celebên ku di nav vegotinên devkî de

ji aqilmendekî/ê ve dihatin gotin, sedemê pêkhatina kombûnê û gerîna civatê bûn. Çi xwende çi nexwende, piraniya kal û pîran çend çîrokên ku ji cema-eta dora xwe re bibêjin ji ber dizani-bûn. Ji aliyekî ve dengê çeçeçeqa şûşeyên çayê û li aliyê din jî gîrîzgaha çîrokbêjê/a wê şevê li eywana mala mazûvan belav dibû. Destpêka hebû, tunebû... û serencama çîroka me ji we re xweş... ji hêla her kesekî ve dihate zanîn ku ev biwêjên çîrokî teqabulî çi dikin. Ji ber ku piştî vê gotina dawî, her kesî rêya mala xwe digirt û vedikişyan quncikên xwe...

Em li vê derê rêça çîrokên gelêrî û fablî ku lehengên wê heywan in, dişopînin. Wekî tê zanîn ev şeklê çîrokan di edebiyata gelêrî de cihekî pir taybet digire. Teswîr û karakterên ku di van çîrokan de cih digirin bi temamî mecazî ne û ji zêhn û xeyalê vebêjer afirîne. Meriv tam nizane bê di dûvdirêjiya dîroka gelan de, ev fabl çawa pêk hatine û vebêjerê wan kî ne.

Lê êdî piştî demekê ew bûne malê xelkê û her kesî dest bi gotina wan kiriye.

Di vê babetê de berhema meşhûr a filozof û zanayê Hindî Beydaba, Kelîle û Dimne yan jî Çîrokên Ezop û Çîrokên La Fontainê bi temamî ji çîrokên bi vî celebî pêk tên. Meriv tam nizane bê çavkaniya van afirînêriyên Beydaba û Ezop çi ye û ew çawa pêk anîne. Lê em dizanin ku Beydaba ji qralê wê demê, ji bo pêkanîna berhemeke şaheser hetanî demekê destûrê dixwaze û vedikişe quncikê xwe, bi tena serê xwe dimîne. Piştî çendakî di gel berhema xwe ya navdar Kelîle û Dimneyê derdikeve û wê berhemê wekî diyarî pêşkêşî qral dike... Em bi dûvdirêjî nekevin pey vegotina vê çîrokê û kurt bibirin.

Em bêjin çîrokên Kelîle û Dimneyê malê Beydaba ne...

Baş e gelo çavkaniya van çîrokên gelêrî ku bi sedên salan ji nifşekî derbasî nifşên din bûne, çi ye?

Pirs ev e... û divê em bikevin pey vê pirsê...

Wekî ku di jor de jî hate destnîşankirin; çîrokên Ezop, piştî wî bi çend sedsalan hatine berhevkirin û derbasî nivîsê bûne. Hetanî ku derbasî nivîsê bûne jî, ji devan hatine qalkirin û ji nifşan derbasî nifşên di pey wan re bûne. Bûne malê xelkê, ango çanda gelêrî. Her wisa, fablên ku di çanda gelêrî ya civaka kurd de hene jî, texmîna min ew e ku bi ihtimaleke xurt, bi

La Fontaine

tesîra Kelîle û Dimne yan jî ji wê kaniya ku Kelîle û Dimne bi xwe jî jê zaye û li berê xwedî bûye, pêk hatine.

Ger wisa be, wê demê Kelîle û Dimne bi xwe jî tenê perçeyekî ji vê çanda dewlemend a gelên Aryanî ye. Lewra ev cureyê edebiyatê di edebiyata Farisî hem ya klasîk û hem jî ya nûjen de gelekî xurt e. Mesnewiya Celaleddînê Romî û Mentiqutteyra Ferîduddîn Etar, nûmuneyên herî serkeftî yên vî cureyî ne.

Di edebiyata kurdî ya klasîk a dîwankî de ev celebê edebî naxuye.* Lewra qalib û çarçoveya

edebiyata klasîk a kurdî di serî de hatiye eyan kirin û şairan ji wan taybet-

mendiyan te'wîz nedaye, ji ber wê jî mumkun nebûye ku fabl bikevine nava wê...

Belê em dikarin Feqiyê Teyran ji vê kevneşopiyê îstîsna bigirin û em bêjin helbestên Feqî yên wekî "Feqe û Bilbil" "Feqe û Quling" û yên mînanî vê, numûneyên vê çanda fablî ne. Ango li gorî vê agahiyê, divê em bêjin ku di edebiyata klasîk a kurdî de jî mînakên vê hene û kurdan jî di tarîxa xwe ya kevin de çîrokên fablî nivîsandine, hem jî bi awayekî menzûm... Lê, divê em ji bîr nekin ku Feqî, ew jî Ferîduddînê Etar girtine. Lewra Feqî, ji hêla huner û mijarên xwe ve gelekî di bin tesîra Ettar de maye û gelek helbestên xwe û destanên xwe jî ji wî girtine. Ji ber vê yekê, eger em kurteçîrok an jî kurtediyalogên Feqî wekî fabl qebûl bikin jî, ew îstisna ye yan jî terzekî bi serê xwe ye.

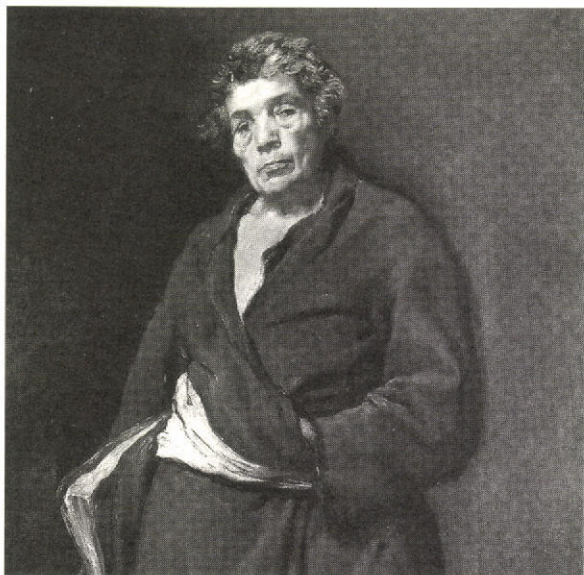
Loma, em dîsa dikarin li ser îddiaya xwe biisrar bin û bibêjin: Di edebiyata klasîk a kurdî de, vê kevneşopiyê cih negirtiye û kurd bi piranî ji vê yekê bêpar mane, lêbelê, ji aliyê vegotina devkî ve gelekî dewlemend in û çanda çîrokvegotinê di nav kurdan de gelekî zêde ye.

Di fablan de, xisetlên wekî qencî-xerabî, duristî-sextekarî, qelpî, heqî-neheqî, zilim, konetî-jîrîtî, şarezatî-xêvikî û safitîyê, bi şayesên alema heywanan tene sêwirandin û ev xûy û exlaq, bi zimanê wan ê mecazî tene ravekirin.

Însan dema ku guhdariya van cure çîrokan dikin li gor xwe dersekê jê werdigirin û peyamekê jê derdixînin.

Di edebiyata kurdî ya dikare wekî berdewamiya ya

* Ez bi xwe rastî berhem an jî rêzikên li ser vî curî hatibin nivîsandin, nehatime.

klasîk were qebûlîkirin de jî Cegerxwîn, Osman Sebrî, Mela Suleyman Şoreş hwd... di helbestên xwe de ev cureçirok li rewşa kurdan a siyasî xweş anîne û sin'etê îstîfê xweş emilandine. Bo mînak "Serxwebûna Mirîşkan", "Komara Daristanê" û "Femandariya Meymûnê" numûnên fablên gelekî serkeftî yên ên edebî ne ku li ser rewşa siyasî hatine nivîsîn.

Ji xeynî van xal û peytan, xaleke girîng ya ku divê were ser ziman heye ku ew jî ev e; di nav xelkê kurd de zarok, bi piranî ne ji dê û bavan, lê ji kalik û pîrikan, metelok, çirok û pêkenokên ku di tûrikê wan de heyî guhdarî dikin. Eger kalik an jî pîrik yekî/e xweşsohbet, dinyadîtî û bêhnfireh be, neviyê wî/ê bisiûd e û ew dikare heçî çirok û çîrvanokên heyî ji wan guhdarî bike. Eger li hin cihan ji aliyê dayikan û bavan ve were gotin jî, bawer im ku ew pir kêr in...

Xebatên ku hetanî niha li ser vê xezîneya neteweyî hatine kirin gelekî kêr in. Loma jî, gelekî mixabin ev xezîne di cihê xwe de veşartî maye. Her wiha kal û pîrên ku bi van çirokên orjînal dizanin jî her ku diçe kêmtir dibin. Pêla bişaftinê ya dijwar her tişt girtiye û biriye. Tiştên ku ji çand û kelepore me ya dewlemend li ber destê mane û em bikaribin tameke xweş ji wan bigirin bi nîsbetî yên heyî pir pir kêr in. Eger xebateke baş li ser komkirina wan bê meşandin û vekolînên binecîh û zanistî li ser van berhemên komkirî bêne kirin, ez bawer im em ê karibin bi awayekî rehetir îddia û tesbîtên xwe yên li ser çavkanî û jêderka wan binin ziman.

Hetanî ku têra xwe materyal li ber destê me tunebin û em kaniya dîrokê têr avê venexwin, em ê nikaribin agahiyên bibingeh û xurt bidest bixin. Ji ber vê yekê jî, kêr-zêde çî qas xebat di vî warî de bête kirin hêja ye û divê bête destekirin. Her wiha kedkarên vê xebatê jî divê zanibin ku karekî pîroz dikin... ✨

*Her qîsse ji hisse behremend in
Her emsîle ger bizanî pend in*

E. Xanî

PAYÎZA DILÊ MIN

Ji bo eşqîstana hemû aşiqan

Rûyê te germa berojê ye

Û

Bêhna hebûna te jî çend esîmanan
ji min durtir e.

Xerîbiyên nenas,

Her roj ji bo min dibin kevna rên kenegiriyê.

Belê

Ew dem çî car nayên jibîrkirin

Pênûs digiriya wê rojê

Dilê min nedikarî bimalite êşên xemiliyê

Gelek rast e!

Bîrên te berikên rêya min in;

ku evîndariya min kevn nebe

Dîsa

Nabenda xevnek qedexa da;

roj tîn û diçin

Belê... digere

Çavên min dîsa li nêrîna te ya germ digere

Baver bike!

Wê astengiya aloz da

Hevokên li ser zimanê min hemû diveriyan

Û

Tev diqerisin li ser lêvên min da.

Guh bide min ey yarê!

Wê payîza dilê min ya bêwext da

Evîna te wekî biharekê koç kir, bizane.

Pelgên zer veriyan li ser hêviyên min;

ku yên nû mehandiyê.

Êdî

Bi doşîna jiyane we parzûnê min diriya ye,

Êş li ser dilê min wek ewrên reş digerin

Êdî gotinek dimîne gewriya min de zerîyê

-xisar bûm ez!

Mithat Kutlar

ROBOSKİ!

HASAN POSTACI (MAZLUMDER Yönetim Kurulu Üyesi)

Yirmi yıl aradan sonra, MAZLUMDER 2. Kürt Forumu'nu 17-18 Kasım günlerinde İznik'te düzenledi. Beş ayrı oturumdan oluşan foruma otuz farklı tebliğ sunuldu. Tebliğler üzerinde, yaklaşık elli müzakereci kendi analiz ve değerlendirmelerini yaptı. Üniversitelerden medyaya, çeşitli sivil toplum kuruluşlarının temsilcilerinden kanaat önderlerine, siyasetçilere kadar birçok farklı alandan katılımın olduğu forumda, Kürt meselesi birçok boyutuyla masaya yatırıldı.

Özellikle Kürt/Kürdistan sorununun son yirmi yılda yaşadığı evrilmelere ve geleceğe dair süreci anlama ve tanımlamaya önemli katkılarının sunulduğu tebliğlerden hareketle, forumun, İslami çevre ve oluşumlarda yeni açılım ve duyarlılıklar geliştireceğini belirtmekte yarar var. Nitekim forum sonrası medyaya yansıyan değerlendirme ve analizler, olumlu/olumsuz tepki ve eleştiriler bunun ilk işaretlerini vermektedir.

Forumda damgasını vuran ise kuşkusuz ki, 28 Aralık 2011'de gerçekleşen Roboski olayı idi. Yıldönümünden geçtiğimiz olayda çoğu çocuk yaşta 34 masum sivil insan savaş uçaklarının bombardımanı ile katledilmişti. Sonrasında yaşananlar ise daha da trajikti. Bu tür bir durumda 'ulusal yas' ilan edilmesi beklenirken, hiçbir şey olmamış gibi cılgın yılbaşı kutlamalarının yapılması toplumsal bir utançtı. Tabii bu toplumsal duyarsızlığın oluşmasında, devletin/hükümetin olayla ilgili ortaya koyduğu yaklaşımın büyük payı vardı. Olaya basit bir istihbarat hatası gibi bakmak ve ardından etkili bir soruşturma yapmamak, ilk etapta sorumluları görevden çekmemek gibi en basit idari mekanizmalar bile işletilmemiş, güvensizlik ve hayal kırıklığı daha büyük yaralar açmıştır.

Olayın, sınır ticaretine mahkûm edilmiş masum Roboski köylülerinin katledilmesi olarak anlaşılmasının sonrasındaki bile, gerek cesetlerin olay yerinden insan onuruna yakışır bir şekilde alınmaması, ilgisizlik ve umursamazlıkla bazı yaralıları acil müdahale edilmemesi insanlık ayıbının diğer parçalarıydı. Olayın basına yansımaları sonrası Başbakanın ilk tepkileri ve ardından sürdürülen söylemleri, askere sahip çıkarak olayı gündemleştirenleri eleştirmesi; "Bunlar PKK figüranı" "Ölmeseydiler kaçakçılıktan yargılanacaklardı" diyen bakanına sahip çıkması, ölenlerin yakınlarının tehdit ve kuşatma altına alınması, ailelerin tazminat almaya zorlanarak satın alınmaya çalışılması ve verdiği her beyanatta

Uludere/Roboski'yi gündemde tutanları hedef alan açıklamalar yapması... Roboski'nin kanayan bir yara olarak her geçen gün daha dramatik boyutlar kazanmasını beraberinde getirdi.

İşte Kürt forumunun her karesinde Uludere/Roboski'nin izlerini bulmak mümkündü... Roboski'nin halklar arasında psikolojik bir kopma, yarılmaya yol açtığına dair kaygılarını dile getiren, özellikle Kürdistan coğrafyasından gelen katılımcıların açıklamaları, MAZLUMDER'in ortaya koyduğu duruşun önemini bir kez daha ortaya koydu. MAZLUMDER, "kim olursa olsun mazlumun yanında ve kim olursa olsun zalimin karşısında" şiarı gereği, Roboski olayını başından beri sahiplendi, gündemde tuttu ve bu konuda bedeller ödemeyi göze aldı. Nitekim ramazan ayında öncülüğünü yaptığı ve birçok gençlik grubunu buluşturduğu Roboski ile ilgili iftar etkinliğinde, Fatih Camii içinde silahlı, bıçaklı saldırıya uğramıştı. Anlaşılan o ki, 'birileri' Roboski üzerinden MAZLUMDER'e "dersini vermek", "haddini bildirmek" istemişti...

Aradan bir yıla yakın bir zaman geçmesine rağmen, Roboski ile ilgili hâlâ hukuksal süreç etkili işletilmemiş, sorumluların ve suçluların ortaya çıkarılması noktasında hiçbir tatmin edici sonuç alınamamıştır. Onlarca kurum ve kuruluşun savcılıklara suç duyurusunda bulunmasına, olayın aydınlatılmasına yönelik toplumun birçok kesiminden gelen taleplere, yapılan eylem ve etkinliklere rağmen yetkili ve sorumlu merciler hâlâ sonuç alacak çabalar ortaya koymamıştır.

Uluslararası Ceza Mahkemesi'ne suç duyurusunda bulunulması Roboski'yi dünya gündemine de taşıdı. Gözaltında Kayıplara Karşı Uluslararası Komite (ICAD) Hollanda birimi, Roboski katliamını Uluslararası Ceza Mahkemesi'ne (UCM) götürdü. Suç duyurusunda, Türk devletinin insanlığa karşı suç işlediği belirtildi. Başbakan Recep Tayyip Erdoğan, Cumhurbaşkanı Abdullah Gül ve Genelkurmay Başkanı Nejat Özeli'nin yargılanması istendi.

Sonuç olarak, Roboski'de olanların unutulmasını, karartılmasını engellemek için dinamik tanıklığımızın sürdürülmesi kaçınılmazdır. İnsanlık vicdanı adına, inançlarımız ve değerlerimiz adına tarihe not düşmeye, mazlumun çılgınlığını tüm zaman ve çağlara taşımaya devam edeceğiz. 34 masum cana mal olan Roboski/Uludere ile bir gün mutlaka yüzleşilecek ve tüm zalimlerden hesabı mutlaka sorulacaktır... ✨

LI DÛ DÎDARIYEKÊ

DILAWER ZERAQ

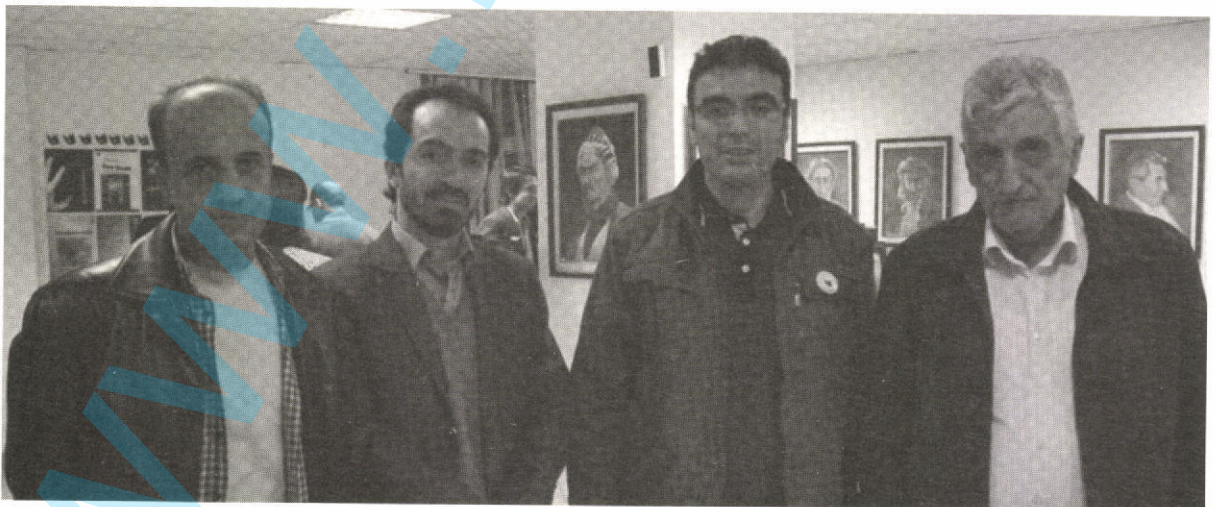
Çendê wî alî, li Duhokê li ser navê “Dîdara Romana Kurdî”, dîdariyek li dar ket. Ez jî bi tevî çend hevalên xwe, ji bakur, hatibûm vexwendin û tev li wê dîdarê bûm.

Dilî diviya ku bi dilekî hênikbûyî û wekî geryarekî li dû vê çûnehatê gernameyeke çarçovekurt binivîsim û hin serboriyên xwe leva bikim digel we. Lê belê, hin tiştên balkêş û girîng hebûn ku di vê dîdarê de zêde zêde bala min çû ser wan.

Dîdarê sê rojan ajot û her roj du danîşin çêdibûn. Heke ez xwe ji hejmara pîrbûna kesên ku di panelekê de wek panelîst hatibûn neqandin, bêrî bikim, ez ê serê pêşin karibim bêjim; zaltiya panelîst û gazîkariyên Soran, ku qirşikeke şûjinî ku êşeke ne hewce jê

peyde dibû, di çavên min re çû. Belê, di her danîşînê de kêmtirîn çar panelîst hebûn û bes yek ji wan Kurmanc bû. Û her wiha, tevî ku navê dîdariyê, “Dîdara Romana Kurdî” bû jî, mixabin ne ji zaravayê Kirmanckî (Dimilkî) ne jî ji Hewramanî romannûs an jî panelîstek nehatibû vexwendin. Vê yekê, dîdariya ku di kakilê navê “Kurdî” de star dabû xwe, qelstir dikir...

Gava min xwest bi pîrsekê sedema vê giraniya hejmarên nivîskar û beşdarên Soran hîn bibim û bersîva, ‘Biracan, navenda dîdariyê Hewlêr e û me wekî Êketiya Nivîskarên Duhokê piştgirî daye wan û me xwestiya ku dîdarî li vir li dar bikeve’ li min

vegeriya, êdî pîrsekê ku şikeke keritokî di xwe de di-
hewand, xwe li min ferz kir û hey mêjî li min kerit-
tand. Ji ber ku;

Dîdarî rastî demeke gelek nazik hatibû. Çend dem
berî wê demê, hin nivîskarên Soran, bi pexşnameyekê
xwestibûn ku zaravayê Soranî û elfabeya Erebî, -bi
gotina wan “zimanê Kurdî û elfabeya Kurdî”- wekî
zaravayê zal û serdest li başûr bê pejirandin ji aliyê
desthilatdariyê ve. Û hejmarek nivîskarên Kurmanc
ku tê de hin nivîskarên Soran jî hebûn, li ber vê yekê
rabûbûn. Êdî jî vê keritandinê şûnde, şopdariya min
a li dîdariyê, rengêkî dîtir da xwe; û wê mîrata têgiha
“desthilatdariyê” hey serî li min gerand.

Belê, desthilatdarî ji hemû aliyên xwe ên pratîk ve-
der, mekan û paşerojeke şîrîn û xweş e ku dê tu kesî, tu
komê, tu komelê xwe nede ber jêbûnê. Û destihaltdarî,
têgihek û mekanek wisan e ku di avabûna xwe de, wekî
kakil, tîrsê dihewîne, xwe pê xurt dike û geşe bi xwe
dide. Ev tîrsa hanê; wek paradoksî, hey ji gumana win-
dakirina ‘mekan’ a desthilatdariyê didebire. Loma jî, bi
min wisan hat ku ev yek –zêdebûn û giraniya hejmara
nivîskarên Soran- ji ber vê ‘pêhisa windakirinê’ û ji bo
sazkariya paşerojeke qewî qewimîbû.

De ka werin em parîkî xwe li aşopa xwe ya
‘ûtopîk’ bikin mêvan û bifikirin. Em bêjin; hema
siberojê felekê çerxa xwe li me rast gerand û em
kurd, ji her cure sînoran xelas bûn; wê hingê wek
hejmar dê kurdên ku zaravayê kurmancî diaxivin û
bi elfabeya latînî dinivîsin ji ber xwe ve zêdetirbin û
dê serdestiyeke bêhemdî pêk bê. Loma jî, tîrsa diki-
randî jî ji vê dibetiya ‘ûtopîk’ dizê. Helbet ku mirov
ji hêla ‘destihaltdarî û zaltiyê’ ve bifikire, reng e ku
‘kakagiyanên’ me mafdar bin. Lê belê her mafdarî
ne xwedî hîmekî zexm e û car caran ji ber sedemên
ku xweşikî di hiş û mantiqê de cî nedane xwe, aliyê
ku xwe mafdar dihesibîne –yan jî wekî mafdar tê
hesibandin– ew bi xwe hîma xwe ya ku li ser tîrsê
daniye, binpûç dike...

Loma jî; wekî şopdariya min a soxîn û fikira ku di
hiş û mêjiyê min de cî li xwe xweş kiriye ev e; ez dika-
rim bêjim; ev tîrsa hanê ji kana jîdestçûna desthilat-
dariyê zabû û biraderên me yên Soran, malxwêtiyeke
ne hewce li vê tîrsê dikirin –û dikin.–

Helbet em nizanin ka dê siberoj çi şanî me bide
û çi tav di ser serê me re bibihurin. Lê belê, wekî
fikreke aprîorî, fikra amadekirina siberojekê ji bo
jîdestneçûn û jîdestbernedana ‘mekana’ zaltî û des-
tihaltdariyê, ez, seranpê vericifandim, dengê min di
xwe de xeniqandim û kir ku ez di tîrs û metirsiyê de
hilbiçim.

Loma jî; bi dû vê dîdariyê re, min hêviyek çêkir bo
xwe û got ji xwe re; bila yek ji tekane sedemên me yên
hevpar, li me nebe sedemeke ‘bihevçûn û jihevçûn’ê;
lê belê metirsiyek jî hey li dil û mêjiyê min dide... ❀

TAYEK SPÎ

Tu tayek spiyê

Ku di pêş-payîza emr de

Ketî nava vê porê

Û tew ji bo nebe tev-spî

Newêrim te bikêşim

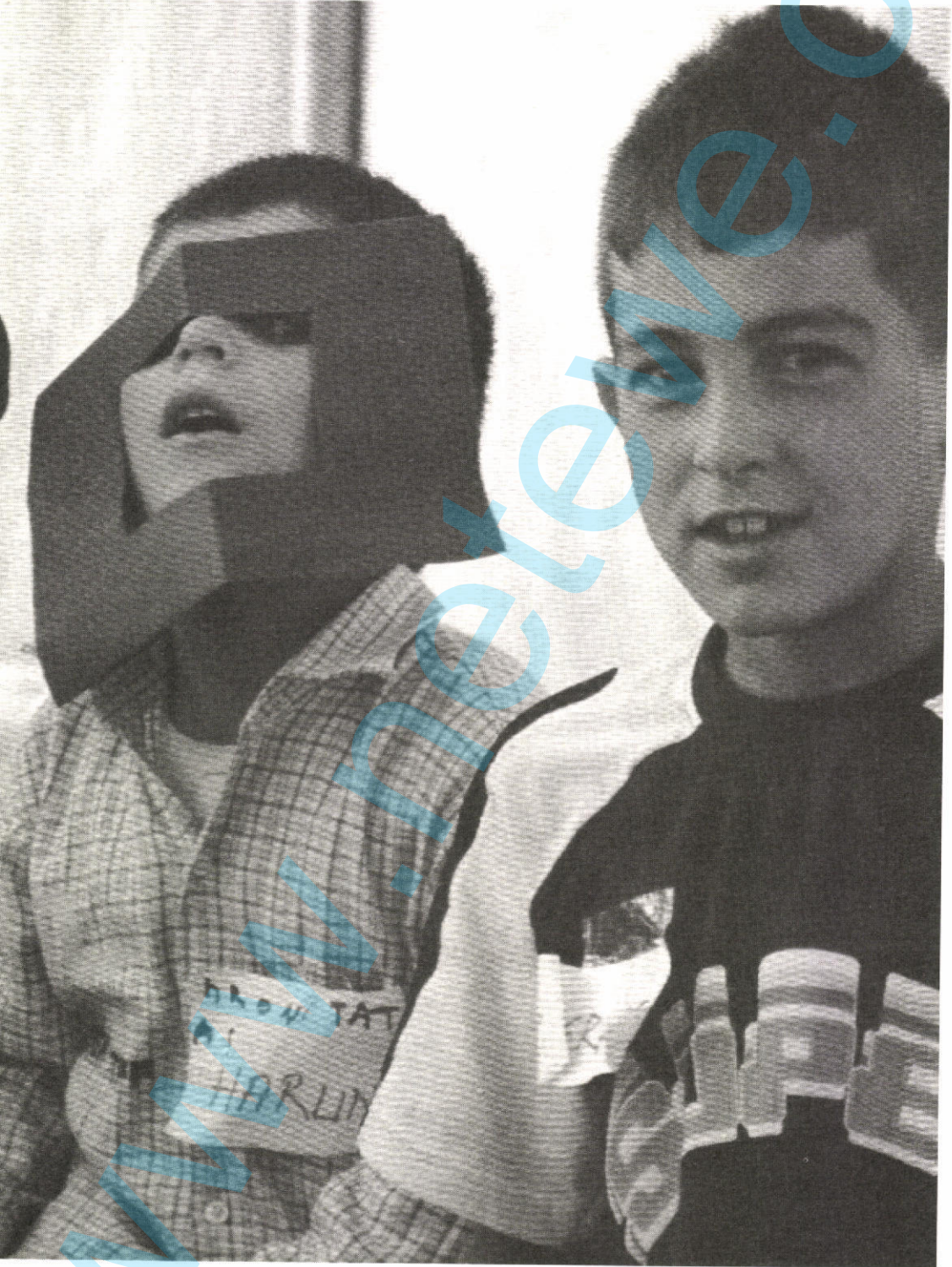
Ji kokê de jî...

Reşo Rohanî

prem çocuklarının gözünden hayata bakmak...

'FOTOĞRAFLA HATIRLAMAK'

ÖZCAN YAMAN

Yıllardır çocuk atölyelerinde çalışmalarıyla önemli bir birikim sağlayan Özcan Yurdalan ve gönüllü fotoğrafçıların oluşturduğu ekip aylarca emek verdi ve yüzlerce çocuk fotoğrafla tanıştı. Ortaya iki sergi ve iki katalog çıktı. “Çocukların Fotoğraflarıyla Van” çalışmasında, deprem sonrası çocukların çevreleriyle ve aileleriyle olan ilişkileri yansırken aynı zamanda yaratıcılıklarının, hayal güçlerinin fotoğraflar(la) yansımalarını da görüyoruz.

Özcan Yurdalan çalışmaları şöyle özetliyor; “...çocuk ve gençlerle gerçekleştirdiğimiz sayısız atölyelerden edindiğimiz en değerli bilgiler arasında “oyun” a hakettiği değeri vermek vardı. “Oyun” sayesinde “yarışma” yerine “dayanışma”yı “kazanma” yerine “paylaşma”yı anlamlı hale getirmek ve bu kavramların kökeninde eşitlikçi, yaratıcılığa açık temel motivasyonu ortaya çıkarmak mümkün oldu... Şimdi söz çocukların. Hayatı onların gözünden görmek, güzelliklerle dolu olduğu kadar sorunlarla da dolu olan dünyamıza onların baktığı yerden bakmak, anlamaya çalışmak ve çözümler üretmeyi öğrenmek ise biz büyüklere düşüyor.”

Çocuklardan öğrenmek...

Sırnak, Batman, Van, Mardin ve Yüksekova’da eş zamanlı olarak gerçekleştirilen çocuklarla fotoğraf çalışmalarının amacını Özcan Yurdalan şöyle açıklıyor:

“Hepimizin içinden geçtiği eğitim sistemi çocukların yetişkinlerden öğrenmesini esas alır. ‘Çocuklar nasıl davranacaklarını, neler düşüneceklerini, beğenilerini ve tercihlerini nasıl oluşturacaklarını biz yetişkinlerden öğrenmelidir...’ Pek de doğru olmayan bu eğitim fikriyatı her yaştaki insanın özgünlüğünü ihmal ederek tek tip zihinler yaratmayı hedefler. Oysa ister çocuk ister yetişkin, her insanın tıpkı yeryüzündeki diğer canlılar gibi dünyayı algılama ve yorumları birbirinden farklı ve kendine özgüdür. Her insan dünya ile kurduğu ilişkiyi klişeler dışında anlamlandırmasına imkân verecek ‘özgür algılama’ hakkına sahip olmalıdır. Ancak bu sayede dünyayla ilişkisini kendine özgü bir şekilde inşa edebilir. Ve hayatı zenginleştirir. ... Çocuklar çektikleri fotoğraflarla kendi hayatlarına ve yaşadıkları şehre baktılar; bazıları eğlenceli, bazıları can sıkıcı ama hepsi düşündürücü ve onlarca hikâye aracılığıyla bize hayatı nasıl gördüklerini anlattılar.” ✨

SÜLEYMANİYE'DEN MEKTUP...

NECMETTİN SALAZ

Heval can,

Nihayet geliyorsun demek.

Ne hoş olacak seni burada karşılamak, sana yurdunun bir parçasını tanıtmak, sana senin bir parçan olan her şeyi anlatmak...

Ne hoş olacak seni dilimizin yasak olmadığı bir yerde gezdirmek...

Tam iki saat sonra bir yanı avantajımız olmuş dağların üzerinden geçeceksin, bir yanı dezavantaj, bazen korumuş bizi korumak istediklerimizden, sığınmışız bağrına, savaşmış saklanmışız, bazen de ayırmış bizi bizden, başkalaştırmış dilimizi, kültürümüzü. İşte iki saat sonra o dağların üzerinden bu yana geçeceksin...

Bu yan!

Dörde bölünmüş ülkenin en özgür parçası... Kürt olduğu için idamin, Kürt olduğu için zindanın, müebbet hapsin, copun, gazın olmadığı, sokaklarında caddelerinde evlerinde okullarında ve iş yerlerinde Kürtçe konuşulan yer...

Sadece Enfal adıyla bilinen operasyonlarda yüz seksen iki bin insanını yitiren, Halepçe'de bu operasyonun parçası olarak beş bin beş yüz insanının birkaç saat içinde zehirli gazlarla boğulduğu bir küçük dünya...

Bu yan!

Panaroma Azadâ

İnsanlarının on yıllarca dolaştığı, BAAS zulmüne karşı savaştığı dağlardan indiği, şimdilerde inşaat sahasına dönmüş, yeni yeni yolların, binaların, okulların yapıldığı ve çok hızla gelişip büyüyen küçücük bir ülke.

İlginç sayabileceğin bir şey anlatayım sana; bura da kendi içinde iki parça... Eskiden olduğu gibi öyle kendi içlerinde kavga gürültü yok ama yine de yeteri kadar bir kaynaşma olmamış henüz. Ancak yavaş yavaş oluşan ülke ve ulus kültürü bu başlığı yavaş yavaş törpülüyor ki bu iyi bir haber.

Bir tarafta Barzanilerin başında durduğu, başkent Hewlér merkezli bölge. Kuzey parçasına yakın il ve ilçeler de bu yapının içinde çoğunlukla. Ticaretin alabildiğine yoğunlaştığı, diplomasi ve siyasetin de merkezi. Öbür yanda ise, kısa adıyla Yekiti'nin yani YNK'nin etkinliği var... Celal Talabani'nin başında olduğu bu yapı ise, Süleymaniye merkezli. Kerkük, Hanekin, Halepçe ve Qaladizi'de de bu yapının etkisi var. Geçmişten günümüze daha sol tandanslı, daha demokrat, hoşgörülü ve sosyal bir yapıları var. Süleymaniye'de hiç yok diyememekle beraber ticaret çok hissettirmiyor kendini Hewlér'le kıyaslayacak olursak.

Daha çok kültürel işlerin başkenti gibi... Her hafta yerli yabancı konserler düzenleniyor, seminerler, paneller girila gidiyor. Halklara dair festivaller oluyor hafta boyu süren, diller kültürler tanıtılıyor, konuğun onu gelip, yirmisi gidiyor. Öyle anlar oluyor ki

çakışıyor birçok etkinlik ve yetişemiyoruz. Gideriz seninle de birkaçına, tanık olursun.

Bak ne önereceğim sana! Havaalanından direkt Azmar tepesine çıkalım, oradan Süleymaniye harika görünüyor, bakalım uzun uzun, geçmişi acılarıyla dolu bu kente... Sonra minik bir şehir turu yapalım ardından da doğru Halepçe...

Önce acılarıyla tanış bölgenin.

Aras Abit'e gidelim, o sana kendisinden başka tüm aile bireylerini nasıl yitirdiğini anlatsın. Sonra Omet, annesini kardeşlerini anlatsın bir kez daha. Binlerin yan yana yattığı mezarları gör. Müzeyi gez, bak olup bitene yüreğinin kaldırabildiği kadar. Sonra Süleymaniye'ye dönelim ve Emni Sureka'ya gidelim. Binanın renginden almış adını, Saddam döneminin ünlü işkencehanesi Kızıl Emniyet. Tüm işkence aletleri yerli yerinde duruyor, koğuşlardaki bir iki parça eşya da öyle... Müze yapmışlar şimdi Emni Sureka'yı, orada işkenceyle öldürülen Kürt direnişçilerin, tecavüz edilen kadınların heykellerini de göreceksin...

E bu kadar acı çektirmek yeter sana bu günlük, şimdi sırada geleceğini bilen ve akşam bir restoranda toplanacak olan dostlarla tanıştıracam seni. Şirwan, Nehro, Nebez, Daro, Azer, Zana, Çiya, Ramiyar ve diğerleri... Kimi gazeteci, yazar, kimi ressam, kimi üniversitede hoca... Seveceksin hepsini, çok sevimli insanlar ama başlangıçta benim de yaşadığım ve halen kısmen devam eden bir sorunun olacak: Dil...

Malum tam yüz yıl önce döşendi aramıza mayınlar. Bir taraf Türkleştirmeye çalıştı bizi, öbürleri Farslaştırmaya, Araplaştırmaya... Gelip gidemedik birbirimize, konuşamadık uzun yıllar. Şimdi olduğu gibi radyolarımız ve televizyonlarımız, iletişim araçlarımız da yoktu. Doğal olarak iskeleti ve kelimelerinin çoğu aynı olsa da bir aksan farkı oluştu aramızda. İşte bundandır ki önce zorlanacaksınız anadilinizi anlamakta, sonra yavaş yavaş alışacak kulakların ve ilerleyen zamanda katılabileceğiniz sohbetlere. Ben şimdi fıkra bile anlatabiliyorum arada...

Çok sıcak bakıyorlar Kuzey insanına, orada olup biteni yakından takip ediyor ve mücadeleyi okuyorlar satırı satırına gazetelerden. Televizyonlar da haberlerinde ihmal etmiyor, yayınlıyor. Hoş köprüler kurulmaya başladı anlayacağın parçalarımız arasında...

Henüz ev tutmadım, bir misafirhanedeyim şimdilik. Seni yarın sabah almak üzere otele yerleştireceğim. İyi bir uyu, dinlen, bu seferki yolculuğumuz Hewlér'e olacak, buraya kadar gelmişken başkenti görmeden gitmek olur mu?

Dolaşacağız şehri şöyle bir, sonra alış veriş merkezlerini gezeceğiz. Pazarı anlatacağım sana görsellikler eşliğinde. Pazarın gıda ve giysi bölümü Türk şirketlerinin tekelinde neredeyse... Süt, yoğurt, peynir, meyve suyu, konserve çeşitleri tüm markalarıyla gelip raflardaki yerini almış. Meyveden sebze kadar irili ufaklı ne geliyorsa aklına hemen hemen hepsi Türkiye'den geliyor... Giyside de bütün Türk markalarının mağazalarını bulmak mümkün. Yine alkollü içecekler için de durum çok farklı değil, her köşe başında bir Efes bayisi, her restoranda Yeni Rakı en çok tercih edilen içki.

Yine inşaat sektörü neredeyse yüzde seksene varan oranda Kuzeyli Kürtler ve büyük Türk firmaları tarafından paylaşılmış, on binlerce Türk ve Kürt işçi, mimar, mühendis gelmiş sınırın öbür yakasından... Anlayacağın Kuzey Kürtleriyle tam gaz savaştan Tür-

kiye burjuvazisi burayı çoktan pazar haline getirmiş ve arayı da oldukça iyi tutuyor. Tabii burjuvaları gelir de Fetullah hoca efendi durur mu? O da açmış okullarını ve uzatmış müritlerinden bir bölümünü buraya, eğitimci ayağına...

Ele geçiremedikleri tek sektör ise otomobil piyasası, o Uzakdoğulularda kalmış nasıl olmuşsa. Devlet halktan ve esnaftan vergi almadığı için her şey çevre ülkelere oranla ucuz ve piyasa Japon- Kore arabalarından geçilmiyor.

Vergisiz kazanç, eğitimin ve sağlığın parasız olması, ücretsiz gıda yardımı ve petrolden gelen paranın hiç değilse bir kısmının, her evde mutlaka maaşlı bir insan yaratarak, halka dağıtılmasıyla önemli sayılabilecek bir refah oluşmuş. Kuzeyli Kürt çoğunluğun yaşadığı yoksulluk yok bu yakada. Kapitalizme özgü pisliklerin bulaşmasıyla birlikte her şey güllük gülistanlık değil tabii ama bazı başlıklarda işler iyi gidiyor. En azından az da olsa paylaşma kültüründen şimdilik uzaklaşmamış...

Şimdilik kâğıt üzerinde okuduklarını tek tek göstereceğim sana ve bir haftalık süre içerisinde buraya dair her şeyi göreceksin.

Hewlér turunu bitirdikten sonra Mahmur'a da uğrayacağız. Mahmur, doksanlı yılların o kanlı zulüm günlerinde, Kürt ve Türk metropollerine gitmek yerine Güney Kürdistan'a geçmeyi tercih etmiş on bini aşkın Kuzey Kürdünün yaşadığı, çokça öykünün olduğu bir kamp. Çok ilginç anılarla ayrılacağın bir başka merkez ve adeta özerk bir bölge, kendi okulları, belediyeleri ve farklı bir dünyaları var. Oradan çıkışta buruk bir tat kalacak damağında biliyorum, dönen çok insanda olduğu gibi senin de bir süreliğine mendil ihtiyacın olacak.

Süleymaniye'de bir yeri daha tanıyacaksın. Sürekli oturup gazeteleri okuduğum, ara ara yazı yazdığım ve dostlarımı konuk ettiğim büromu, yani Melody Cafe'yi de göreceksin. Çokça kahve içecek ve diğer dostlarımla da tanışacaksın. Sonra sen anlatacaksın bana bizim oraları, dinleyeceğim. Tam bir yıl oldu biliyorsun. Uzun bir süre bu, hapiste olduğum yıllar hariç, ilk kezdir bir yıl görmedim Van'ı, Diyarbakır'ı, Ankara, İstanbul ve İzmir'i... İlk kezdir bir yıl gidemedim kitap fuarlarına ve oturamadım oralandaki dost sofralarına. Acısını senden çıkaracağım özlemlerimin, bu bir hafta çekeceğin var... Mutluyum şu an, ne hoş bir şey yapıp geliyorsun, ne çok şey var konuşacağımız, ne hoş bir hafta olacak... Hadi biraz sonra görüşmek dileğiyle, şimdilik hoşça kal... ✨

Hewlér-Parlamento

XEWNA QULINGÊ....

M.ZAHIR KAYAN

Destpêk (Her kesî şahidiya li birîndarbûna qulinga ku li dû refên xwe maye kiriye, lê her kes nizane ka çima ew quling birîndar bûye. Li gor kalekî çirokbêj navê wê qulinga birîndar a ku Evdalê Zeynikê baskên wî pak dike Quling Evdo bûye. Ew quling ji hêla kalekî nûranî ve hatiye xelatdarkirin, ku ew quling nebûya wê tu car çavên Evdal pak nebûya).

“...Refekî qulingan ber bi çiyayê Sîpanê ve baskvedidan, bi fetlenazî req li baskweşîna xwe didan; deh cot quling bûn, deh cot hevalbend û evîndar bûn. Di bin baskê wan de erdekî zerengî dêm, di bin baskê wan de axeke sîngseradî hencirî yî bêhnelêm. Di bin esmanekî şîn de dilipitiyan bi dilekî xeşîm, bi sewteke kelogîrî, wan li dû xwe hîştîbû bi sedan qulingên di kemînan de mirî. Eyan bû ku ew ji çiyekî dûr û dêr direviyan, eyan bû ku ew ji erdewarêkî qehar û qewarîbar direviyan.

Beriya ku li esmanan kevin, xwe di aveke şêlû de gevizandibûn, kaledilî bibûn, da ku bêhna barûdê ew sotibûn, bi kerb û tatêl, bi tirs û taqethej baskê xwe yê westiyayî li tenikiya avên golegenyan dawêşandibûn. Rabibûn li esmanan ketibûn, cot bi cot bi teqîna guleyan, xwastibûn ku xwe veşêrin di kûrahiyên esmanan de, roj roja manûnemanê bû. Yek bi yek, cot bi cot xwe rikîfî azadiyeke xeydok kiribûn; qedera wan di cercereya devê Kulê de emrê çûkeke belengaz bû.

Li dor wan çarheqal tele avêtibûn, lûleyên şeşxaneyên nêçîrvanan bi xwîne xemilî bûn, bi agir şûstî

bûn. Dengê guleyan di nav awaza qulingan de sewta celadê mirinê bûn. Dabûn ber hev, bi dem û bi elem dabûn ber hev; yek bi yek li esmanan ketibûn, sedan quling azirîbûn bi jan û tajîn, bi hewar û qjîm li esmanan ketibûn. Lê yek bi yek li erdê ketibûn, laşê wan li avên golegenyan asê bûbûn, miribûn, miribûn liv bi liv miribûn.

Xemilîbû ava golegenyan bi pûrta gulingan, pûrtên neqş bi neqş, pûrtên reşbelek, pûrtên qerqaş û qeqeş. Ji sed qulingî deh quling li esmanan ketibûn, gidî ji sed qulingî deh quling ji mirinê dûr ketibûn, ji çavên nêçîrvanên gurêx û kelaxkoj.

Wê hengê bang li hev kirin, gotin; çend birîndar di nav me de henin, bi jan û tajan, sirf qulingekê got ez birîndar im, di bin baskê xwe de bi kulekî bask dikudînim. Serhonazê refê destûr da hemû qulingan, gotin em ê xwe li Çiyayê Sîpanê bigrin, tê gotin ku li wir çavkanî henin ku miriyan zindî dikin, birîndaran pakî dikin. A wisa dest pê kir rêwîtiya qulingan.

Hê xwe nedabûn perê Sîpanê, ji hal ketin, westiyan
 Xwe ber bi jêr daxistin, li ser mêrgekê rawestiyan
 Êvarê reşedawa xwe berda ser esmanê qulingan,
 westeke qeydane bi qestî şand xezneya çavê di wan
 Qulinga baskşikestî xewnek dît, di bin hukmê nixaftina tûmek kelem de,
 di şeveke bêhevy de, di şeveke bêşop û xapînok de
 Dît ku kalek hate xewna wî, bi rûdana xwe ya nûranî şemalek berda dorhêla wî
 Hat li teniştê danî, gopalê xwe yê stêrknikilî daçikand li zikê kevirekî seqî
 Got navê te çi ye ey qulingê birîndar, birîn çima li te dibe çeter û xedar
 Qulingî got; “Navê min ‘Evdô” ye,
 emrê min emrê minminîkê ye, qedera min mirazê Siyabendî ye”
 Kalî efsûnî yî nûranî ji qulingî re got;
 heya ku tu pak nekî, pak nabî, heya ku azad nekî azad nabî
 Xwe berde qûntara çiyayên Sîpanî, bigere ji dil tu kaniyên efsûnî
 Bibîne li ser jêrekûran de dilq û xeyalên kakûviyan,
 ew teşyên xapînok û badilhewa, ew dilqên ku emran diqurtisîn
 Ew dirika ku di serê dilê Siyabendî de derketiye,
 ku di serê dilê Xecê de jî çikyaye wa li wan dera ne
 Rabe wek ruhdayerkî li dildaxî û keserên nivcomayî bigere
 Here ji kesera evîndarên deng da re bibe guman û hetwan
 Bişo baskên xwe di avên evdilheyatê yê Sîpanê de bi hewesdarî,
 Wê çê bibe bi baskweşîna te ba û bagerek,
 tê ji bo korekî re bibî hetwan, ew kor wê ji te re bibe Hekîmê Loqman
 Navê te Evdo ye, navê wî korî Evdalê Zeynikê ye
 ew dengbêjekî melûldar e, ji hêla Xwedayî ve xelatdar e
 Divê tu li birîndarbûna xwe bikî guhdarî,
 tu hevalbendekî ji xeybê yî tu car ne lawaz û jar î
 Here li Evdalî bibe mêhvan, bila li birînen te bibe çare û guman

Şevên Serhedê, wek zivistanên Serhedê ne, xemkêş û qehrêşan nav lê kirine; jê re, “Tarîşev”, “Reşşev” û “Reşê Şevê” gotine: Şeveke wisa tarî bû ku, ji reşaya hubrê jî reştir bû. Quling Evdoyî ji xew rabû, şev nivê şevê bû, li qûntara Çiyayê Sîpanê di mirineke xewnexeyal de bû hemû alem, bilî pertavavêtina qelbê xwe li tu dengî şahidî mekir. Dît ku ev xewn e, baskên xwe li ser laşê xwe yê jar hil kir, dawêşand ji toz û xubarê, careke din birînen baskê xwe kul kir.

Axînek pê ket, axîn li çil û çiyar ket, hejeke dîn û cunî pê ket, rihê qulingî ji qalib derket. Qulingî xwast ber bi jor firqaske, xwe bighîne kaniyên hetwanî, di teysa xewnê de xwe bi xeyaleke xemlane rizgarke. Kûrûkêr bûn birînen wî, bi xwînhêstir bûn daxên wî, xedarbikul bûn axên wî; hê ji sibehê re gelek mabû, hê di xewek kûr de bû refên qulingan, waye sirf ew hişyar bû, waye sirf ew bi niçandîna kalekî nûranî mereqdar bû.

Ket riyêke bêtixûb, xwe berda meqamekî weylilkovan, berê xwe da warekî dilêşin û keserjan. Gihîşte jêrekûrekê ku giş xilxile û kevîr bûn, ciyê ku Siyabendî tede tilol bûye, ciyê ku dilê wî li tujîna dirikekê asê bûye. Dît ku tûmên şîlanê li her derê hêşin bûne, darên kevnare giş tîş tîşî bûne, got wa li dera han e ew dirika ku ji Siyabendî re bûye xençer, ez ê li ser wê darê da bigrîm, bilobînim, bila hişyar be ew dar ji rizîbûneke xedar û gunekar.

Hêsîrên qulingî li gewdeyê dirikê ket, dirik ji rizîbûnê dûr ket; serdanpê guherî, çû ser xisletê xwe yê berê, bu dareke şîlanî, kelimî bi peyvên efsûnî, ji qulinga derşevayî re bû hevalbendekî biyanî. Quling Evdoyî bi dilxemî ji dirêkê nîyaz kir, got te emrê Siyabendî bi çi tewrî daqurtand û qut kir.

Dirikê got ez dar im, dareke şîlanî me, di sîngê zinar û zinarberan de fêkiyekî xeybî me. Quloçên gakûviyan ji kakilê dara me çêbûne, xwîna ku sor dikişe dilopî fêkiyên me bûne. Dirikî got were bi nukilê xwe gewdê min binikulîne, çavên xwe di wê kortê de bi cih bîne, zelûliya Siyabend û Xecê bi çavên serê xwe bibîne. Quling Evdoyê bi nikul kortek di gewdeyê dara şîlanê de vekir, çavê xwe li wê kortê wer kir, yek car şahidî li zelûliya wan evîndaran kir.

Dît ku Siyabend li ser zinarekî sekiniye

Bîrîq vedide şûrî pola di dêst de, şûr şûrekî xweşhesinî ye

Nêçîra wî xweşmêrî gakûviyekî xiştî, gewherî gerdenzerî ye

Gewde li ber piyên xwe raxistî ye, şûrê ruhustîni li wistî daxistiye
 Dît ku gakûviyê çiqên quloçê xwe bi jan dawêşand
 Da binzika Siyabendî, gidî laşê wî lewendî li newalên Sîpanî reşand
 Laş li tûmekî şîlanê hilhat, pišta Siyabendî li dirikeke tîrî tûjîni qeliband
 Axîni bi wî evîndarî ket, serê dirikê di kana dilê wî nêçîrvanî de derket
 Bi xwîne sor bûn pelên şîlanê ew saet, destên Siyabendî li azar û agirê mirinê ket
 Dît ku li jor zinaran bedewek derket, wek pelek bawêşîni li esmanê Sîpanî ket
 Xwe newalên bêtuxûb de berda, li eqarên mirinê ket, hat li ser sînga Siyabendî daket
 Sînga xwe ji sînga Siyabendî re kir kefarete, dirika dilî Siyabendî di nav qolinca Xecê de derket
 Ew dem nalîn û kalîn li çîl û çîyan ket, bagera qiyametê li best û beyaran ket
 Çîl dan ji nişkav de her du evîndar, ew dudu bûn bûne yek, teysa wan li sayiya royê ket
 Dît ku ji çavên wan hêsir dibarîn, bi zecra her dilopî mirî û zindî diqarîn
 Quling Evdoyî hêsirên wan evîndaran şopand, xwe bi xewnexeyaleke zarokî xapand
 Rabû ji dara şîlanê dûr ket, ji bo ava evdilheyatê li quntarên Sîpanê ket
 Dît ku aveke birqonek li pêşiyê derket, xwe noqî avê kir li meqamên ewreşevê ket
 Bi jan û êşîni qêriya li erdê ket, hê pak nebûbûn birînen wî, pir poşman li refê xwe wer ket
 Sibehê hukmê xwe ajot, quling rabûn li esmanan ketin cot bi cot
 Quling Evdoyî siwarekî kulek bû, li dû refan rêwiyekî dildewêş û xemçilek bû
 Di nav çira dilê wî de neqşeke bi pesna bû dilqê Evdal, wê li dor pîrê xwe biba perikheqal
 Dizanibû ku pak neke wê pak nebe, azad neke wê azad nebe
 Wî bi kul bask berdida, lê neçare, li dû refên xwe dima, hê dilxweş bû ji felekê re nedigo çima
 Dît ku refên qulingan jê dûr bûne, gidî baskên wî di xwîne de gevizî ne
 Li jêr temaşe kir, pûrta laşê westyayî bi bayê şekir, wî Evdal û Temoyî raçev kir
 Dengbêjên xemê çavê xwe yên kor kutabû esmanan, ji rehma Xwedayî pişt dida gumanan
 Qulinga baskîkestî baskê xwe dawêşand, bayê baskên xwe ji çavên Evdalê Zeynikê re şand
 Birînen baskê di wî mecal û firsend jê stand, Quling Evdoyî firîn li xwe fetisand
 Wek pelek ziwa li erdê ket, axîneke sêwî ji can û cesedê wî derket.

Dawî (Gava ku Quling Evdoyî li erdê ket, Temoyê sêwî hat ew ji wir hilda bire ba Evdal û serboriya wan dest pê kir...) ☀

DİLE KAN DOKUNUR; KIZIL... ELE FIRÇA DEĞER; ÖMÜR...

FUNDA YAĞLI

Görmeyi unuttunca insan hakikati, renklere sığınır, gözüyle boyadığı her ne varsa dağılsın dört bir yana diye. Sonra, hissetmeyi bırakınca insan, kelimelere hapsolür, kuytu köşelerine attıklarını karanlık dehlizlerinden çıkarmak için cümleleri yoldaş eder çorak diline. Belki, yaşananları unuttunca insan, belleğini zorlar sadece hatırlamak istedikleri ortaya saçılıversin de bütün acılar da yaşanmamış sayılısın telaşıyla. Öyle ya da böyle yaşam, acıyı da hüznü de bir hazan mevsiminde savrulan kurumuş bir yaprağın rüzgârında bırakmaz. O yaprak, toprağa karışır; önce kış olur, baharla damlar yeryüzü meydanına; yeşillenir umutlar, yaz gelir de geri durur mu, durmaz elbet, yaprak bir ağaca tekrar tutunma telaşıyla yanar kavrulur. Rengi değişir de özü direnir. Rüzgâr, yaprağın sesi bir yandan. O estikçe acının tadı da rengi de dağılır insanın eliyle karaya çalan dünyaya...

Dünyanın rengi gibi...

Görünen renkler unutulmayan sesi olurken acının, yeniden ve yeniden doğar gün. Belki de bu yüzden yaşamın rengi oluverir güneşin sarısı, turuncu-

su, kızılığ... Hele ki güneşin batarken ki rengi bütün özlemleri içinde taşıyan bir anı çerçeveler. Bu sayede gün, kendi içindeki sırrı da sürükler peşinde, çoğaltır ve yaşatır. Acısıyla ve hüznüyle yıkanan bir coğrafyanın içinde insan olmak en sahicisinden bir yükü sırtına katıp düşmekse yola ve bu yolculuk gerçek bir doğumun her aşamasını kapsayan bir gerçeklik gibi sancısını da taşıyorsa içinde, o kuru yaprak, fırçanın ucunda alacağı kendinden her bir rengin devinimiyle canlanır. İnsan olur... Zaman biriktirir. Göz olur... An'ı yaşatır. Özgürlük, uğruna mücadelenin ayaklarıyla atılan bir adımın bedelini sunar renk paletinin içine. İster siyah ister kırmızı... Bazen mavi bazen yeşil... Kimi zaman beyaz kimi zaman sarı... Ve yoğunlukla dünyanın rengi gibi karmaşık, tarifsiz...

1955 yılında Kerkük'te doğan bir renktir işte Solow Govani... Japonya'dan Kore'ye, Londra'dan Belçika'ya, Almanya'dan Yunanistan'a, Fransa'dan Dubai'ye uzanan en sahicisinden renkleri içinde elliden fazla serginin sahibi. Bir yaşam öykücüsü... Uğruna yaşamayı göze aldığı dağların sonsuzluğu ve mücadelesi gibi... Hoyratlığın ortasına umudu, direnişin ardına özgür-

lügü, ölümün arkasına yaşamı saklayan bir büyücü... Rüzgârına kattıklarıyla 1980'de başlayan sanat yaşamı 1998'de Fransa'ya sürüklerken O'nu, fırçasının ucunda dolaşır renkler dünyayı...

Kalem, ucuna damlayan siyahla anlatır öyküyü. Dil, kenarında birikenler döküldüğünde söyler inadına sustuklarını. Kalem dilini, dilin kalemi değdikçe ömrün sararan sayfasına, renkler geride kalmaz. Bir resmin karşısında gözleriyle baş başa kalınca insan, kalemine dökcekleri, diline söyleyecekleri birikir. Herkes yazılanı bilinen bir eylemle okur, diğeri konuşulana dinlediği kadar duyar. Ya konuşurken... Söyledikleri, söylemek istediklerinin arkasına saklandıkça direnir. Oysaki resim, her seferinde ıssız düşlerin koynundan çıkartırken insanı, uzak bir ülkenin kapısındaki anahtara ulaşması için zorlar. Renk, bakan gözle yeniden yazılan bir öykünün kelimesi oluverir. İster kısa ister uzun. Her insan bir başka cümlemin tercümesini bulur renklere ait kelimelerin arasında. Kâh kendi yazar gördüğünün altına öyküsünü, kâh yazılanın arkasındaki rengin sahiciliğine vurulur. Hüznü ve aşkı, acıyı ve umudu, ölümü ve yaşamı, en önemlisi kendini arar durur. Koca bir salonun ortasında duvara asılı bir çer-

çevenin orta yerine ödünç verirken kendini insan, arkasından bakan ressamın karmaşık dünyasını anlamamanın da kendine ulaşmanın da bir yolunu bulur elbet. Bazen yaklaşır resme, gözünün değmediği yerlere dokunur, uzaktaki birinin eliyle buluşacakmış gibi. Hissetmek, rengin boyadığı kâğıda dokununca ele değen kabartı değildir sadece. Yaşamın kırıldığı bir anın gölgesi elin değdiği yerdeki iz olur. Bazen parçalı yoğunlukla bütünlüklü bir görüntü, mesafeyi umursamadan iki gözün ortasında buluşur. Ağaç her zaman yeşil olmaz, su her daim mavi-beyaz akmaz, güneş hep sarı değildir ve toprak içine aldıklarını kahverengine dönüştürmez bu yüzden.

Govani'nin resmi, zamanı değiştirirken geceyi güne katar. Fırçası ve renkleri bir yandan karanlığın şahidi olurken bir yandan kor kızıl ateşin ortasına inadına yaşama umudunu saklar. Siyahın ortasında gördüğümüz Halepçe, kırmızının tonlarında tanıdığınız Dicle ve beyazla boyansın istediğiniz daha nice acı zehir çılgılığı olur sesinizin orta yerinde. O çizdikçe karşıdan baktığımız dünya birden gecenin diğer yüzüne insanlığın karanlık kuytusunu yerleştirir. Ölüm, katıksız siyah... Bir ananın sesi en koyusundan kırmızı... Direniş, maviye çalan bir yeşil ya da yeşile boyalı mavi. Özgürlük, ah o sevdası uğruna toprağa rengini salan... Sarımın tonları, kahvenin koyuluğu... Ve gökyüzüne ilişen buluta damlayan beyaz.

Renklerin sihirbazı...

Çılgılığı ömrün, dağ gibi, toprak misali, taşa durmuşken yürek gelir oturur Solow Govani'nin resmi-

nin can evine. Konuk eder sizi de. Renklerin arasından geçirir, savrulursunuz. Kıyıda beklemenizi ister, elinizden tutar renkler. Tam ortasına yerleştirir yaşananların, göz, yaşa boyanır, yürek, yas ardında gizlenir. Bir nefeslenmek istediğinizde bulut keser denizi, yağmur talan eder toprağı, güneş kavurur ağacı... Sonra hepsi karışırken birbirine en beklenmedik yerde bir umut. Bir bakış. Bir duyuş. Hissettiğiniz olur. Dokunmak istediğiniz yara, siyahla karışan mavinin derinliği... Kaçmak istediğiniz yer, beyazın karıştığı turuncunun altında genişleyen o koyu siyahlık mı sahiden... Yeşil bir kırmızının ardından baktığında mı o koyu kabartının ardından seslenir umut... Bir yandan ölümün kokusunu duymanızı isterken renkler yanmış insan cesetlerinin arasından geçirir sizi... Usulca kenara yanaşırsınız... İncitildikçe kanar, örselendikçe yorulur insan... Ya da yaşarken ölü olanların gözüne bakmanızı ister fırçadan damlayan renkle, karışır her şey gözünüzün kenarından akarken... Soluksuz kaldığınızda ve tam arkanızı dönüp gideceken dokunur güneş, Govani'nin en sevdiği turuncu... Elinizden tutar... Gözünüzü çevirir dünyaya yeniden. Resminin içinden geçerken uzun bir yolun sonunda aradığınız ışık oluverir o beyaz çılgılık...

Govani.. Renklerin sihirbazı... O dokundukça fırçaya, kâğıt yediveren bir çiçek... Koca bir dünya... Hoyrat bir yaşamdan görünen... Kuytusunda kanaan bir ömrün soluğu... Ve özgür bir haykırış. ✨

fundaygl@gmail.com

Kurd û Kurdistan
Di Belgeyên Nehênî yên Brîtanayê de
Kemal Mezher Ahmed

Kurd û Kurdistan Di Belgeyên Nehênî yên Brîtanayê de

Pirtûka bi navê "Kurd û Kurdistan Di Belgeyên Nehênî yên Brîtanayê de" ku ji Weşanên Avestayê derketiye, ji gelek belgeyên nehênî yên Wezareta Karên Derve ya Brîtanayê hatine berhevkirin pêk tê, der barê rewşa pirsgirêka kurd û Kurdistanê de gelek agahiyên muhîm ên di salên pêşîn yên sedsala 20an de

bi awayekî zelal radixe ber çavan. Ji bo fêmkirina meseleya kurdî û rewşa îro kurd tê de ne, hewcedariya her kurd û her lêkolînerêkî bi xwendina van belgeyên meyan heye. Bi sedan belgeyên nehênî yên Wezareta Karên Derve ya Brîtanayê ku bi taybetî piştî Şerê Cîhanê yê Yekem ji aliyê sefir û konsolosên cihê cihê yên Brîtanayê ve ku hem ji hev re û hem jî ji wezareta xwe ya karên derve re, şandine di vê kitêbê de cih digirin.

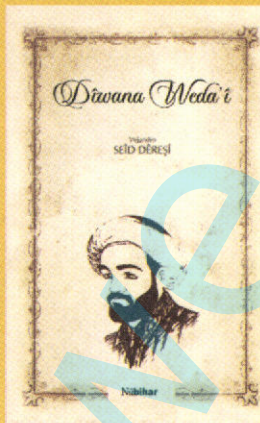
Pirtûka ku ji hêla dîroknas Kemal Mezher Ahmed ve hatiye nivîsandin ji hêla Ziya Avcî ve ji soranî bo kurmançî hatiye veguhastin.

Hevberkirina Kurmançî-Soranî Rêzimana Kurdî

Berhema giranbiha ya Sadiq Bahaeddîne Amêdî, Gramera Kurmançiya Jorîn û Kurmançiya Jêrîn-Kurmançî û Soranî, bi tîpên Latînî ji hêla weşanxaneyê Dîwanê ve hate weşandin. Ev xebata hêja, bingehên gramera her du zaravayên kurdî dide ber hev û dide xuyakirin ka çî qasî nêzîkî

hev in. Di vê xebatê de xala ku bala me dikişîne binavkirina zaravayan a ji hêla daner ve ye. Lewra daner Sadiq Bahaeddîn, her du zaravayan wekî Kurmançiya Jêrîn û Kurmançiya Jorîn binav dike. Lewra ew ji navdêran heta cînavkan, ji hokeran heta lêkeran ferqên di navbera her du zaravayan de destnîşan dike û bi metnên ku ji her du zaravayan wekî nimûne pêşkêş dike, dide xuyakirin ka cudatî

û ferqên di navbera wan de çî ne. Berhema navborî, ji bo kesên ku der heqê zimanê kurdî û gramera wê de lêkolîn û xebatan dikin, yek ji çavkaniyên muhîm û sereke ye.

Dîwana Weda'î

Weşanxaneyê Nûbiharê ku bi çapkirina klasîkên kurdî balê dikişîne, îsal çend klasîkên din jî ji nû ve gihand ber destê xwendevanan. Yek ji van klasîkan jî Dîwana Weda'î ye ku ji hêla Seîd Dêreşî ve hatiye vejandin û amadekirin. Her heqê pirtûkê de, li ser paşberga wê tê gotin ku: "Weda'î seng û meziniya xwe ya helbestvanîyê zaniye û hizir kiriye... Eger gelê wî pûte

û bihayê bidet helbesta wî û bixwîne, eger helbesta wî li cem mîr bihêt pejirandin û li koç û dîwanan bêt xwendin û guhdarîkirin, hingî ew dê bibe yek ji helbestvanên navdar û helbesta wî jî dê di dinyaya şa're da, bikeve rêza yekê; her wek dibêje:

Nezm û eş'arâ Weda'î ger bibit meqbûl-i Mîr
Dê di eqlîmê cîhan, şê're me dê meşhûr-i bî

Dewlet

Pirtûka rêberê Şoreşa Yekîtiya Sovyetan V. Î. Lenîn "Dewlet" bi kurmançî, ji weşanên Evrenselê derket. Pirtûk ji hêla nivîskar Îsmail Dîndar ve hatiye wergerandin.

Pirs û analîzên wekî "Dewlet çî ye, çawa derketiye holê, helwesta partiya çîna karkeran a têdikoşe ku ji bo ji bînî ve kapîtalîzmê ji holê

rake, ango helwesta Partiya Komunîst li hemberî dewletê, divê çî be? Pirsgirêka dewletê, pirsgirêka herî zêde ku zanyar, nivîskar û fîlozofên burjûwaziye dişewişnin, pirsgirêka herî dijwar û tevîhev e." mijara pirtûka navborî pêk tînin.

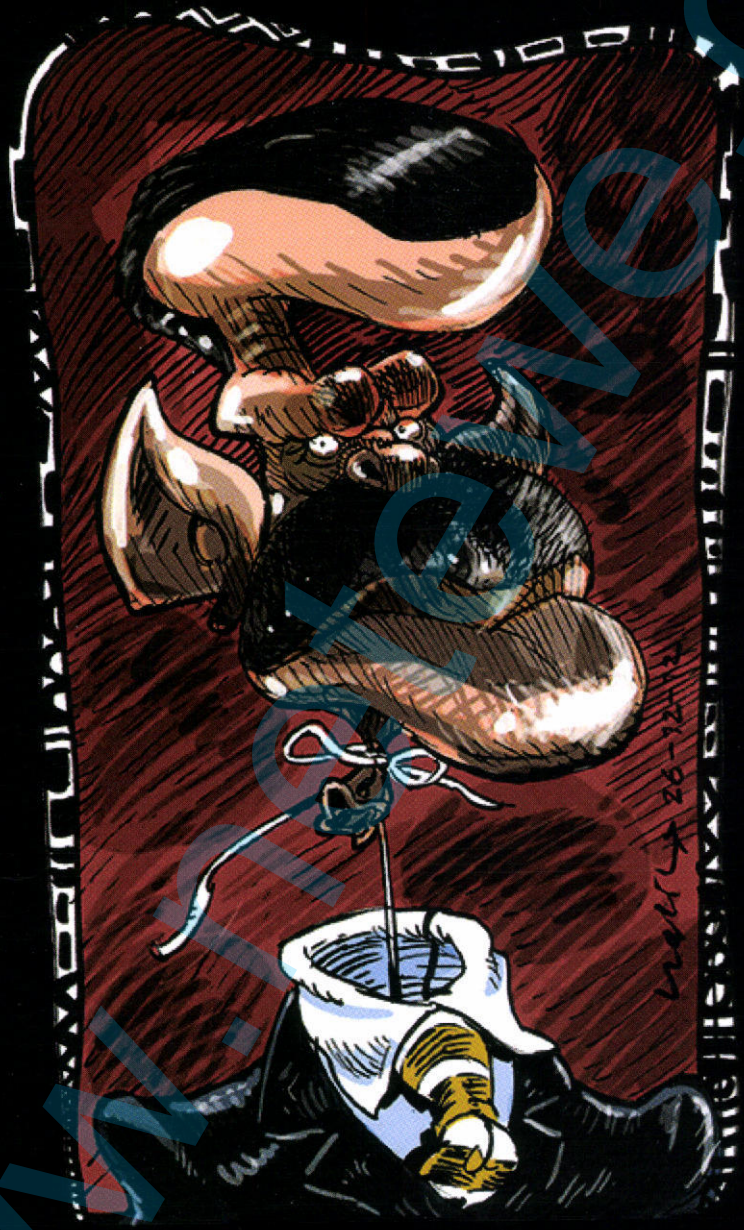
Weşanên Evrenselê ku berî niha Manîfestoya Komunîst jî di nav de gelek berhemên kurdî çap kiribû, bi vê broşûrê berhemeke hêja li pirtûkxaneyê kurdî zêde kir.

Her tiştê hişkûhola dûkel dibe

Li Kurdistanê xeyaletêk digere

- Dewlet
- Manîfestoya Partiya Komunîst
- Marksîzm û Pirsgirêkên Zimanziyê

hincesu@hotmail.com

ISSN 1305-4775-16

9 771305 477514